
INDEX DEL VOLUM II

TEXT

SALVADOR ALBERT	
Animes	114

JOAN ARÚS	
Mn. Joan Ugas: <i>Ideari del Dr. Sardà i Salvany</i>	86

J. BARCELÓ	
Entre dos calvaris	276
El restaurador d'Escornalbou	374

W. A. BODFISH	
El pare del "Service Selling".	253
La gesta de Lindbergh.	347

JAUME BOFILL I MATAS	
P. Miquel d'Esplugues: <i>La vera efígie del Poverello</i>	361

J. M. BORONAT	
La Catalunya intel·lectual a l'estranger	56
La desolació de Poblet.	381

E. BOSCH I VIOLA	
Josep Palahi: l'home, la seva obra.	84
Carles Rahola, traductor	266
Sant Elm o Sant Telm?	284

FRANCESC DE P. BOVÉ	
Mn. Gaietà Viaplana: <i>Notes històriques de la parròquia i vila d'Arbós</i>	93

C.	
"Jardins de salons", per R. Dufy, Llorens Artigas i N. M. Rubió.	370

JUST CABOT	
A la memòria de Francesc Flor	73
André Gide: <i>Numquid et tu?</i>	76
El retorn del pintor Francesc Domingo.	79
L'ancianitat exemplar de Morera i Galícia.	82

M. Llavenera, pintor d'empenta	83
Dibuixos i pintures de Ferran Callicó	274
Màrius Vives, escultor	275
R. CAMPALANS	
Vària. Confessions d'un victimari	62
J. M. CAPDEVILA	
Carles Riba.	363
MARIA CARRATALÀ	
El rol que juga la naturalesa en les òperes pre-romàntiques, romàntiques i post-romàntiques	51
La Música. Els "ballets russos" al teatre del Liceu.	147
Pau Casals, interpretador genial dels compositors clàssics i romàntics.	225
La <i>Missa solemnis</i> de Beethoven	321
TRINITAT CATASÚS	
Poemes de primavera i d'estiu.	298
G. K. CHESTERTON	
Vària. Chesterton, defensor de l'Occident.	352
JOSEP COMELLAS	
Léon Bloy i la solitud.	373
A. ESCLASANS	
Millàs-Raurell: <i>La caravana</i>	242
Bibliografia retrospectiva. Propòsit	345
ANTONI ESCOFET	
La propagació dels esports nàutics a les comarques.	282
P. MIQUEL D'ESPLUGUES	
<i>L'home perdurable</i>	291
J. ESTELRICH	
Humanisme. La cultura i l'edició	41
El problema del llibre.	279
F.	
J. M. Rovira Artigues: <i>Poemes d'amor i de camí</i>	267
Pere Barceló, pintor mallorquí.	273
C. FAGES DE CLIMENT	
Entorn de l'escola dita d'Olot.	89
Exposició Miquel Soldevila.	179
Exposició Raurich	181
J. FARRAN I MAYORAL	
La Literatura. A la llum de les idees.	326

INDEX

387

CÈSAR FERRATER

Exposició Antoni Ollé i Pinell 372

ALFRED GALLARD

J. M. Pous i Pagès: *La vida i la mort d'En Jordi Friginals*. 262

SEBASTIÀ GASCH

Natura i Art 73
Del cubisme al superrealisme 234

JAUME GRAU CASAS

L'Esperanto a Catalunya. La nostra literatura, vista de lluny. 188
Més opinions sobre la nostra literatura 283
L'obra de Prudència Bertrana. 379

JULIÀ GUAL

Francesc Rossetti: *L'esperit de les collectivitats* 79
Els camins de la literatura catalana 280
Un homenatge a Josep Obiols. 375

DOMÈNEC GUANSÉ

Del silenci 89
Els llibres d'imminent publicació. *La Venus de la careta*. 190
Anotacions autocrítiques. *La Venus de la careta*. 341

JEROME K. JEROME

La ciutat del mar 218

ALOIS JIRASEK

Els rosaris d'or 124

J. M. JUNOY

Josep Burgas: *Florida d'estels*. 72
El Senyor d'Escornalbou 68
Un curs exemplar de filosofia a Mataró. 79
Domènec de Bellmunt: *Una ànima vençuda* 91
El teatre per a infants. 183
Miquel Roger i Crosa: *El Gran Rei*. 264
Pere Riera: *Poesies* 364

J. M. LÓPEZ-PICÓ

Butlletins del temps 37, 144, 222, 318

R. LLATES

Cançó marina 211

JOSEP LLEONART

Lletres alemanyes. Expressionisme. 336

JOAN LLONGUERAS

L'Escola Coral de Terrassa ha celebrat les seves noces d'argent. 184
La *Missa solemnis* de Beethoven. 280

RAMON MAÑÀ	
L'Escola Coral de Terrassa	260
JOAN MARAGALL	
Pàgines antològiques. Seguit de les vistes al mar	289
A. MASERAS	
Juli Slowacki	265
Anthero de Quental	272
William Blake	362
JOAN MATES	
L'exposició de Vila-Puig a l'Acadèmia de Belles Arts de Sabadell.	182
BERNAT METGE	
Pàgines antològiques. Lloança de les reines catalanes	193
PERE MIALET	
Carles Magrinyà, poeta.	365
LLUÍS MONTANYA	
Lletres franceses. Henri Massis: <i>Défense de l'Occident</i>	153
JERONI MORAGAS	
Molière i els metges	15
El teatre dels "Compagnons de Notre-Dame"	64
El pintor del Camp de Tarragona.	86
Defensa de la Cinquena Simfonia.	178
Un amic de Léon Bloy.	277
A l'ombra de la vera efígie	367
La vida d'un pintor.	376
M. MORERA I GALÍCIA	
Pàgines antològiques. Les birbadores. Traduccions de Shakespeare: Sonet CXLVI, Venus i Adonis, Romeu i Julieta.	97
J. NAVARRO COSTABELLA	
L'homenatge a Pompeu Crehuet	185
Domènec Guansé: <i>La Venus de la careta</i>	268
R. NEGRE-BALET	
J. M. Capdevila i Balanzó. Conferència d'afirmació franciscana.	70
L'any franciscà a casa nostra.	176
Joaquim M. de Nadal: <i>Per les terres de Crist</i>	263
EDUARD NICOL	
L'aplec de germanor al bosc de can Feu.	380
ARMAND OBIOLS	
Bellafla: <i>Tres estels i un ròssec</i>	94

INDEX

389

VÍCTOR OLIVA

Davant l'Exposició d'Heràldica. Evocació secular. 68

JOSEP PALAHÍ

La companya de l'home 212

JOAN PARELLADA SEGURA

Peter B. Kyne: *La vall dels Gegants*. 73

RAMON PLA I CORAL

L'aportació olotina en l'obra de la cultura catalana. 257

ALEXANDRE PLANA

Dibuixos de Joan Colom 78

Casanovas i Dunyac 180

Els grans films: *Metrópolis* 184
El cinema. Del cinema dins el sistema de les Belles Arts. 229

J. POUS I PAGÈS

Mestre Oriol 24

L'entusiasme és la sal de l'ànima, conferència d'Amadeu Vives. 168

J. F. RÀFOLS

A la memòria d'Alfredo de Villacián. 70

Els poetes de "Le Roseau d'Or". 247

Rafael Sala. 285

CARLES RAHOLA

J. Tharrats: *Al marge de la vida*. 75

Homenatge a Josep Dalmau Carles 187

El professor J. Marcet Riba. 375

MANUEL REVENTÓS

Del teatre menor de Goethe 103, 197

E.-C. RICART

Rafael Sala. 285

DR. RIERA I PUNTÍ

Arran del cinquantenari de l'excursionisme català 189

Arran de la clausura dels cursets de fisiografia i geografia humana del Centre Excursionista de Catalunya 281

Orientacions. 377

JOSEP ROIG

Homenatge a Apelles Mestres. 92

PIERRE ROUQUETTE

A Marsella: Francesc Trabal a "Les Sept". 177

J. ROURE I TORENT

Santiago Rusiñol: <i>La "Niña gorda"</i>	78
Pere Guilanyà: <i>Voluptat</i>	88
El Dr. Melé de Tossa.	257

J. M. ROVIRA ARTIGUES

A la meva arbreda.	83
Fidel S. Riu i Dalmau: <i>Terra amorosa</i>	174

JOAQUIM RUYRA

Exposició de cofrets i art decoratiu de N'Adolf Fargnoli.	97
Una carta a l'autor d' <i>Exaltacions i paisatges</i>	270

ANNA MARIA DE SAAVEDRA

Clementina Arderiu.	67
-----------------------------	----

JOAN SACS

Orient i Extrem-Orient. Els bronzes arcaics de la Xina.	160
---	-----

JOSEP MARIA DE SAGARRA

La poesia extrem-oriental	4
-------------------------------------	---

OCTAVI SALTOR

L'Empordà, en llengua francesa	93
Els Jocs Florals, valor actual de tradició.	172
La investigació de la poesia	365

SEBASTIA SANCHEZ-JUAN

Commemoració del Romanticisme a Catalunya	174
---	-----

J. SAURET I GARCIA

Els llibres d'imminent publicació. <i>De l'Argentina (Notes)</i>	251
--	-----

JOSEP SELVA

Poemes.	20
-----------------	----

CARLES SOLDEVILA

El teatre. La situació del teatre a Barcelona.	46
--	----

S. SOLER I FORMENT

La gràcia en la novella.	91
Nicolau M. Rubió i Tudurí: <i>Diàlegs sobre l'arquitectura</i>	174
Francesc de P. Bové: <i>El Penedès</i>	271
Apèndix a l'Exposició de Clavells de Sitges.	275
Els cabells blancs de la literatura.	366

JOSEP M. DE SUCRE

Rafel Barradas.	179
-------------------------	-----

V.

I Exposició d'Art del Penedès.	81
--	----

ÍNDEX

391

PERE VERDAGUER

Culminació de l'homenatge a Mn. Collell	259
Mn. Josep Cardona: <i>Terrals</i>	369

LLUÍS VIA

El prestigi de Josep M. Roca.	71
El prestigi d'En Francesc Matheu. — Homenatges.	264

FUKUGIRO WAKATSUKI

Del Japó tradicional	304
--------------------------------	-----

JOSEP YXART

A la memòria d'En Pin i Soler.	175
--	-----

ANDREUA X***

Pàgines antològiques. De N'Andreu a la seva filla.	I
--	---

XXX

Els nostres gravats.	61, 167, 252
Necrològica	96
Memento.	95, 191, 286, 382
Noticiari.	192, 287, 383
Panorama internacional de les Lletres i de les Arts	355

IL·LUSTRACIONS

ENRIC CASANOVAS

Escultura	v
---------------------	---

J. COLOM

Culs de llàntia	40, 146
---------------------------	---------

S. DALÍ

Culs de llàntia	102, 233
---------------------------	----------

J.-L. DAVID

Acadèmia	xii
--------------------	-----

F. DOMINGO

Plafons laterals de la decoració "Caldes"	ii
Bretona	iii
Culs de llàntia	96, 143

R. DUFY, LLORENS ARTIGAS I N. M. RUBIÓ

Jardí de saló	xvi
-------------------------	-----

FELIU ELIAS

Interior	xiii
Natura morta	xiv

DOMENICO THEOTOCOPULI (EL GRECO)?

Els gats VIII

JOU

Cul de llàntia 326

JAUME MERCADER

Paisatge de Tarragona VII

JOAQUIM MIR

Cul de llàntia 241

J. OBIOLS

Cul de llàntia 320

PAU PICASSO

Pierre Reverdy 247

J.-F. RAFOLS

Culs de llàntia 45, 228

E.-C. RICART

Retrat de la Srta. Pilar Barbey IX
 Retrat de nen X
 Culs de llàntia 14, 36, 60, 113, 152, 196, 317
 Il·lustració a "La gesta de Lindbergh". 347, 351

MANUEL ROCAMORA

Paisatge d'Horta VI

F. SALVA

Cul de llàntia 217

JOAN SERRA

Peixos IV

A. SISQUELLA

Bodegó XI

J. SUNYER

Culs de llàntia 3, 55, 166

JOAQUIM VAYREDA (*)

Paisatge d'hivern XV

XXX

Pintura xinesa antiga I

(*) Es per errada que al peu del gravat la tela és atribuïda a Marian Vayreda.

LA NOVA REVISTA

JOSEP MARIA JUNOY, DIRECTOR

PAGINES ANTOLÒGIQUES

DE N'ANDREUA A LA SEVA FILLA

València, 20 desembre, s. a.

*M*OLT amada e de mi cara filla: Vostra lletra he rebuda, per la qual he sabuda vostra bona sanitat, de la qual he hagut gran plaer. De mi e de vostres germans, mos fills, [faç-vos saber] com som ben sans per gràcia de Déu; e io no massa alegra, e açò per tant que volria veure a vós, car sap Déu que lo major desiq que io he al món sí és de veure a vós, car nit e dia no estic sinó ab vós. Per què vos prec que vós vullau atendre e guardar a la mia tan gran congoixa que io pas per vós, que vullau viure com a bona dona. Feu-me a saber, cara filla, que us sou departida de vostre marit e ell dà vós. N'he massa gran desplaer; emperò no hi puiç fer pus, sinó que us prec, cara filla, que façau com a bona dona.

Item, cara filla, me feu a saber dels vels e bossa quins los vull: los que vós me trametreu io em tenré per contenta e aportaré per amor de vós, car jamai los que tinc al cap se llavaran ni es faran bells en fins que haja resposta de vós, car no els he fet bells des que us escriguí fins ara he hagut resposta de vós. Car cert és no estic gens alegra, car veig-me despullada e no he què calçar ne vestir, ans vaig massa am gran vergonya. Per què us prec, cara filla, que em façau tanta de gràcia e d'almoina que em trametésseu una gonella o una cota,

que anàs almenys cuberta, que no amostràs les ca[r]ns de la mia presona; car no podeu fer mayor almoina al món que crobrir a vostre mare mateixa. Car d'aqueixes gonelles que sobren a vós io em tenré per contenta per sotils que sien; per què, cara filla, si fer-ho podeu (car segons m'han dit, esteu poixant e fort bé), que em volguésseu dar la gonella blava o vermella e la cota burella, e que m'ho trametau casa de mossèn Perot, mercader, tresorer de la senyora reina; car han dit a la senyora sa muller que vós sou molt cruel e avariciosa: per açò hauré plaer que m'ho trametau a sa casa.

De vostre pare, cara filla, vos dic que l'esper ab la primera fusta, car ia hi és la provesió de la senyora reina que el deixen venir, lla on no vulla venir, io e mossèn Perot, e lo balle e los senyós lla on estan vostres germans e hi proveiran per justícia; que io seré bé contenta d'ell encara que no vulla, car, per gràcia de Déu, io he tal entrada en casa de la senyora reina que tothora que hi vull parlar hi puix parlar.

Item, cara filla, moltes diverses vegades vos he escrit que vingússeu, que mai no n'he hagut resposta sinó de una, la qual nit e dia port en los pits e la bes diverses vegades per amor de vós; per què, si fósseu venguda ni veniu, sé bé que seria de gran profit vostre e meu. Per què vos prec, cara filla, quant que Déu plàcia que vingau, que vinga vostre germà Simó am vós, del qual me fareu gran plaer, car així lo desig veure com a vós mateixa; car si vol treballar o romanre ací, tan bon recapte hi trobarà ací com allà e millor.

Item, cara filla, de la sentència e procès d'En Bertomeu Roca, lo qual té lo sènyer En Francès, lo notari, e lo trellat (lo qual és pagat), resta que haveu a dar dos reals del procès e del trellat [a] aquell notari que féu la lletra de vós am lo pagès quan venguem de Mallorca al carrer de Sant Francès. E d'això vos vaja bé lo cor, car ho he massa mester davant la reina, car sens això no faria res davant la senyora reina. Car ací és emparat lo sènyer En Bertomeu Roca per mi és per tots dies lo procès e lo tresllat, e així hauré tantost tot ço teu e meu haver, car jamai en Roca partrà d'ací fins haja feta la raó.

Item, cara filla, vos prec del cinyell e de la mà o rosa de la Verge Maria am la brossa e lo sagell e un diner, e així hajau-ho, car gran plaer me'n fareu. Per què, hauré plaer que vengau am vostre germà, si no am tot ço del vostre, car moltes coses me fan a mi fretura que si ho hagués dut no ho fera. Així que també us serà honra que vengau am tot ço del vostre; encara que més tinguésseu que ho aporteu.

tot; car la vostra venguda serà gran honor e profit vostre, car no us fallirà cosa en lo món.

É no pus, sinó que lo Sant Esperit sia am vós. Moit vos saluden vostres germans; estan bé per gràcia de Déu; estan am vostre desig de veure a vós.

Pre[c]-vos, cara filla, m'envieu lo cinyell. Res qu[e] m'envieu dau-ho a presona de coneixença.

Saludau-me molt En Lleunard e Simó, fills meus.

Escrita en València, a vint del mes de deembre.

N'Andreua, mare vostra, que molt vos saluda, e nit e dia està am vós, dormint e vellant.

Item, cara filla, vos avís que d'aquells quaranta dos florins que io havi[a] de rebre. En Ribes se'n portà la provesió de la senyora reina; així sapiau què n'ha fet, si els [ha] haguts o no; així vós mateixa anau casa del governador a parlar ab En Ribes, e si els [ha] haguts o no feu-m'ho a saber; per què vos prec que hi treballen que haja aqueixs dinés, car am massa probesa estic.

De l'Epistolari del segle XV, Editorial Barcino

ALGUNES CONSIDERACIONS SOBRE LA POESIA EXTREM-ORIENTAL

QUALSEVOL de nosaltres que s'aboqui de ple a la poesia xinesa, i en general a tot l'art de l'Extrem-Orient, es trobarà de moment que li fereix la galta una mena d'airet repulsiu i fascinator alhora. Ens adonem de seguida que aquella manera de veure i entendre no és de la nostra latitud i no lliga amb la nostra manera de caminar, amb el nostre procediment per a obrir la boca, per a guaitar el color de les coses ni escoltar les hores del rellotge.

Som, en una paraula, inadaptables. La poesia xinesa ens ve als que no tenim coneixements de sinologia, per mitjà d'adaptacions occidentals, més o menys fredes, més o menys pàl·lides. És impossible d'aconseguir una *traducció*. El poeta xinès escriu amb *ideogrames*, signes en els quals es fon una mena d'art, que en podríem dir calligrafia, amb el veritable art del dibuix. Aquests signes representen una paraula, una associació de paraules, una idea simple o complicada. El sentit d'una sèrie d'ideogrames, aproximat natural, i adaptat a la manera d'entendre occidental, és el que nosaltres coneixem com a poesia xinesa. És impossible doncs, per un europeu llec en sinologia, poder copsar tot el matís d'un poema de Wang-Txang, de Li-Tai-Po o de Txu-Kuang-Ki, tenint entès que la gràcia del poema té per si un interès especial, una "expressió", perquè el poeta moltes vegades es confon amb el dibuixant, i el poeta xinès és un diguem-ne a la manera de calligramista, i ara surt la paraula "calligrama" per a servir de pont, per a orientar-nos en la comprensió aproximada de la importància que té la grafia en un poema xinès.

Les obres poètiques de l'Extrem-Orient les coneixem, doncs, com si fossin un paisatge velat per les boires les quals ens deixen veure només una forma vaga i un color destenyit. Malgrat això, aquestes versions imperfectes, aquestes adaptacions — fetes, però, amb un gust depurat i una abnegació científica — dels sinòlegs occidentals ens permeten fer-nos càrrec que en penetrar en la lectura dels poemes xinesos trepitgem la sorra d'un altre món.

En primer lloc, veiem que la passió, que és el gra d'all de tota la lírica occidental, en la lírica xinesa hi és gairebé imperceptible, i l'home per al poeta de l'Extrem-Orient no és el primer terme ni cosa semblant en els poemes xinesos. El líric occidental, amb tota la tradició hellènica i semítica i amb el llevat del cristianisme, és desesperadament, brutalment individualista. Accepta primer de tot l'home, i després l'home concret, ell: de la seva misèria o la seva grandesa xucla la matèria poètica i n'elabora la mel del seu cant. Sense amor i sense ambició, sense qüestió sexual, es pot dir que no hi ha lirisme en els pobles d'Occident; algunes de les més belles pàgines líriques que han escrit els poetes cristians són fruit de la impotència, de l'ambició o de l'amor fracassats. El poeta elegíac — que és el líric més pur — té moltes vegades un cor ple de sang negativa i d'empentes avortades. Fins els poetes místics i els temperaments religiosos i relativament conformats parlen amb la llengua esgarrinxada i veuen la felicitat futura amb un tel de llàgrimes que els penja dels ulls. Res d'això, absolutament res d'això, no podrà servir de característica a la poesia xinesa. Fins els més descordats o més corrosius—Li-Tai-Po, per exemple, — quan escupen o gemeguen tenen la boca perfumada de gardènies.

És que la poesia xinesa és un producte fat, una matèria inhumana? De cap manera. Tot depèn de la posició que adopta l'home en el món, i a la Xina, l'home-poeta ha adoptat la posició d'últim comparsa, no precisament pel camí de la humilitat i de la fe, com un Sant Francesc, sinó pel camí de la intel·ligència i de la sensibilitat. El poeta és, en aquell país excepcional, primer de tot un savi i un home religiós, sense que la ciència i la religió produeixin mai en el seu esperit un conflicte. Els pensadors i fundadors de sectes de l'Imperi Groc han anat amb molt de compte a comprometre l'equilibri establert entre el món natural i el món sobrenatural, entre la fe i la cultura, i aquest equilibri ha produït un tipus d'home religiós adaptat a les circumstàncies, no d'una manera forçada com a Occident, sinó d'una manera natural, sense esforç, sense dolor, sense "problema". La lluita que existeix en els homes occidentals entre la religió i la cultura, entre el cristianisme heretat i la civilització que és ambició biològica, en el savi i en el poeta extrem-oriental no existeix. El xinès viu segons una moral, però no el turmenta cap desig místic; la seva religió consisteix en el compliment de la seva moral: es pot dir que el concepte "religió" tal com s'entén a Occident és una paraula que no té sentit en la poesia ni en la filosofia xinesa. Els "immortals" Kong-Fu-Tseu i Lao-

Tseu ensenyaren als seus deixebles uns principis en els quals mai la raó no restés en un compromís, no reposant el seu pensament damunt cap idea sobrenatural que estigués per damunt de la raó, no separant mai la moral del seny, de manera que el més virtuós és sempre el més assenyat — la paraula francesa “sage” és més justa—, i l'estat perfecte que la religió cristiana només concep en una vida futura, segons els principis diguem-ne religiosos dels pensadors extrem-orientals es pot aconseguir en la nostra vida present.

Una concepció tan oposada a la nostra no pot donar lloc ni al místic que menysprea i rebutja el bé temporal, ni a l'escèptic amb el seu egoisme animal, la seva melancolia descolorida o la seva desesperada amargor.

A nosaltres, educats segons una concepció occidental del món i de l'home, se'ns fa molt difícil de comprendre la posició del savi i del poeta xinès, però per a trobar gust a la seva poesia i al seu art hem de fer un petit esforç mental, hem de deixar la nostra pell europea.

En estudiar les característiques dels poemes xinesos, trobem que en tots els que hem pogut conèixer per mitjà de les adaptacions hi ha sempre una quantitat de llocs comuns, una gran unitat de pensament i de sentiment. Encara que siguin d'èpoques distintes, un poeta contemporani de Kong-Fu-Seu (segle v a. de C.) us parla de les coses del món de la mateixa manera que parla un poeta de la dinastia T'ang o de la dinastia Ming. La meravella que es produeix en aquest poble únic, és un esperit d'invariabilitat; com si el temps no passés, com si tots els dies fossin iguals i els individus no volguessin diferenciar-se els uns dels altres. Aquesta és una de les coses més desconcertants i més extraordinàries de la poesia xinesa. La concepció diguem-ne religiosa satisfà l'ànima de les generacions que es succeeixen les unes a les altres, sense necessitat d'introduir reformes; l'ànima del xinès es pot dir que no coneix la “moda”, el progrés és una paraula inútil, els canvis són imperceptibles.

Dels dos grans immortals Kong-Fu-Tseu i Lao-Tseu, Kong-Fu-Tseu és el que estableix les jerarquies i les lleis generals, la doctrina per a l'ús corrent; els que segueixen Kong-Fu-Tseu al peu de la lletra són els que van tirant, la gent de no gaire inventiva i que s'ho troben tot fet. Lao-Tseu és el gra de pebre; d'ell neix sens dubte l'art i la poesia de debò. Lao-Tseu i els seus deixebles no estan pel ceremonial, ni per la ciència llibresca de Kong-Fu-Tseu. Lao-Tseu és un original, la pompa l'ofega, la vanitat oficial li fa fàstic i els

xinesos han immortalitzat la seva imatge representant-lo com una mena de Sòcrates escanyolit, amb una cara de simi i un aire d'esparracat; a aquest sant home el pinten a cavall d'un bou, contenen que mai no va conèixer altra mena de locomoció, li feia mandra anar a peu, i per altra banda havia triat un bou que anés amb tanta calma com volgués perquè a ell no li venia d'una hora ni d'una setmana. Lao-Tseu, a cavall de la bèstia ronsera, seguia els pobles i explicava les seves doctrines; diuen que al final de la seva vida anava muntat a l'inrevés donant l'esquena a les banyes del bou, perquè no l'interessava gens el paisatge que tenia davant dels ulls i només estava atent a les seves meditacions.

Lao-Tseu va més enllà que tothom, diu als seus deixebles: "conserveu la impertorbabilitat del silenci i de la calma". En el seny absolut, en la contemplació més desinteressada troba Lao-Tseu la felicitat. Lao-Tseu és el ferment de la poesia i de l'art xinesos. L'essència més selecta de l'Orient ve dels seus deixebles els taoistes. El budisme és una imitació un xic barroca de la doctrina de Lao-Tseu. Un taoista es passava hores i hores lluny de les pompes de la ciutat, encarat amb les coses de la natura, descobrint totes les gràcies més afinades, els sons, les olors i les formes més imperceptibles; la receptivitat nerviosa d'aquests sants i d'aquests poetes arribava a una perfecció que no l'ha somiada mai cap home d'Occident. Amb els seus ideogrames representaven l'associació dels seus sentiments, dels secrets que filtraven de la forma de les coses, de vegades l'ideograma no era suficient i aleshores representaven la imatge de les coses amb el mateix pinzell que els servia per dibuixar els seus poemes. La pintura xinesa amb el material de l'aigua i la tinta negra neix d'aquest desig d'afinar les coses, d'expressar amb tota precisió aquell goig inefable dels ulls, aquella calma i aquell estat de gràcia espiritual. Una devoció il·limitada per la naturalesa, un "sentit moral" que tenien els xinesos per a tots els animals i les plantes, que en el pensament es convertien en símbols, eren la causa que afebleix la vanitat de l'home, que li va restant orgull i li va disminuint importància. En alguns d'aquests benaurats excepcionals el poeta i pintor es confonen: moltes vegades al costat de la pintura hi ha el poema que l'arrodoneix i l'explica. És curiós veure com aquests artistes xinesos, en el temps que a Europa es sofria el trasbals de la liquidació de l'imperi dels Cèsars, havien assolit ja un estat d'esmolament de nervis i una precisió de sensibilitat que, vist ara per nosaltres, ens semblen d'un gust moderníssim.

De la concepció religiosa ve aquest estat de comprensió, d'adoració, de contemplació del paisatge. Però ara mirem una mica com el poeta i l'artista extrem-oriental expliquen el paisatge, i de quina manera el món natural extern informa la poesia xinesa.

És impossible destriar la visió poètica de la visió pictòrica que de la natura tenen els artistes extrem-orientals. Fixem-nos en una pintura al lavat xinesa de l'època Song, per exemple. El tema pot ser un ocell, un peix, una fruita, una tija de bambú, és indiferent; fixem-nos només com està pintat i comparem-ho com tracta aquest tema un pintor occidental. Al pintor occidental, l'interessa damunt de tot l'art, l'ofici. Imaginem una natura morta d'un pintor holandès del segle XVII, o imaginem una poma de Cézanne o una llimona de Manet. En aquests pintors, veiem que el que interessa és la matèria; la poma, la llimona, la natura morta no és el fi, és el mitjà per arribar a l'explicació d'un problema de color i de forma. En el pintor xinès el tema natural és el fi que persegueix, no pinta la forma, pinta l'ànima de l'objecte, cerca una representació plàstica d'aquella delectació espiritual que ell sent en contemplar intensament un fruit de la naturalesa, al qual ell atribueix totes les gràcies i hi endevina mil secrets que el lliguen amb l'ànima pròpia i amb l'ànima de totes les coses. El problema de tècnica és en ell secundari, pinta segons les normes que li han ensenyat, sap que tals objectes requereixen tal forma de pinzellada, no cerca el "personalisme", cerca només que la satisfacció d'un desig d'ordre religiós, on es barreja una joia sensual i un respecte diví.

Amb el mateix procediment podem dir que dibuixa el poeta els seus ideogrames. Per ell, la imatge d'una fulla d'ametller que cau, el sorollet de l'aigua o de la seda d'un vestit, no és un element decoratiu, no és una imatge; és la fi de la seva poesia, la poesia s'atura després que ha dit aquesta percepció sensual. Amb un matís especialíssim, ell, el poeta s'ha adonat que en el món que el volta es produeix una cosa meravellosa, una cosa que pels ulls d'un occidental no tindria cap importància, però que per al poeta xinès és tan fort com els temes apassionats d'Occident. Un petit detall és suficient a un poeta oriental per evocar-li tot un món. Cito per exemple aquest poema de Wang-Wei, poeta del segle VIII, o sia de l'època T'ang, l'edat d'or de la literatura xinesa:

NOVES DEL POBLE

Tu arribes del meu poble? Parla'm de seguida de tots els esdeveniments que s'han produït allà baix, des de la meva sortida.

—La teva prunera ha florit, i una cabra ha menjat la canyeta que tu havies plantat al marge del bassiol.

Diu això el poema de Wang-Wei, i res més.

Aquesta barreja de respecte, de tendresa i de devoció que sent el poeta per les més febles meravelles naturals és com una mena de sordina que de vegades apaga del tot el so de les passions. Això pot semblar inhumà per la manera de sentir d'un occidental; però si ens posem en el lloc del "sage" xinès, del taoista, hem de reconèixer que aquesta sordina posada al cargol del cor és un pas de gegant cap aquell camí de la claror que demanava Goethe.

Cito un antiquíssim poema titulat *Missatge*, del *Xi-Kiu* (llibre dels versos) (segle VIII a. de C.):

Amic, t'ho demano, no vinguis a retrobar-me. Faries malbé els salzes que he plantat davant de casa meva. Jo no dec estimar-te. És necessari que obeeixi als meus pares. Els he dit tot el que jo t'estimava i he escoltat els seus renys.

Amic, t'ho demano, no passis la paret del nostre pati! Trencaries les branques del tendre sàndal que jo arruixo cada matí! M'és impossible donar-te el meu cor. La voluntat del meu germà gran és omnipotent, i m'ha prohibit que t'estimi.

Amic, t'ho demano, no arrenquis la barrera en la qual ens hem recolzat el dia de la teva partença. Desarrelaries el roser del qual tots els capvespres vaig a respirar les flors.

El despit amorós, la gelosia, són temes que amb prou feines apunten en la poesia xinesa: vegem com el poeta Wan-Tsi (segle IV) comenta la ingratitude d'una dona:

Jo volia donar-te un safir meravellós, limpid i fred com una nit d'hivern, però me l'he guardat perquè em recordi el teu cor.

De vegades en la poesia xinesa trobem el reflex d'una estranya brutalitat comprimida, amagada dintre d'un arabesc graciosíssim. Llegiu aquest curt poema de Tin-Tun-Ling (segle IX):

L'OMBRA D'UNA FULLA DE TARONGER

Sola, en la seva cambra, una noia broda flors de seda. De sobte sent una flauta llunyana... Ella tremola. Ella creu que un jove li parla d'amor.

Pel paper de la finestra, l'ombra d'una fulla de taronger es posa damunt dels seus genolls... Ella tanca els ulls. Ella creu que una mà li estripa la roba.

Al costat d'aquest poema incisiu i desconcertant, llegiu aquestes paraules de Wang-Wei:

Jo sóc vell. No m'interessa res. D'altra banda no sóc molt intelligent, i les meves idees no han anat mai més lluny dels meus passos. Jo només conec el meu bosc, del qual ara torno. Els dits blaus de la lluna amoixant el meu llàüt. El vent que esbandeix els núvols intenta deslligar-me la faixa.

M'heu preguntat quina és la felicitat més gran d'aquí baix? Doncs és escoltar la cançó d'una noieta que s'allunya després d'haver-vos preguntat ei seu camí.

En aquest poema de Wang-Wei sembla que hi traspua tota la serenitat, tota la gràcia hermètica del sant xinès davant del món i dels homes.

Ara llegiu aquest poema de Ho-Yeu-Mong (1362-1430):

EL DOCTOR DE LA JOIA TRANQUIL·LA

Pugui el nom de Xao-Yong viure eternament! Escrivia poesies que enviava als enamorats massa apassionats, i els seus versos els aconsellaven a consagrar més aviat el temps al cultiu de les peònies.

Vosaltres li parlàveu? Doncs ell no us responia, però us mostrava una flor o la lluna, i somreia.

Aquest tipus de poesia de la serenitat amb una ironia en dolç — no en amarg com tota la ironia occidental — és una característica constant dels poemes xinesos.

De vegades aquesta serenitat es converteix en l'exaltació d'una mandra divina, com en aquest poema de Po-Kiu-Yi (771-846):

Els ocells que cantussegan pels arbres em desperten. El sol escalfa ja la meva finestra. Jo m'estiro, Després tanco els ulls. La meva flassada té un gruix agradable, el meu coixí és tou al meu gust.

És el moment, exquisit entre tots els moments, en el qual jo sóc incapaç

de pensar. No sé si sóc vell ni si sóc jove. Ignoro de quin costat està posat el meu llit.

Em sembla aleshores que els set forats del meu cap no existeixen, i que la meua dona, de sobte, em pendrà per una gran crisàlide de papallona que està esperant la primavera.

Del mateix gandul meravellós és aquest altre poema:

Cada dia, després de la migdiada bec dues tasses de te. Vaig de seguida a passejar-me pel meu jardí. A la primavera enraono amb les noies que cullen blauets, a la prada veïna. A l'estiu guaito les orenetes, que es banyen, al vol, en el rec. A la tardor procuro que el vent no em faci malbé les crisantemes. A l'hivern, amb un mirall, envio un raig de sol a les anèmones impacients que s'han equivocat de lloc.

De vegades, poso el meu llaüt entre dues branques, i m'assec, deixant que el ventet faci sonar les cordes. Aleshores s'escampa una musica suau, que no em costa cap esforç.

Quin home més agut i més tendre aquest Po-Kiu-Yi!

És curiós pensar que molts d'aquests poetes no eren "sages" que es passaven tot el sant dia contemplant el filet d'aigua d'una font amagada, sinó que eren polítics formidables, homes d'acció i de govern, que vivien en contacte amb totes les facècies socials. Si llegim la biografia d'algun d'aquests finíssims comentadors de la natura, ens ve de nou veure com podia conviure el poeta eteri amb l'home bregat, que tira al dret sense contemplacions.

Entre totes les figures de la poesia xinesa ens trobem, a l'època T'ang, que és la gran època literària, amb dos noms, els més famosos. Li-Tai-Po i Tu-Fu, tots dos són del segle vuitè, i Li-Tai-Po, especialment, ha estat conegut i comentat a Occident com el primer prestigi de la poesia groga.

Li-Tai-Po és potser el poeta més amargat, més discordat, més occidental de tots. Alguns dels seus poemes són plens d'una profunda melancolia que el fa més assequible que els altres a la sensibilitat europea.

El pintor Liang K'aii va fer la imatge de Li-Tai-Po, aquesta imatge és una aigua-tinta que es conserva a la col·lecció Matsudaira de Tokio. Segons aquest dibuix, simplíssim i elegant com pocs se'n puguin veure, Li-Tai-Po és un homenic grotesc, que camina amb el cap enlaire, embolicat en una mena de toga de lletrat, i amb un mo-

nyet ridícul que li lliga quatre cabells que se li aguanten al cim del cap. Té un ull fi com una agulla, i el maxillar inferior tirat molt endavant, amb un pols de barbata d'escomesa, i un pensament de bigoti recargolat.

Aquest Li-Tai-Po era un home molt estimat a la cort, que no es preocupava de res més que de beure vi i escriure poemes. Era un embriac formidable; l'enterboliment li servia per afinar-li els nervis i per donar-li un gran aplom i una gran importància davant dels prínceps.

El tema del vi bull moltes vegades en els seus versos; citem per exemple aquest elogi de l'embriaguesa:

Si la vida és enganyadora com un somni, què se'n treu de turmentar-se?
Jo prefereixo beure fins que les cames no m'aguantin.

Això és precisament el que vaig fer ahir. Quan m'he despertat he guaitat al meu voltant. Un ocell piulotejava entre les flors. Jo li he pregat que em digués a quina estació estàvem, i m'ha respost que som a l'època que la primavera fa cantar als ocells.

Com que estava a punt d'entendrir-me, encara m'he abocat beguda, i he cantat fins que ha sortit al lluna, i he perdut de nou la noció de les coses.

En aquest poema, Li-Tai-Po explica el seu vici, sense doldre-se'n, sense remordiment, amb un aplom perfecte.

Sent un gran respecte, un gran amor pels que beuen, i en l'estat d'embriaguesa de les persones sembla que hi descobreix les gràcies més meravelloses. De Li-Tai-Po són aquestes paraules, al meu entendre d'una tan fina fragilitat, que semblen com un miracle.

L'airet fa ondular els nenúfars, el perfum dels quals ve a embaumar el palau que s'aixeca damunt del llac.

Una mica beguda, Li-Si dansa. De sobte, tintinejant, es repenja contra el llit de jade blanc, i somriu...

El saber beure bé i molt és d'una importància notable entre els grans poetes de la dinastia T'ang; aquests versos de Tu-fu, ho demostren:

ELS VUIT BEVEDORS IMMORTALS

Ho-Txi-Txang, sempre a cavall, sembla remar sobre un vaixell.

Un vespre que estava més begut que de costum, va caure a un pou en el qual, segons crec, encara dorm.

Yu-Yang buida sempre tres urnes abans d'anar a les seves ocupacions. Si troba una carreta de gra, renuncia als seus negocis i la segueix, parlant amb el carreter de la fermentació de l'arròs.

El ministre Li-Ti-Xi s'empassaria cent rius. Gasta fàcilment deu mii *tsin* i proclama que de bon gust faria decapitar els marxants que venen un vi dubtós.

Quan Tsung-Txi paladeja una ampolla rànica, només se li veu el blanc dels ulls. Tot de sobte un gran terrabastall! Vet aquí Tsung-Txi per terra com un arbre desarrelat.

El seriós Su-Tsin no beu mai davant l'estàtua de Buda. Però si comença a beure fora del monestir, sempre torna damunt l'espatlla d'un home caritatiu.

Sota la influència d'una sola mesura, Li-Tai-Po és capaç d'escriure tres cents versos. Un dia que s'endormiscava en una taverna de Txang-nau, l'emperador li va enviar l'ordre d'anar-hi: "Digueu a l'emperador — va fer ell — que jo parlo amb els déus!"

Txang-Hio, des que ha begut tres copes, fa anar el pinzell amb un virtuosisme inimaginable. En aquest moment tots els reis de la terra podrien entrar a la seva cambra, i ell ni tan sols mouria les parpelles.

Cinc grans mesures exciten fins al capdamunt la verba de Tsiao-Sui. L'eloqüència del nostre amic omple d'estupor els convidats.

Jo no compto pas entre aquests homes il·lustres. A mi m'embriaga molt sovint un raig de lluna.

Li-Tai-Po, desabusat, entre copa i copa troba els moments més purs i més plens de profundes ressonàncies. Té un poema que pel meu gust és un dels encerts lírics més grans que s'han escrit al món. Sembla que en aquest poema hi hagi el pont entre l'Orient i l'Occident, entre la "sagesse" asiàtica i la melancolia europea, una mena d'escepticisme serè, que no acaba d'ésser escepticisme, una mena de calma nirvànica que no acaba d'ésser calma...

A UN AMIC QUE FA UN GRAN VIATGE

Jo no he pogut retenir la joia que m'ha causat la matinada d'ahir... Jo no puc llevar-me la tristesa que em duu la matinada d'avui...

Ocells de pas travessen el cel. Lluiten contra el vent de tardor... Jo omple la meva tassa i guaito la llunyania...

Jo somio amb els grans poetes que ja no existeixen, jo vaig recordant els seus versos, i em dic que jo també seria capaç d'escriure poesies sublimes, si jo pogués volar pel cel, entre les estrelles.

És en va que jo bec, per a ofegar la meva amargor. Aquí en aquest món,

quan les coses no van segons el nostre desig, és necessari fer com tu, llançar-se dins d'una barca, els cabells al vent, i abandonar-se al mar.

Després d'aquesta imperfecta adaptació d'un poema que jo crec que és essencial, no vull esborrar al meu lector el gust que li hagi deixat al pensament i un altre dia seguiran aquestes notes deslligades i vagues sobre la poesia extrem-oriental.

JOSEP MARIA DE SAGARRA

E.-C. RICART

MOLIÈRE I ELS METGES

I

UN poeta nostre, que té a la cara un somriure de confiança, deia que Molière hauria de ser llegit dels sacerdots. Nosaltres, per-meteu-nos-ho, hi afegim: *i dels metges*. Certament, pot afirmar-se—sense necessitat, però, d'elevant, en termes patètics, al grau de sacerdoti l'exercici de la Medicina—que ningú com els sacerdots i els metges tenen tanta necessitat de conèixer a fons l'ànima humana, els recon-s més amagats de les diverses psicologies que bateguen sota l'aparença d'una humanitat uniforme.

I pocs homes com Molière per fer conèixer l'ànima humana amb totes les seves grandeses i les seves hores tèrboles, amb totes les seves magnificències i totes les seves mesquineses. Assistir a una representació de Molière és com anar a un curs de dissecció de totes les menes d'ànimes, de totes les faisons de persones. Des de l'esperit més coquí fins a l'ànima més gran, tothom passa pel teatre de Molière, tothom mereix el seu blasme o el seu elogi, tota cosa hi és combatuda o exalçada i amb els seus acabaments graciosos, plens de burlesca ironia, no hi ha vici que no rebi la seva lliçó profitosa, ni virtut que no tingui el seu coronament just.

No hem pas de fer una crítica literària de l'obra de Molière, que bé prou l'han feta els anys i els segles; cal fer constar només, i això ja és prou, la gran humanitat dels seus personatges i, per tant, la seva gran actualitat. Sganarelle, Argan, Jourdain, Harpagon, Agnès, Beline, no són pas homes i dones del segle XVII que acabada la seva època, morts els seus records, arreconades les seves vestidures, passen a ésser fulles a la mercè del vent; no, són homes i dones de totes les èpoques, són homes i dones d'abans de Molière, són éssers eterns que cada dia trobem pel carrer, que fins hi sostenim converses i potser hem segut a la seva taula.

Qui no coneix el Sganarelle modern que tothora està en conflic-

te ideològic amb el seu amo i no gosa deixar-lo a causa de la soldada? Qui no ha vist l'Argan d'ara, que ple de salut fatiga tots els metges per tal que li trobin una malaltia imaginària? Qui no ha sentit parlar de l'actualíssim Jourdain que amb la fortuna d'última hora cau en les més ridícules preocupacions anant a la recerca d'un escut? Qui no sap d'un Harpagon barceloní que de tant estalviar perd tots els diners, o d'una Agnès que de tan innocent sap enganyar la gelosia d'un egoista protector, o d'una Beline criticaire que es pensa saber de tot i en cada mirada compassiva li sembla veure els ulls d'un amant?

Per això Molière, del segle XVII i del segle XX, amb tots els seus personatges eterns, hauria d'ésser una font nodridora per aquells que volent exercir dignament el seu noble art han de barrejar-se tothora amb els tripijocs i les facècies del viure humà.

Aquest viure humà que trobarem palpitant amb totes les seves hipocresies en el *Tartuffe*, profundament analitzat amb totes les seves sinceritats inútils i les seves insinceritats odioses en *Le misanthrope*, magníficament descrit amb les joioses gelosies de *L'école des maris*.

Breu, el teatre de Molière és una de les millors escoles on s'aprèn de conèixer la vida.

II

I no gens menys, contra d'aquestes paraules que venim de dir se'n redrecen unes altres d'irades, venjatives, difamadores.

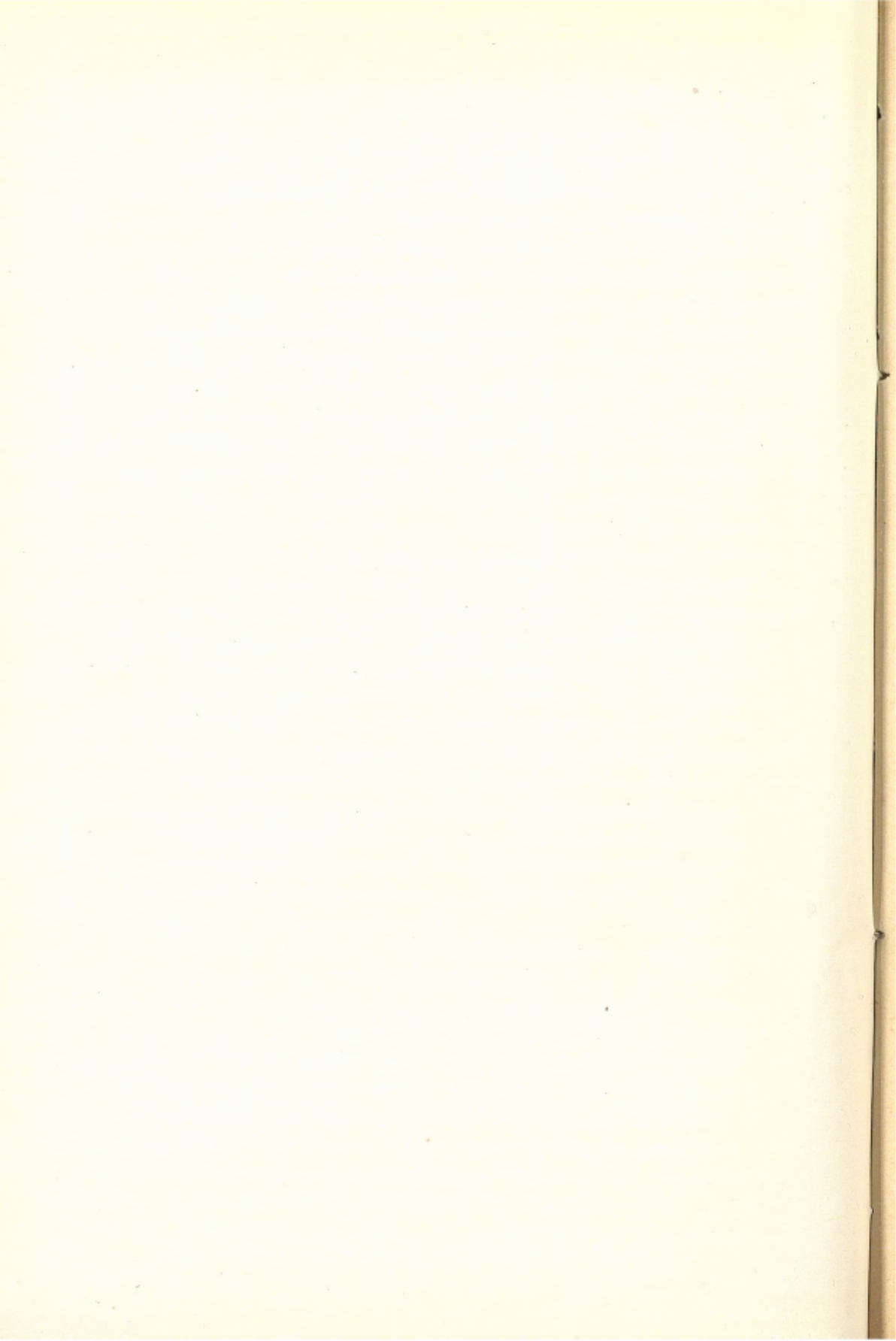
El 17 de febrer de 1673, Molière, que venia de representar el paper d'Argan en *Le malade imaginaire*, arribant a la seva casa morí d'un vòmit de sang. I els metges de la seva època digueren que la seva mort era un càstig de Déu pel mal que havia fet, amb el seu teatre, a la medicina.

I ara, després de tres segles per haver pogut pair bellament totes les rancúnies i tots els despit, encara trobareu metges i àdhuc cate-dràtics que alçant els braços en l'aire, arruguen la cara i diuen quatre penjaments contra Molière, acusant la seva obra de perniciosa.

I ells no saben que en aquesta acusació hi va amagada la ignorància de les coses alienes al seu ofici, que en aquesta acusació hi va comprès el desconeixement de l'esperit de la seva carrera. Ignorància i desconeixement que justifiquen bon xic les obres de Jules Romains i de Bernard Shaw, molt més sangonents, molt més crues que les de Molière.

PL. N.º 1. — PINTURA XINESA ANTIGA. (COL·LECCIÓ VIGNIER, PARÍS)

I I I

Però tornem a l'època de Molière. Som al segle XVII, Lluís XIV és el destí de la França i li plauria ser-ho de tot el món, Descartes comença una reforma callada que esclatarà poderosa més tard, Newton veient caure una poma engrandeix la Física i Galileu diu que la terra es mou i provoca una hora d'angoixes i mals de cap.

I entretant la Medicina avança lentament i comença a donar, de nou, homes dels quals es parlarà sempre. A Anglaterra William Harvey descobreix la circulació de la sang i defineix coses que encara són interessants, al seu costat Sydenham restaura, donant-hi vida nova, les doctrines d'Hipòcrates i el seu nom encara perdura. A Alemanya Kircher comença a utilitzar el microscopi i des d'aquell dia la Ciència girarà entorn d'aquest fet. A Suïssa Conrad Peyer fa descobertes sobre la tifoidea que avui encara són de màxima actualitat i Conrad Brunner descriu glàndules que seran eternes. A Itàlia Malpighi ajunta el seu nom per sempre més amb la histologia i Redi dóna la primera investida contra la generació espontània. A Catalunya, Miquel Servet, inquiet, rodamón, ho regira tot i mor en una foguera.

I a França, solament Descartes, precisament ell, ha fet alguna cosa nova, i encara de retop, per la Medicina.

Fora d'això, tant a França com pertot arreu, la ignorància més horrorosa, la beòcia més atrevida, la pedanteria més gosada. Al costat del cirurgià, i amb més autoritat que no ell manta vegada, hi ha el barber amb tota la seva ciència xarlatanesca. La clorosi és anomenada el mal d'amor i no hi ha malaltia que no es curi amb la sagnia. Els metges, recitant llatínades i invocant, talment unes bruixes, el noms de Galè i d'Hipòcrates, fan estralls enllestint els malalts amb purgues i litres de sang que els prenen.

Davant de totes aquestes coses, què havia de fer Molière que amb la seva ironia no deixà tranquilla cap facècia humana?

I V

I ara vegem com va fer-ho. De les 34 obres que d'ell resten, són atacats els metges en 7 d'elles. La proporció, certament, no és cosa insignificant. Però tampoc ho seria pels gelosos, pels hipòcrites, pels pedants. Les obres on ataca els metges són: *La jalousie de Barbouillé*,

Le médecin volant, Don Juan, L'amour médecin, Le médecin malgré lui, Monsieur de Pourceaugnac i Le malade imaginaire.

De les dues primeres res no en direm. Són obres primiceres, mancades de personalitat, que de l'autor només en duen el nom i no diuen, tampoc, res per ésser assenyalat.

De les altres cinc, la cosa més evident i la primera que salta als ulls és que cap d'elles no fou escrita *precisament* per dir mal dels metges. Cert que hi posa els passatges on surten els metges, passatges a vegades no gens imprescindibles com en el *Don Juan*, amb el desig de ferir-los. No caiguéssim en la candidesa de creure una altra cosa. Però amb quina gràcia, amb quina finor no ho fa, i amb quanta justícia!

En *Le malade imaginaire*, la gran sàtira de Molière no va pas contra Monsieur Diafoirus ni Monsieur Purgon, els metges, sinó contra d'Argan, aquesta mena d'home impertinent que creu estar malalt i importuna tothora la família. Diu més, ell mateix remarca que Monsieur Diafoirus no vol saber res de la circulació de la sang i això ve a donar més força a les paraules de Beralde, un dels personatges de l'obra, quan parlant del mateix Molière (no és el cas únic en el seu teatre), diu que no ataca a la Medicina sinó a la ignorància i ridiculesa dels metges.

En *Le médecin malgré lui*, com en *L'amour médecin* i *Monsieur de Pourceaugnac*, els metges serveixen per enredar la trama, que sol ésser sempre la d'un pare que no vol deixar casar la filla i fa venir metges que diuen bacinades i per fi ve l'amant vestit de metge, enganya el pare i se'n duu la noia.

En *Monsieur de Pourceaugnac*, que juntament amb *L'amour médecin* és on es ridiculitzen més els metges, al pretendent que la noia no vol el posen en mans de dos metges, els quals entre llatínades i invocacions a Galè diagnostiquen un cas de follia, sense ni tan sols haver parat esment en l'estat del malalt suposat.

En *L'amour médecin* s'esdevé que havent cridat el pare d'una noia malalta quatre metges per guarir-la, després d'haver-la mirat, es reuneixen els quatre i parlen de tot menys de la malaltia, i després, quan és l'hora de donar el diagnòstic al pare, tots diuen el seu i es barallen entre ells.

És que aquests casos que ací satiritza Molière no eren freqüentíssims en aquella època? És que aquestes coses no s'han repetit en altres èpoques?

I en escriure *L'amour médecin*, Molière encara anà més enllà;

els quatre metges que hi surten eren les caricatures de quatre metges existents en aquella època.

És cosa fàcil de comprendre, doncs, que aquells metges s'indignessin i arribessin a l'insult: ningú no sap acceptar ironies sangonents per justes que siguin. Però, avui, cridar contra Molière és grotesc.

Al capdavant no digué cap cosa que no fos veritat. I encara més, Molière, que passà la vida ridiculitzant els gelosos, els avars, el pedants, els hipòcrites, els criticaires, els desconfiats, els ignorants, els mals advocats, els mals pares, els pèssims marits, les detestables mullers, tenia el deure de ridiculitzar tants i tants metges de la seva època que eren una vertadera calamitat.

I àdhuc si hagués estat injust amb els metges, hauríem de saber perdonar-l'hi amb les coses que ens ha ensenyat dintre de *Les femmes savantes*, de *Le bourgeois gentilhomme*, de *Le misanthrope*, de *Tartuffe* i de tantes d'altres de les seves obres, plenes d'exemples alligonadors, plenes d'humor rejuvenidor, vessant d'eterna humanitat.

V

Hem dit en començar que Molière hauria de ser llegit de tots els metges per tal d'apendre-hi com és la vida. I ara encara direm més. L'hauríem de llegir per tal de no caure en moltes coses, per tal de complir el nostre deure dignament. Qui sap si després d'una generació de metges coneixedors de Molière, veuríem desaparèixer moltes coses que avui voldríem combatre i no en reeixim.

I qui sap, qui sap si amb aquesta lectura ens entraria a tots aquell gust per la finor, aquefi refinament de la paraula, aquella clara visió de les coses i aquell somriure clar, silencios, que forada com la gota persistent i que és la flama invisible que us abranda quan us endinseu entremig dels seus versos, entremig de les seves paraules.

JERONI MORAGAS

VENT EN LA NIT

VENT en la nit; no es veu sinó un estel;
la boira esquinça com si fos un vel.

Tots els camins s'omplen de vent. La nit
s'estreny les ombres a damunt del pit,

com per guardar el secret de sa nuesa.
Minva el xiscle, s'atarda l'escomesa.

El vent panteixa, cau, els membres lassos;
llavors la nit el pren en els seus braços.

CAP AL TARD...

CAP al tard, lladrucs i esquelles,
flor morada de la nit,
festa d'estels com abelles,
les flors al prat s'han marcit.

L'aigua del rec s'ha aturat.
la muralla s'esvaïa
i frisa per dins l'arbrat
el darrer sospir del dia.

La muntanya vora mar
recula d'esgarrifança,
com més se'n fuig de l'esguard
més la plana va eixamplant-se.

A l'ombra de l'hort, madura
la fruita es repenja i cau,
i hi ha en un tou de verdura
una lluerna suau.

I mentre pel cim vigila
una clarícia de cel,
l'ombra com l'eura s'enfila
i fa de branca a l'estel.

EL VERS

DINS el silenci cada melodia
us evoca un amor mal oblidat.
Si el sentiu indecís que es confonia,
maldeu per defugir la vaguetat.

I tota la claror meravellada
de la sensació que es va fonent
voleu tancar a dins un pensament
volatejant amb una gràcia alada.

Perquè a la vaguetat li doni un nom
enc que torni a ésser vague per tothom.

I el vers neix amb la mica del dolor
d'infantar els pensaments i les imatges,
i dintre seu tot pren aquell color
amb què en somnis es veuen els paisatges.

CANÇÓ

A qui daré les joguines,
a qui, si no tinc infant?
En el meu braç, les nines
quina esgarrifança fan.

Llurs colors són irades
del meu posat,
em cerquen llurs mirades
d'ull encantat.

El temps ha buidat el lloc
de la meva fantasia;
joguines sense alegria
ja no són per al meu joc.

JOSEP SELVA

MESTRE ORIOL

CONTE INACTUAL

AIXÒ era en aquell temps que els dies de festa grossa les pubilles rumbejaven gipó de vellut de mànega curta, faldellí de seda ramejada, mocador brodat al coll, les grans arrecades d'or i de pedres fines, ret damunt els cabells, davantal amb puntes i tapins amb sivelles de plata. Els fadrins les esperaven arrengrerats a l'eixida de missa, espardenya blanca al peu, calça acabada sota genoll damunt la neu de la mitja, gec encotillat, florejada l'armilla, amb aquella fatxenda dels botons de filigrana penjant com cascavells, i el flameig de la barretina al cim del cap, igual que una cresta.

Temps beneïts de l'antigor, dolços a l'enyoradissa fantasia, com totes les coses fugisseres que han passat i no han de tornar! Correus d'amor, mirades van, mirades vénen. Franques i ardides, parlen a cor obert les dels minyons. Sota l'entrellissat de les pestanyes, porugues i vergonyoses, hi responen les donzelles de cua d'ull, tot fent semblant de mirar a terra. Mentrestant pares i mares, mantellina blanca al cap, gambeto damunt les espatlles, seriosos i feixucs, pesen i sospesen part de dins vessanes de conreu i cofes d'unces. Plora, plora l'amor! Casal i cabal menaran a la fi, de grat o per força, les futures esposalles.

Feliços temps patriarcals del sant temor de Déu, de la cega obediència als majors, de l'acatament a totes les autoritats, de respecte a les venerables tradicions, de fidelitat als vells costums incommovibles! La vida era un planer lliscar de riu, sense sorpreses ni sotragades. Tothom tenia marcat el seu camí, i els passos que havia de fer, i no calia perdre hores de son cercant dreces. Qui en pogués ara gaudir d'aquell repòs, de les llargues migdiades a la fresca, i el tracte assossegat i cerimoniós, i l'honest divertiment de la contradansa i el galop de cortesia, que menava un flabiol familiar a les ovelles, o un violí no massa ben trempat, o els alirets de la cobla de gralles i cornamusa, les diades d'ofici solemniat i oca rostida! Oh dolcesa i embadaliment de les hores passades en el feinejar quiet i pausat, polint amb amor i a tot lleure l'obra pastada de carn i de sang, i batecs del cor, i dalers de l'ànima! I a la fi, la jornada enllestida, aquell adormir-se en santa pau, tranquil·la la consciència, després d'haver resat el sant rosari.

Tot això no estalviava, certament, de penar i de sofrir, de llarg a llarg de la ruta del viure. Aleshores com ara, la vida era un aspre camí d'esbarzers i pedregam, estès entre dos misteris. I el cor humà sempre ha portat en si mateix la seva major tortura. Qui s'ho prenia plorant, qui mirava d'aconsolar-se'n rient. Tal ho han fet els homes d'ençà que el món és món. Tal ho faran fins que es perdi la mena dels ulls ploraners i de les boques rialleres.

Rialles i ploralles, altrament, vénen més del natural de cadascú, que del mudar de la fortuna, ara benvolent, ara feresta. I mestre Oriol el tenia doble inclinat a donar-se bon temps, que a cercar ocasions de mortificar-se. Alegre de geni i sà de còrpora, feia més per a ell cantar-ne una davant d'un porró de mistela, voltat de companyons del seu tarannà, que picar-se el pit i afligir-se a llàgrima viva de la malesa del món i del seu segur damnatge. Per això fer ja hi havia els clergues, i frares i monges de tota regla i vestidura. Al món hi venim cadascú amb una feina marcada. I ell havia nascut per sembrar de cançons la seva via, i amanir històries amb sal i pebre, i empescar-se un ballet estrafolari, si la broma s'ho duia. Tot això sense ofensa de Déu ni dels sants, ni escarni dels bons costums, ni dany del pròxim.

Sastre del seu ofici, anava de poble en masia tallant i cosint gipons amb tan bona mà, que més que sobreposats damunt la persona, semblava que hi havien nascut per saó natural. Tant el cos s'hi emmotllava sense una arruga, tornejat igual que una gerra. Penseu com el galantejaven velles i joves, casades i vídues i fadrines; que en tocant a desig de lluir i fer denteta, ni els anys ni l'estat no hi muden gran cosa. Ell s'enduia els millors talls a l'hora de l'àpat, per a ell es buidava la bota del recó, i no li planyien el mirar amorosit ni les paraules emmelades.

Sense les bones mans, però, s'ho guanyava també, no cal amagar-ho, per enginy, diligència i lletra menuda. Ningú com ell no sabia mudar en paraules galanes el mirar amorosit de l'eixida de missa; ningú no li passava la mà per la cara en cantar les alabances d'un fadrí, com aquell que no hi toca; ningú no portava un missatge amorós amb tant de secret; ningú no tenia la seva traça a avenir les voluntats, mentre hi hagués conveniència de bon nom i d'hisenda. Les bodes que havia arribat a concertar, no tenien fi ni compte. Així era esperat del jovent amb candeletes i el rebia tothom amb aire rioler, com si tota l'alegria del món la dugués aconduïda a les butxaques.

* * *

Sempre arribava de bon matí. Li eren tan familiars els camins de l'encontrada, que els seguia de nit amb peu tan segur, com a sol batent les cambres de casa seva.

—Bon dia i bona sort que Déu nos dó, mestressa.

—Quin matinejar, mestre Oriol. Devia ésser negra nit encara, que heu saltat de peus en terra?

—No hauríeu pas vist un ase volar, i això que és bèstia de les grosses.

—Doncs què us apressava, valga'm Déu?

—Fretura de fer-me un bon jornal i daler de ben servir-vos, m'han tret la son de les orelles. Porteu-me la roba cap ací, si us plau, que el temps que un perd, el guanya el diable.

Desembeinades les tisoires, començava tot seguit de tallar peces.

—Què voldreu per esmorzar, mestre Oriol? Un parell d'ous o una botifarra?

—Tot barrejat, minyona, tot barrejat. Una cosa que triés, l'altra se'n podria ofendre. I Déu me'n guard de fer penar, per la meva culpa, res que al món sigui.

D'un bot s'enfilava dalt de la taula, encreuava les cames a la moresca, i allí era de veure la llestesa de les mans, més lleugeres, amb l'agulla als dits, que una llebre encaçada de prop per la canilla. La tasca avançava tan ràpidament, que hauríeu dit que les peces s'ajuntaven i afegien per art d'encantori. I no penséssiu pas que la llestesa de les mans li fes tenir la llengua en vaga. No era home ell per a estar-se de dir plagasitats, ni deixar que se li florissin a la memòria les facècies que havia espigolat anant pel món, ni quedar-se matxucada dins de la còrpora la darrera cançó que havia après, treta d'un gat dels frares de la seva coneixença.

Darrerament, però, l'humor se li havia entenebrit bona cosa. Per de bon tremp que l'home sigui, per esperit i braó que li puguin sobrar, si tan i tan feixuga li carreguen la creu a les espatlles, també a l'últim les cames se li seguen. La dona a les portes de la mort, per quedar-li després sempre gamada; l'hereu, que era la nina del seu ull, servint el senyor rei en llunyes terres; i una anyada de males collites que, llevant-li la feina, li escurçava els guanys, eren tanmateix patacades massa fortes i massa seguides. N'hi havia per quedar-ne atuit i malmirrés, ni que li niessin part de dins totes les calàndries de la primavera.

Així mestre Oriol cosia tot moix aquell dimecres sant, estroncada en el cor la deu de l'alegria. Ni es recordava d'escometre el porró, que li havien deixat a l'abast de la mà, per agafar delit quan li calgués, com ho tenia a tot arreu posat en tracte.

Si provava de fer el cor fort i dir alguna facècia, era ullada de sol en dia rúfol d'hivern, que els núvols l'escanyen de seguida. Fins les mans no li sirgaven de bon aire. Un moment i tot li caigueren sense esma, oblidat de la feina que tenia als dits i del lloc on es trobava.

En aquella mena d'esllanguiment el sobtà la mestressa.

—Valga'm Déu, mestre Oriol! Quina marfuga us ha vingut, que així deixeu les mans en vaga?

—M'haureu de perdonar, mestressa. Qui sap on tenia el pensament. Se

m'ha posat a bandolejar d'una cosa a l'altra, i era ben lluny d'aquesta masia quan vós heu entrat.

—Torneu de pressa, doncs, si us plau, i repreneu la feina. Si no em deixéssiu el gipó ben acabat, jo pla quedaria guarnida. Tinc el de les festes esmolat de tot arreu i diumenge és Pasqua.

—No me'n feu recordar, que massa me'n sento dins del cor l'espina. I l'home arrencà un gran sospir del fons de tot de les seves entranyes.

—Què dieu, sant cristià! Una espina al cor perquè és Pasqua diumenge? Doncs què era allò que sempre havíeu dit, que us estimàveu més el cansament de menjar i beure de tres dies de festa anyal, que el repòs d'un de dejuni?

—Paraula que hagi deixat anar mestre Oriol, mai la torna endarrera. Però, feu el favor d'escoltar-me si us plau i en acabat em direu, vós mateixa, si no n'hi ha per donar-se a les àligues. Nadal, Pasqua i la festa major, per Sant Miquel de setembre, són tres diades que sempre a casa havíem celebrat amb festa grossa. Per Nadal no podia mancar-hi el gall dindi, farcit de botifarres, pinyons i prunes, ni l'oca rostida per la festa major, ni per Pasqua l'anyell que no hagués encara pasturat, fora que fos una mossada d'ací una mossada d'allà per entretenir-se. I aquest any, — malviatge la sort dolenta! — amb tota aquesta malastrugança de la dona sepultada al llit, l'hereu a la quinta força, que no em pot ésser de cap ajuda, i la feina que curteja, perquè la gent va eixuta d'armilla, bon goig que n'hi hagi per comprar algun palpís d'orella ronyosa. I encara perquè no sigui dit que un hom no tasta carn, en festa tan assenyalada.

—Sou de plànyer, certament. La mala ratxa us ha tocat, llarga i furieta. Però desgraciat, també, si us deixeu guanyar el cor per la mala ventura. Per revesses que vinguin les coses, no cal amollar ni donar-se. Penseu que no hi ha mal que cent anys duri. Després d'un fort temperi, sol venir una tongada de bonança. I qui us diu que tot plegat no siguin proves, que us envia Nostre Senyor, per pagar-vos-en amb escreix en acabat, si és humil i pacient que sabeu sofrir-les? Potser d'aquest tràngol d'avui us han de venir qui sap quines gaubances. Amb això, confieu en la divina misericòrdia, beveu-hi una bona tirada per agafar cor, i no em deixeu el gipó empantanegat, que ja veieu que no puc pas trobar-me en un afront, una tan gran festa com és Pasqua florida, que Déu nostre Senyor se'n puja a la glòria.

—D'això no en passeu cap ànsia. Que a un li caiguin les ales del cor de massa castigat, no vol dir que no sàpiga quedar com és de llei, encara que hi hagi de deixar les ungles. Vós tindreu el vostre gipó, ni que m'hagués de quedar vetllant fins a veure clarejar el nou dia. No en parlem més, i deixeu-me seguir el consell que m'heu donat. A la vostra salut.

I aixecà el porró encara ben ple i el deixà prop de mig d'una tirada.

Això li esbargí l'ennuolat dels negres pensaments, igual que esquivava l'esparver les gallines en un girant d'ulls.

* * *

D'aquella hora endavant, les mans li tresprenen com un parell de llançadores, quan el teixidor vol enllestir la tasca. I ja no caigué més en flaqueja de cor. Així que li semblava sentir, per llunyana que fos, una sospita de defici, engrapava el porró decidit, i angúnies i tristors reculaven vençudes davant del bon vi, talment com el diable fuig a més córrer, si l'arruixeu d'aigua beneïta. Tres vegades hagueren d'omplir-li el porró en poc espai: tan sovint li feia menester, a semblant seu, rebutjar l'enemic porfidiós amb aquells aspergis. Vingué que l'arna del neguit ja no gosava acostar-se-li d'una hora lluny, i les facècies i cançons volaven a raig de la seva boca, i era cada vegada amb més delit que tirava endavant la feina. La tenia, però, tan endarrerida, que fins ben entrada la vetlla no enllestí de donar-li l'últim punt, entre cançó i tirada.

—Veieu, si us plau, mestressa: ja n'hem eixit, gràcies a Déu. I amb tan d'encert, si no m'enganyo, que, quan us vegin amb aquest gipó, fareu enveja a més d'una fadrina. Diguem que de cos com el vostre, no en gasten sinó les vespes. I encara, afinant-ho bé, potser guanyaríeu vós, de bon aire i sangrat de cintura.

—No sigueu plaga i doneu-me el gipó. Ara que hi som posats, bo serà d'emprovar-me'l, per si calgués tocar-hi alguna cosa.

—Emproveu si us ve de gana. Però ja us dic per endavant, que no fa menester. Una sola arruga que se us marqui, em deixo tallar un dit de la mà dreta.

Feta l'emprova, el gipó era una pintura. La mestressa en quedà tan contenta, que volia fer sopar mestre Oriol amb ells, de poc que li semblà, per tan bella obra, la paga concertada.

—Se us estima de tot cor, pubilla. Arribaria a casa massa tard de la nit, i no vui que passin ànsia per la meua culpa. Ara, un mos de pa, una filagarsa de pernil i un got de vi ranci, sí que us ho pendré, que de nits encara fresqueja, i diu que no hi ha res que guardi tant de la fredor, com l'anar ben abrigat de part de dins del ventre.

Una de les mosses del servei l'emprengué, dalerosa de riure una estona.

—I doncs, mestre Oriol, no tindreu por de topar amb el diable, Déu ens enlliuri, fosca com serà la nit, avui que no hi ha lluna?

—No n'estiguis amb cap mica de trescor, minyona. Si per un incert ens arribéssim a trobar, no fóra pas el fill de la mare qui n'eixiria amb l'orella moixa. És massa gamarús el diable, per haver-se-les amb gent de bon senderi, neta de clatell i una mica retorta de malícia. Només amb els pobres d'esperit i curts de gambals li surten els comptes. Per la meua banda, t'ho

ben prometo: el dia que vingui a cercar-me bronquina, se'n farà les banyes i la cua. I més vui dir-te encara: demà matí, quan et despertaràs, mira bé el relleix del finestró de la teva cambra. Potser te les hi deixi com a present.

—Voleu callar, desgraciat? Jesús, Maria i Josep em preservin de semblant presentalla! L'espant em mataria.

—No t'ho creguis, baboia! Un sol got que et beguessis d'aquest vinet ranci, que la mestressa m'està amanint, jo et ben asseguro que et veuries amb cor d'afrontar el mateix Satanàs en persona. No cal dir què faré jo, que no crec pas aturar-me a la primera emvestida a la sitra, sense comptar-hi els talls de pernill, que també ajuden a donar coratge. En bona fe no penso pas que hagi de témer res, ni de la serena de la nit ni d'En Banyeta.

Fet i fet, després de menjar i beure fins que el cor li digué prou, amb les fiblades que havia donat abans al porró per esquivar la tristesa, marxà que era ben bé com si portés al cos set dobles de flassada i li traspuava l'ardiment d'arreu de la persona. Tots els temperis d'aquest món, vent i pluja i neu i llamps i trons i pedra seca, no l'haurien pogut aturar. Malgrat això, quan tancaren la porta de la masia i perdé tot d'una la mica de roja clarícia del llum del gresol que aguantava en l'aire la mestressa, va quedar-se una mica sobtat. La nit era negra com un mal pensament. No estava núvol; però els estels cremaven pàl·lids en la foscor del cel, com darrera un tou de teranyines de boira. I no en pervenia ni una gota de celistia.

Mestre Oriol tancà els ulls un instant, per fer-se passar l'enlluernament d'aquell ràpid traspàs de la claror a les tenebres. De recular i fer nit a la masia, ni tan sols li'n vingué el pensament. Com podia recular amb l'empenya que duia a la còrpora? Què li havia de fer la fosca de la nit, si en el seu cor tot eren lluminàries? Obrí els ulls, i li semblà que ja hi veia a bastament per empendre la ruta. Coneguts com tenia aquells camins, una mica de veure'ls i un tros d'endevinar-los, molt seria que no arribés a casa sense pendre mal. I investí resolut fosca enllà, cantussejant a mitja veu les cançons més alegres que sabia.

Oidà! Res com una cançó d'ardida tonada, per ajudar-se un hom a fer camí. Quan el cansament lliga les cames i els peus costen d'aixecar com si els tinguéssiu reblats a terra, si enlaira un cant joiós algú de la colla, fins els més espuatats redrecen les orelles i gamben lleugers com un cabrit de quinze dies. Diguem que mestre Oriol no era pas per espolsar-se el cansament que cantava. Que és cas! Coratge i delit en tenia per vendre. De no haver-l'en privat la foscor, s'agafa el camí a la correguda. Era aquell gran flamareig d'alegria que duia abrandat dins del cor el que li sobreeixia en cantúries, ja que no el podia esbravar d'altra manera.

Però aviat el cant se li estroncà en els llavis. Allò era un mal anar, que no tenia memòria d'haver-se trobat en igual mai de la vida. Si no s'arriba a escaure benparlat de mena, estona ha que, en compte de cançons, hi hauria engegat tota altra cosa. El camí ja l'arribava a veure: era com una mica de

clapa no tan fosca, perduda en la negror que tot ho amortallava. Però saber on posava el peu, ni amb pena de la vida. I ara anava mig de tomballons per haver ensopegat amb una pedra, ara queia dins d'un sot, ara li esgarrapaven les cames esbarzers i gatoses.

* * *

Tot aquell foc de Sant Joan del seu bon humor s'anà esmortuint, fins que no en quedaren ni les cendres. I altre cop el pensament de la seva malastugança l'entenebrí de part de dins, més llòbregament que no era negra la nit de part de fora. I en el seu cor començà de plànyer-se de la llarga i porfídiosa escomesa de l'advers destí. Per què tanta i tan seguida malaventura? Per què la malaltia de la dona, i el mal punt de l'hereu, i la minva de la feina, i ara aquell haver d'anar com si fos orb, que ja es podria donar per ben content si n'eixia sense esguerrar-se? Què havia fet de mal, en quin moment havia caigut, per haver-li de venir damunt, com un càstig, l'acarnissat encaç de tantes i tan seguides desventures?

Nostre Senyor, tanmateix, no se li portava pas com ell es mereixia. Amic de taralles i platxeris, no podia pas negar que ho era, certament. Però en tocant a bon cristià, pocs el guanyaven. Fins a l'abast de les seves forces, havia fet sempre per manera de complir com el primer els manaments de la llei de Déu i els de l'Església. És clar que pecava de tant en tant. Qui no peca en aquest món una hora o altra, amb tants de paranyes i trencacolls que el diable ens posa? Diu que l'home més piadós i saberut en coses santes, perd el bon camí set vegades cada dia. I ell era una bestiola del bon Déu, sense lletra ni estudis. De seguida, però, que li semblava que el dimoni, o el món, o la carn se'l feien seu, se'n confessava humil i penedit, i complia, devot, la penitència que li posaven. I no tenia memòria d'haver-se passat de missa cap dia de precepte, i prenia la comunió totes les festes assenyalades, i resava el sant rosari cada vetlla. I, per paga, treballs i angúnies! On era la justícia? On era la misericòrdia?

Les preguntes romangueren incontestades. Però el camí va posar-se a clarejar lleument de sobte, amb una mena d'estranya claror lívida, com la que deixa anar l'esblaimada llumeneta del sofre d'un llucet. Mestre Oriol no en tingué cap sorpresa: en bona veritat, ni tan sols va adonar-se'n. Després de tant temps d'anar a les fosques, se li feia tot natural que els seus ulls hi veïessin alguna cosa més que a la primeria. Un o altre profit havia de treure del temps malaguanyat que havia perdut caminant d'esma. I allargà el pas per rescabalar-se'n. No hagué esment tampoc, enqueferat en les seves cabòries, que deixava el camí que l'havia de menar a casa, per agafar-ne un altre de molt poc fressat, que trencava bosc endins i era el que clarejava.

Mentrestant, qui sap on lluny, una campana tocà hores. Vanament l'home provà de comptar-les. Les unes sonaven clares, netes, argentines, igual que si una minúscula campana les hi toqués a cau d'orella: les altres no arri-

bava a poder-les distingir del tot, per molt que s'hi esforçava. Era talment com si es perdessin pel camí, com si algú, posat a l'aguait, les cacés al punt de passar, per endur-se-les, dins d'un sac, vers una contrada misteriosa. Les infelices no podien acabar de fer-se sentir, per molt que xisclessin. I el rellotge, plaga i entremaliat de natural, hauríeu dit també que volia burlar-se del pobre home. En lloc de tocar les hores per mesurar el temps, com era el seu deure de rellotge assenyat i complidor, semblava que ho feia només pel seu platxeri. Ara les engegava a raig seguit, com si fos un redoblant, ara les espaiava com un toc d'agonia.

Mestre Oriol s'ho deixà córrer. Fet i fet la mitja nit no podia ésser gaire llunya. El cansament de les cames no mentia. Aixecà els ulls al cel, per mirar de treure'n l'entrellat amb més certesa. No pogué reconèixer cap estel, per molt que esforçà la vista. Tots tenien una estranya mobilitat, com si ballessin una viva contradansa, darrera el tou de teranyines de boira que els esmortuïa. "No ho entenc — pensà mestre Oriol, reprenent la ruta. — Sembla que tot estigui capgirat avui. No hi ha res que marxi com els altres dies. Segur que n'eixirà algun fort temperi."

La pena més gran d'aquell enrenou, però, era l'angúnia que devien passar a casa seva. I qui sap a quines altes hores de la nit podria arribar-hi. És clar que tot plegat hauria tingut fàcil consol, si en obrir la porta hagués pogut dir-los: "Sabeu! He concertat un anyell, que no en crien de millors les ramades: blanc com una tofa de neu i amb dos dits de greix damunt les costelles. Ni el senyor rei celebrarà la Pasqua amb tanta alegria." Mes això era altre temps que ho podia dir. Ara Nostre Senyor els havia pres en avorriment i mirava només d'agullonar-los i d'affigir-los.

Acabava de dir aquestes amargues paraules dintre seu, que oí remor a una banda del camí, entre les mates. Girà el cap sobtadament, com si amb un cordill li estiressin. Mal que no l'hagués volgut girar, sentia clarament que hauria hagut de girar-lo per força. Quelcom blanquejava en la foscor. El cor li féu un salt, segur del que era. Ho sabia tan del cert, com si ho hagués vist amb claror de dia. Palpà, ajupit, la flonjor de la llana, tèbia de l'escalf de la bèstia. Pel que li deien les mans, havia d'ésser dels millors anyells del món, a punt de gras i de tendre. I, agafant-lo per les quatre potes, se'l carregà miradament a coll i be, i emprengué altre cop la marxa.

* * *

El camí s'havia fet més clar, d'aquella mateixa estranya mena de claror fosforescent que no venia d'enlloc i totes les altres coses del món deixava confoses en tenebres tan espesses, que s'haurien pogut llescar com un formatge. Mestre Oriol s'aprofità de l'aclarida per a gambar ràpidament, a tot l'abast de les seves cames. La dolça escalforeta de l'anyell se li escampava com un

bàlsam per tota la còrpora. Part de dins i part de fora, tot ell se'n sentia reconfortat.

I mentrestant el pensament li treballava. La bestiola devia haver-se fet escampadissa d'algun ramat d'aquells voltants. Ni el gos ni el pastor n'hagueren esment i quedà perduda al mig del bosc, redossada al peu d'unes mates. Ell la duria a casa seva, donaria veus de la troballa, fins i tot en faria fer una crida, per descàrrec de consciència. I si algú la venia a reclamar, la faria a mans de qui fos de llei, mentre li'n sabés donar, sense fer embuts, les entresenyas.

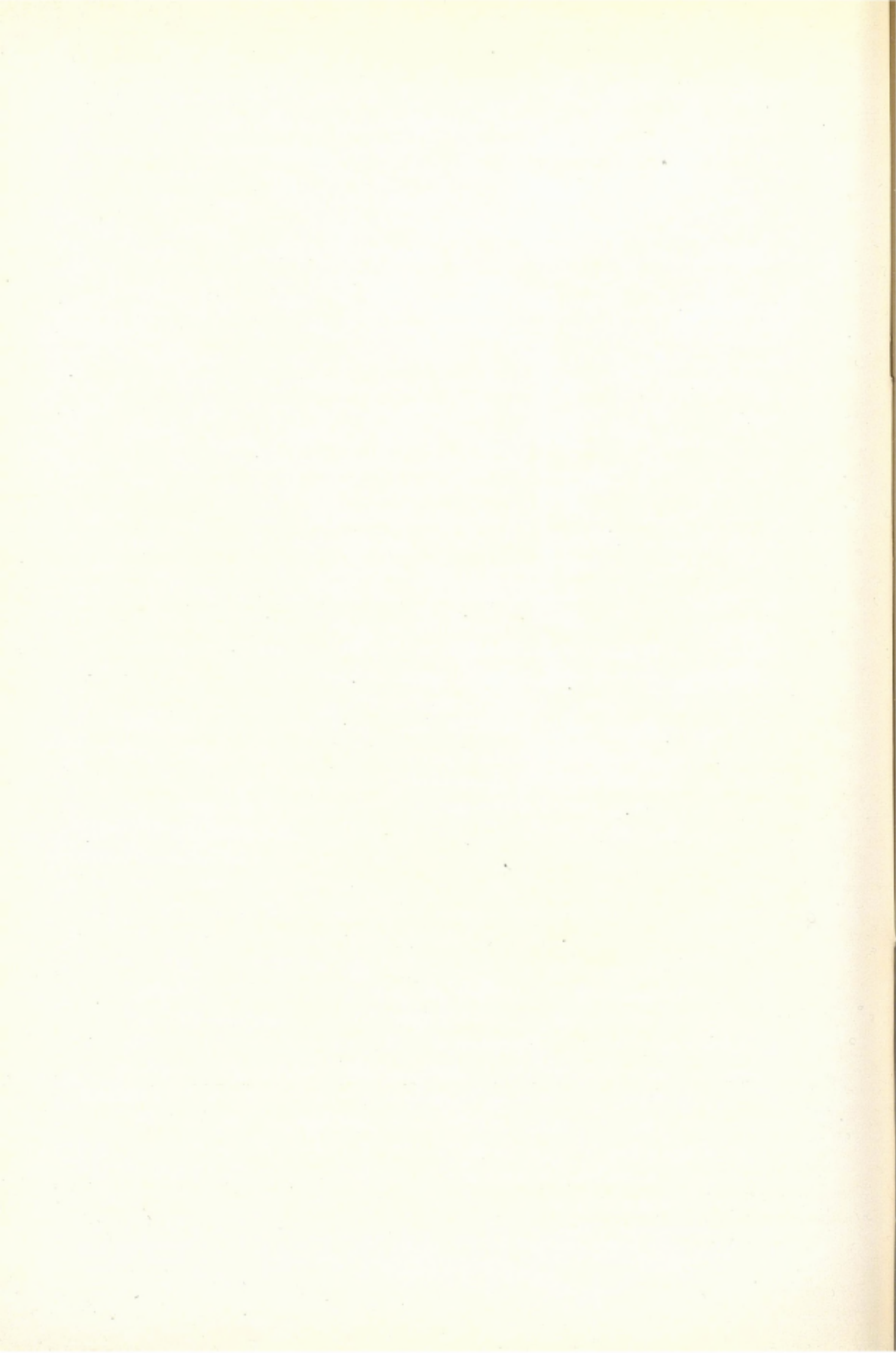
Però també es podia escaure que ningú anés a pretendre que la bèstia era seva. Potser feia molt de temps que s'havia perdut i qui sap d'on diable venia. Possiblement de terres tan llunyanes, que no hi arribarien noves de la bèstia haver sortit al bosc, ni de les veus que donés ell, ni de les crides que fes fer pel nunci. I llavors, qui podria fer-li retret de quedar-se-la? No demanant-la ningú, era ben seva. I penseu quina festassa! La boca se li feia tot salivera. Allò sí que fóra un bé de Déu de costelles a la brasa, de palpissos amb suquet d'ametlles i melindro i una punta de vi ranci per a donar-hi gust, de cuixes i espatlles rostides!

Tot d'una li semblà que l'anyell se li feia més pesant i el camí clarejà amb una més viva fosforescència. Mestre Oriol atribuï a cansament la primera cosa i de l'altra no n'hagué ni esment. Si veia el camí més clar, era que els seus ulls s'anaven habituant més i més a la fosca. I seguí descabdellant les seves cobejances, amb ajuda i reforç de fills i dona. Pensar només com es posarien d'alegres tots plegats, si les seves esperances no fallaven, li omplia de llàgrimes els ulls i li amarava el cor d'enterniment. I, fet i fet, per què havia d'exposar-los al perill de veure-la afollada en el bo de la seva creixença, la llur alegria? Per què donar veus i fer crides, en perjudici dels seus i profit d'un estrany, que segurament no havia de menester-ho? Mestre Oriol n'hauria posat les mans al foc, amb certesa de no cremar-se: l'anyell devia haver pertangut a un ricàs dels més grossos, potser algun comte o algun marquès, que tenia a dotzenes els ramats i les hisendes. N'ha d'ésser molt i molt una ramada de forta, perquè un anyell se'n pugui escampar sense ningú adonar-se'n. I què havia de fer-li a tan gran senyoràs la vàlua d'una bèstia que ja devia donar per ben perduda? Diferent que hagués estat d'un pobre. Els pobres tot s'ho han de menester. Ah, no! Si hagués estat d'un pobre, no n'hauria pas quedat content de fer-ne fer una crida. Ell mateix en persona hauria anat a posar-li l'anyell a les mans. Encara que hagués hagut de fer hores i hores de camí amb la bèstia a coll de poble en poble! Encara que tots els de casa seva s'haguessin hagut de veure privats de tastar carn, fos de pèl fos de ploma, tots els dies de la llur vida!

En aquest punt de les seves caviellacions l'home s'aturà. Decididament l'anyell anava fent-se més i més pesat a les seves espatlles. Ja era el pes d'un moltó dels més granats que tenia. I aquella estranya fosforescència del camí

PL. N.º II. — F. DOMINGO: PLAFONS LATERALS DE LA DECORACIÓ "CALDES"

també havia anat creixent, fins a ésser com un clar de lluna plena. Mestre Oriol, una mica refet, repregué la via tot passant-se repulsa: "Vet aquí el que porta no tenir enteniment. Qui et feia traguejar més que del compte? Això té el vi de mal: de bell començament et dobla les potències; després les molles se t'afluixen i tens treballs a valdre't de les comes. Que et serveixi d'experiència per un altre cop, i veiam com treus forces de flaqueza i arribes a casa, tu i aquesta pobra bèstia que et pesa tant, per no haver-te malfiat de la beguda quan era hora."

Després d'haver-se ben sermonejat, renuà el fil de les seves cavil·lacions, a cada punt més tortuoses i embullades. El pensament li maldava desficiós, cercant de concertar l'obscur desig no confessat, que furgava en les cavorques de la seva ànima, i els manaments de la seva consciència. I altra vegada se li figurà l'alegria de mainada i dona, quan el veïessin arribar amb tan bella càrrega. Certament fóra cosa de sentir-se'n remogut i trasbalsat. Més que més quan ja s'ho veien perdut sense remei, aquell any, de celebrar la Pasqua com solien sempre. I havia d'ésser només tot plegat com una ditada de mel a la boca? Podia ell consentir que es trasmudés en desengany i desconsol tanta alegria? Ah, no! Això sí que no! El seu cor de marit i de pare n'hauria sagnat terriblement!

Estava decidit, ben decidit: res de veus ni de crides. Al cap i a la fi ningú té obligació de donar-se mal temps i despendre moneda per un desconegut, potser per una mala persona, que segurament tampoc li agrairia. Tot el que podia fer, estirant-ho molt, era guardar la bèstia per si la demanaven. I no la donaria pas que no li ben esmenussessin com i quan i on s'havia perdut, bo i afegint-hi totes les seves entresenyas, de la punta del morro fins a la cua. Hi ha tanta gent dolenta pel món, que cal anar sempre amb un peu fora camí. Qualsevol podia tenir fums d'ell haver trobat la bèstia i mirar de fer-se-la seva, pretenent que l'havia perduda. Però que es ben calcés abans. Perquè no el deixaria respirar de preguntes. I per mica que s'embrollés o que li sortís amb una cosa per altra, no se l'enduria pas. I ell i la dona i els fills es menjarien l'anyell, la diada de Pasqua.

I encara, ben mirat, no fóra això posar-se en perill de caure en un engany per massa escúpols? Que no podia trobar-se amb un poca-vergonya, que li encertés una per una totes les preguntes que li anés fent i a la fi no es pogués excusar de donar-li la bèstia, per molt segur que veïés que no havia estat seva mai de la vida? Fora, fora! Al capdavant la dita no falla: Sant Bartomeu, qui troba és seu. I qui no mira pels de la seva sang, tothom el té per no gran cosa. Fora el perill d'haver de donar la bèstia contra llei i raó, i en dany de la dona i la mainada. Per no trobar-se confós i trumfat, res com escorxar-la en arribant a casa, i tenir-la sofregida a trossos al celler, que, fresc com era, prou s'hi servaria. I si algú li anava amb preguntes d'un anyell perdut, faria el desentès com si mai hagués tingut noves que existissin al món semblants bèsties. Allò, allò era el que havia de fer, la seva obligació

de bon marit i de bon pare. Per poc que pogués ell, ni els pobrets fills ni la pobreta dona havien de migrar-se i decandir-se. Un home és altra cosa. Un home es fa càrrec de tot. I si no té per menjar bones costelles, menja resignat la pobresa que troba.

* * *

Acabava de pendre aquest determini, que novament hagué d'aturar-se. L'anyell s'havia fet pesat com un vedell dels grossos. Mestre Oriol no podia més: semblava que els peus li haguessin devingut de plom i els genolls se li doblegaven. I s'adonà que el bosc s'aclaria. Aquella mena de fosforescència del camí s'havia escampat arreu arreu. Primer pensà que devia ésser claror d'albada. Però el cel romania més negre que mai de tots cantons. I aquella estranya claredat, mig moradencia mig verdelosa, no veia que vingués d'enlloc i n'hi havia a totes bandes. Era com una mena de pòlsina de llum que ho submergia tot i res no aclaria. Troncs i fullam restaven negrosos, com vistos a contraclaror.

Mestre Oriol tingué un surt. Quelcom li advertí tot d'una que estava fora camí, que s'havia extraviat amb aquella fosca. Girà els ulls a l'entorn i es trobà perdut. Per més que feia memòria, amb tot i conèixer pam a pam aquelles terres, no podia endevinar on havia anat a raure. El cor li defallí i una freda suor d'angúnia el mullà de cap a peus.

De sobte se li posà tot el cos de pell de gallina i els cabells se li ericaren de basarda. Misericòrdia! Allò era el gorg negre, el gorg maleït, estada de bruixam, mals esperits i dones d'aigua. Tot el bosc, tot el bosc que brunzia sordament a l'entorn era mal famat. De dia no hi passava mai ningú, que no en tingués una gran fretura. Dels que s'hi havien arriscat de nit, pocs tornaren a veure mai més la llum del sol. I aquests, encara, si a l'entrar-hi tenien els cabells ben negres, n'havien eixit que tots els blanquejaven.

El pobre home es veié mort. Totes les terribles històries que n'havia oït contar, li vingueren en tumulte a la memòria. Les belles dones nues que escometien el vianant rialleres i amoroses, i l'arrossegaven al fons del gorg per a devorar-lo; les sardanes de donzells i donzelles que agafaven entremig el pobre extraviat i el forçaven de seguir la dansa llur, fins que queia mort d'esglai i cansament a punta de dia; l'espant dels pastors que unes veus falagueres i manyagues cridaven per llur nom del lliandar de la boscúria, i oïen bosc endins una mena de cants que semblaven que havien de fondre les teles del cor, i unes musiques dolcíssimes que s'enduïen la voluntat, i quan els mais esperits s'ho veien perdut de poder fer-los seus, la festa es mudava en ronques flastomies, i udols de bèsties ferotges, i llamps i tronadissa, amb una mala sentor que cuidava ofegar-los.

Tot ho recordà mestre Oriol en un instant i es tingué per arribat a la seva darrera hora. Les coses estranyes d'aquella nit, obra del diable eren. Sangglaçat petava de dents, sense esma de cercar com podia salvar-se.

Dintre l'aigua oliosa hi passaven uns ràfecs somorts de claror de centella. Per entre la negror dels arbres veia esquitllar estranyes ombres. I el bosc i la gorga brunzien de xiu-xiu de converses, de sorda remor de rialles ofegades. Amb la suor de l'agonia, eixint-li els ulls de les conques, el pobre home sentia com el pes de la bèstia l'anava esclafant, talment una muntanya, i esperava esborronat, el cor a punt d'esclatar-li dins del pit de l'esfereïment, que tota la munió de mals esperits que endevinava a l'entorn se li tirés damunt, per destroçar el seu cos i turmentar eternament la seva ànima.

Fou llavors que la misericòrdia divina tingué pietat del pobre pecador, per obra i gràcia d'haver estat bon cristià fins aleshores. L'esperit del mal es veié constret de tirar a terra amb les seves mateixes mans l'obra que gairebé tenia a terme.

—Satanàs, on vas? — preguntà de dins del gorg una veu riolera, amb un dring de cascabell.

—A cavall d'aquest sastràs — hagué de respondre el diable, vulgues no vulgues. I el seu ronc enfurit de marrà somogué la terra llegües i llegües a l'entorn. Tant era fort el seu regirament de veure perduda tota una nit de tan bella feina.

Mestre Oriol quedà esglaiat fins a tal punt del so esgarriós d'aquella veu, que l'ànima semblà que li fugia. Després aixecà un gran crit:

—Senyor Déu del cel, empareu-me!

El nom gloriós féu botar Satanàs de les espatlles on tan bé s'havia aposentat feia estona. De l'empenta que en rebé, el pobre del sastre anà de tomballons, fins a quedar estanglat a terra. Però, abans de perdre el món de vista, encara pogué veure com el diable s'enfonsava en les aigües de la gorga, tot ell voltat de flames. Tenia una espantosa figura de boc, gran i bonyegut de còrpora, la barba com una cua de cavall, unes banyes retortes que, adreçades, qui sap els pams que haurien fet, i els ulls li relluïen com brases enceses. Totes les aigües del gorg es posaren a bullir tumultuosament. Gran fumerola va aixecar-se'n, amb una sentor de sofre que tapava els esperits. Després aquells tous de teranyines de boira que entelaven els estels es destriaren i la celística davallà dolçament a amarar i entendre tot les coses.

* * *

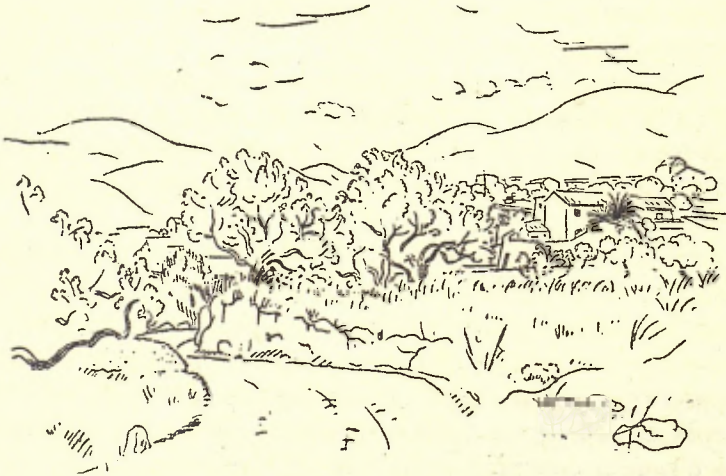
Quan mestre Oriol revingué del seu desmai, estona ha que clarejava. S'aixecà espès de cap i trencat d'ossos, i amb l'espant al cor. Tots els terribles passos d'aquella esgarriosa nit tenia presents a la memòria, com si encara s'hi trobés. Girà els ulls a banda i banda i no en podia creure la vista. En lloc de trobar-se al peu del gorg negre, tenia allí mateix, a un tret de mandró, les parets del poble.

Trucà a la porta de casa seva, que semblava talment un desenterrat. Penseu la dona i fills com se n'esglaiaren. Altra cosa, però, no en pogueren treure,

sinó que s'havia perdut amb la fosca, i no li quedà altre remei que passar la nit al bosc, redossat a un marge. I a ningú dels seus companys i coneguts no parlà mai dels misteris d'aquella nit d'espant i d'agonia. Si no hagués estat per una rascada a l'espatlla dreta, que el diable li devia fer, en saltar dintre del gorg, hauria arribat a creure que tot plegat eren figuracions del massa vi trascolat la tarda i la vetlla. Però la rascada era allí, donant fe de la certitud de les seves angoixes. I mai més no en pogué esborrar la marca, per untures que, d'amagat, provà de fer-s'hi.

El senyor rector sí que tingué puntual coneixement d'aquell mal pas, així que mestre Oriol, retornat una mica de la sotragada, pogué deixar el llit i arribar-se a l'església. Era la tarda del dissabte de Glòria que de tot el que li havia esdevingut va confessar-s'hi, ple de contrició i penediment. I fou el senyor rector, del seu nom mossèn Lluís Sorribes, qui en deixà estesa punt per punt la relació en el llibre d'òbits de la parròquia, per a escarment de pecadors i avis d'ànimes flagues. Mossèn Lluís hi consigna a la fi, com a nota, que, d'ençà d'aquell dia fins a l'hora de la seva mort, cada any mestre Oriol dejunà piadosament de llarg a llarg de la Setmana Santa i no tornà mai més a tastar carn d'anyell, per molt pregat que en fos i encara que no tingués a l'abast altra menja.

J. POUS I PAGÈS

BUTLLETINS DEL TEMPS

I

DESMENTIR l'afirmació que els polítics havien malmès la cordialitat intel·lectual entre els escriptors castellans i els escriptors catalans en el temps que es compta des de la Solidaritat fins ara, em sembla un acte més que de gentilesa, de justícia estricta.

Les promocions del nostre primer noucents, col·laboradores de La Cataluña d'En Joan Torrendell, saben que a les rúbriques de lletres castellanes que aquella revista tenia obertes corresponien, demés dels resums anuals que Enrique Díez-Canedo signava a El Imparcial, rúbriques menys espaciades a Renacimiento, La Lectura, Nuestro Tiempo, i més tard a Prometeo, La Pluma, Revista de Libros, Revista General, Revista Castellana, Cervantes, España, i avui mateix a El Sol, amb preferent constància.

L'any 1907 La Veu de Catalunya inicià amb una sèrie de deu articles una secció de lletres castellanes a la qual col·laboraren Josep Carner, Manuel Reventós i el qui això escriu.

De Joventut a la Revista de Poesia, amb especial esment de la Plana literària d'El Poble Català, de Teatralia de Farfarello i d'Empori on els col·ligèncs definiren llur vocació, totes les publicacions periòdiques catalanes mantingueren les millors relacions d'atenció i de comprensió amb els col·ligèncs castellans.

L'estrena de Las hijas del Cid, de l'Eduard Marquina, motivà l'anada a Madrid d'una delegació catalana que després havia d'iniciar a casa nostra una activa campanya a favor del teatre en pers. Eren els dies que Josep Carner, somiador del Somni d'una nit d'istiu, es guanyava la ciutadania de la ideal ciutat, que Eugeni d'Ors promulgava les llistes d'honor de les promocions del Glossari i que Ramon Rucabado predicava l'alta sobirania de la metròpolis intel·lectual, des de La Veu de Catalunya.

A Madrid corresponien amb nosaltres. Angel Vegue i Fernando Fortún tenien mig enlestida una Antologia de poetes catalans que les activitats posteriors de Fernando Maristany no havien d'igualar. Ramón M.^o Tenreiro, José Moreno Villa, Miguel Salvador, José Subirá i d'altres són d'aleshores encà els nostres amics. Els primers llibres de Rafael Leyda i García Sanchiz,

el Teatre Íntim d'Alejandro Miquis, atent al d'En Gual, el cenacle de Ramón Gómez de la Serna, les nobles inquietuds de Jacinto Grau han tingut sempre fervorosos que no han deixat refredar la tradició d'amistat dels Pijoan, dels Zulueta, dels Carles Rahola, dels Oliva, dels Josep M.ª de Sucre, dels Maseras, dels Vives Pastor i dels Montaner.

Unamuno i Maragall són, més que dos noms, el símbol d'un lligam superior a baralles i polèmiques que cap distància no podria desaparitar.

Fou a Barcelona, per iniciativa de les joventuts, on celebràrem els primers dinars literaris, precursors dels del P.E.N., presidits per escriptors castellans com Unamuno i Gabriel Miró. No mancà a la Fiesta de Aranjuez, a honor de l'Azorín, la franca adhesió dels catalans. L'any 1914, Enrique Díez-Canedo fou cridat a professar les lliçons de literatura castellana moderna al VIIIe curs internacional d'Expansió Comercial al costat d'En Santos Oliver (psicologia del poble espanyol) i de Gabriel Alomar (literatura catalana contemporània).

Per aquelles anyades hom parlava d'intercanvi d'Ateneus i sovintejaven les relacions de caràcter més universitari i d'alta cultura que Pere Corominas, A. Pi i Suñer, Miquel Ferrà i Manuel de Montoliu per part nostra i els elements de la Junta de Ampliació de Estudios i de la Residencia de Estudiantes no han deixat llanguir.

La unanimitat de la nostra estimació havia consagrat Antonio Machado molt abans que l'Acadèmia el cridés. Una informació ben feta revelaria la fidelitat dels lectors catalans de Pío Baroja, de Pérez de Ayala, de Luis Bello i d'Ortega y Gasset. Moltes vegades ha estat nostra la rèplica intel·ligent i emuladora als Madariaga, als Maeztu i als Araquistain. De Joaquim Folguera i Salvat-Papasseit (i això és d'avui) no hi ha hagut guspireig poètic del gran foc que ha abrandat Juan Ramón Jiménez, ni restauració pairal de les que la finor d'Enrique de Mesa presideix, que no hagin servat aquí un caliu de germanor. I si m'honra tenir a tots els meus llibres de comentaris una pàgina oberta a la curiositat per les batalles espirituals de les noves generacions castellanques (amb joia constato la generosa i franca salutació que acompanya el llibre Cuaderno de poemas, d'Eduardo Ontañón, Ediciones Parábola, Imprenta Aldecoa, Burgos, darrer llibre castellà que he rebut), crec que ens honra també l'amplitud sense reserva amb què, ara mateix, una mica abans de les dites i rèpliques del Diàleg de les llengües a La Gaceta Literaria, érem convidats a les pàgines d'Alfar, la magnífica revista del poeta Julio Casal.

No intento exhaurir el tema d'aquest reportatge. Crec que la insinuació equívoca i els comentaris dispersos, vinguts de vegades de no prou segures fonts, obligaven l'inici d'una ordenació de noms i de fets concrets que a la fi confirmen una normalitat de cortesia que és també la normalitat de les anyades de l'esperit, encara que el març hagi marcejat més del que anunciaven els pronòstics de Calendari.

II

No sabia negligir la utilitat d'aquestes reiterades reflexions a tenir en compte en judicar el moment present de les lletres catalanes, que molts massa s'acostumen a tractar com articles industrials.

Ha estat fet el pas difícil de l'estretor de creure que el llenguatge era el dialecte del nostre carrer a la felicitat de la llengua que serveix les utilitats i les superfluïtats i les evolucions de la vida.

Hem vençut la migradesa fragmentària de la localització immobilitzada i hem trobat, per damunt del mecanisme dels mots, la vida dels mots, il·limitats residus passius de la nostra llengua aturada i silenciosa, mentre totes les altres llengües havien madurat llur renaixement.

L'obra valorable de les darreres generacions catalanes és la restauració del sentit espiritual de la tradició. La complexitat de l'esperit incorporada a la realitat assegura, més enllà de les fórmules industrials de la literatura, la vigoria del nostre poble. Un llibre com el de Pere Corominas, *Els jardins de Sant Pol*, és el millor aval del nostre darrer quart de segle. Demanem homes de veres, homes que visquin. I per la consciència de la nostra vida interior, integrem la vida pairal.

Això hem volgut:

Arribar a la certesa de posseir una llengua viva.

La impaciència d'igualar-la amb les altres que tenen tradició i són instruments normals de cultura i alhora testimonis de civilització, ha permès el desori improvisat i la coexistència pertorbadora de moviments filològics i literaris coincidents amb el vaivé de les literatures foranes dins el curs de les accions i reaccions de les escoles del pensament i de les lletres.

III

"El joc de cascavells amb la llengua imposada, té, a part de la seva plasenteria, també el seu perill, com es pot observar en els ciutadans de les viles alsacianes. Aquesta digna gent han macarronitzat com cal el francès en llur boca alemanica: en part amb intenció humorística, en part amb l'eixelebrament més lleial; però llur sentit estilístic alemany s'hi ha corromput d'allò més. Si la qüestió lingüística en darrer cas no és sinó un afer d'estil i de gust, no per això s'ha de prendre menys seriosament. Perquè, per això mateix que la llengua d'una comunitat depèn del sentit estilístic i del gust col·lectius, està lluny d'ésser una obra d'art acabada. Per això pot ésser tan poc feliç en una serenitat i una bellesa immortals, com els pobres artistes que s'escarrassen en una obra, o els rics mecenes i marxants que, sempre a base d'un cert gust i un cert sentit estilístic, la paguen."

Aquestes paraules de Karl Vossler (Comunitat lingüística i comunitat d'interessos, Munic, 1924) i les de Curtius recentíssimament divulgades a Les Nouvelles Littéraires amb motiu de temes d'universalisme i d'expansió de les llengües naturals, palesen que l'actualitat no és tanmateix la xafar-deria.

J. M. LÓPEZ-PICÓ

J. COLOM

HUMANISME

LA CULTURA I L'EDICIÓ

ESCRIVÍEM fa dos anys: "El problema que se'ns planteja en formes múltiples — tantes com la varietat de l'esperit humà — és, per dir-ho en pocs mots, la reconstitució espiritual del nostre país: la seva reforma intel·lectual i moral. Quan un poble sent, amb major o menor consciència de la massa, l'impuls vital d'exercir el seu geni, en bé seu i utilitat dels altres, comença per reconstituir el propi esperit, esplaïant-se en la diversitat d'aplicacions. Estudiar, primer, és la seva fretura. Crear, inventar, tot seguit, és la seva gosadia. Sovint, en la desorganització primària, sense crítica i sense control, s'equivoca i dóna fruits magres. Segueix endavant. Aviat s'adona que l'organització de l'alta vida de l'esperit podrà guarir els defectes de la seva producció; que, si la humanitat ha descobert formes de multiplicar els fruits naturals, n'ha inventat també — contra el que pensen els romàntics de l'espontaneïtat — per fomentar l'elaboració del pensament".

* * *

Sentim a dir, en aquests temps d'exercici espiritual, terra pairal endins, que l'ànima de la terra s'ha refugiat en la cultura. ¿Voleu dir que el refugi és circumstancial? L'esforç, rudimentari encara, però esponerós de vida, que s'està acomplint, lluny de les proteccions oficials i de les estructures burocràtiques, haurà de continuar sempre en creixença, qualsevol que fos la ventura o desventura política que l'esdevenidor ens reservés.

Però, la cultura no és cap refugi de l'ànima col·lectiva, com sentim a dir amb símbol inexacte. La cultura és la creació genuïna de l'ànima col·lectiva, és la pròpia vida de l'ànima col·lectiva, és l'única manifestació autèntica de la seva existència essencial. Sense adherir forçadament ni menys totalment a la tesi de Spengler, podem convenir en l'afirmació que les cultures són éssers vitals, que tenen ànima i cos; una ànima que crea i un cos que realitza les creacions del pensament. Les cultures, com els homes, neixen, viuen, creen, s'esllanguixen i moren. Poden adormir-se per desvetllar-se després amb major empenta. Com els homes també, moren doblement: moren

en acabar la vida, i moren per segona vegada, ja irremissiblement sobre la terra, quan els homes en perden tot rastre i tota memòria. Tenen, les cultures, el seu caràcter, la seva fesomia, els seus estils, les seves llengües, les peculiars maneres de sentir i concebre el món, la vida, la història, l'art, la ciència, la immortalitat. Cada gran cultura — que abasta en l'espai i el temps, mil·lenis d'anys de la història humana, sobre continents sencers, — és vària dins la seva unitat, i es manifesta, en el cas de les més riques, en belles floracions de subcultures tan originals i vives que poden àdhuc semblar mútuament antitètiques a un observador mancat de visió total.

Com tot ésser viu, gran o petit, les cultures lluiten entre elles, empeses per l'instint biològic d'afirmar-se, de lluitar contra llur mortalitat fatal, bé amb la tímidesa exigent dels anys d'adolescència, bé amb la puixant ofensiva imperialista de la virilitat, bé amb el sentit de conservació del temps de decadència. En la lluita empren totes les armes: la política i l'economia, la invasió i l'emigració, la força i el seny, la guerra i el comerç, el domini i la influència. Qui no ha vist en la història universal i en la particular de cada collectivitat, els alts i baixos d'aquesta lluita — lluita de cultures — no comprendrà mai a consciència la idea i el fet de la nacionalitat. Per això no l'entenen, i són empesos a un catastròfic universalisme, contradictori de l'essència humana, aquells que han volgut concebre la història, no com una lluita espiritual de cultures, sinó com una lluita material d'economies.

La nostra terra fou, tres, dos mil anys enrera, fins on arriba la memòria històrica, un camp de lluita de pobles i de cultures diverses. Aquí toparen, es fongueren, es destriaren, adverses correnties humanes. Dintre la cultura occidental — hereva de Grècia i Roma, però ja, per la filtració gòtica, totalment distinta, — que anà concebent, en misteriosa naixença pels volts de l'any mil, sorgí la nostra cultura catalana, diferenciada de les cultures fraternes, amb un cos nacional, amb una llengua pròpia, amb totes les creacions d'una ànima colectiva autòctona i vivaç. Quan, en la seva creixença, sortia de la pubertat i podia esperar una juvenesa brillant, com Itàlia o com França, la fatalitat històrica l'encongí. Diem sovint "fatalitat històrica", però hauríem de dir "armes polítiques" de les cultures veïnes, fraternes i temiblement adverses.

Vistos, un per un, els fets que determinaren la nostra decadència, semblen banals i sense sentit; observats, però, sota la llum d'aquesta idea de la lluita cultural, com s'expliquen fàcilment; com veiem evidentment clar en el conjunt, l'instint ferm i conscient d'una cultura, que aprofita totes les circumstàncies favorables, les quals no li manquen, per a anorrear, reduir, acorrallar, l'altra cultura, que ja ha conegut moments de glòria, però que jau distreta, incurant i desorientada! Aquesta no mor tanmateix; subsisteix, es manifesta en mil formes, populars, barroeres si voleu; conserva la llengua i l'esperança; quan renaix aprofitant altres circumstàncies d'ambient general europeu, una secreta confiança ens diu que ja reviu per sempre, però

altra veu secreta, instintiva, ens diu també que els perills que la volten són immensos i que novament pot caure, també per sempre més, si no sap guiar-se amb fermesa i certitud, si no sap aprofitar totes les avinenteses, si es deixa adormir per la veu de les sirenes, amb promences de fraternitat que en el fons són contra natura.

* * *

En l'ús corrent, no és sols amb el sentit que acabem d'exposar, que no solem parlar de cultura catalana. Per tal entenem, no sols el conjunt de la nostra producció en tots els ordres humans i especialment aquella que ens dóna un caràcter propi, diferencial dels altres pobles; hi entenem també l'estat actual de civilització dels catalans en tots els aspectes del saber humà.

Un programa de foment de cultura ha d'atènyer els dos objectius. D'una banda, investigar, estudiar, donar a conèixer, marcar el caràcter de la cultura pròpia, i continuar-ne la tradició, ajudant la producció espontània, encarrilant-la i protegint-la i aportant-hi els elements afins estimulants i nutritius, com són, en el cas de les lletres catalanes, els clàssics grecs i llatins, i àdhuc, els millors clàssics de les llengües neollatines. D'altra banda, fomentar la cultura general amb un sistema sòlid i complet d'institucions pedagògiques i de publicacions divulgadores de la producció humana essencial, de totes les cultures.

Només l'Estat pot realitzar-lo plenament un sistema d'institucions pedagògiques. No pot deixar-se mai a la iniciativa particular, que és fantàstica i inconstant. No poden emprendre'l tampoc entitats privades, si no compten amb la protecció estatal. En fi, no es coneix cap cas actual en el món on el sistema d'ensenyament no depengui, en major o menor grau, de la funció d'Estat. Cap il·lusió possible en aquest punt; qui no domini un Estat o una forma, àdhuc elemental, d'Estat, no podrà posseir i realitzar cap pla d'instrucció pública escolar.

La funció estatal és també necessària, imprescindible diríem, per a garantir la cultura autòctona d'un poble. La vida d'aquesta cultura és sempre precària, mentre no gaudeix d'un Estat protector. Tanmateix, però, un sistema d'acadèmies, independent de l'Estat, pot arribar a mantenir el foc sagrat d'una cultura, i un sistema privat d'edició pot assegurar-ne, en l'aspecte llibrari, l'estímul, l'increment i la difusió.

Crec fermament que, àdhuc en les actuals, tristíssimes circumstàncies, és possible de realitzar a casa nostra una part important d'aquests objectius. Deixant el sector acadèmic a part, remarquem el sector editorial tan esponent avui. Aquí crec jo que, si no ens manca el seny i l'esperit de col·laboració científica i d'unitat pairal indispensables, podrem ràpidament, sols amb l'esforç privat i l'interès del públic militant, anar bastint tot un sistema de publicacions de cultura catalana i general.

* * *

El nostre programa de totalitat per a l'edició catalana fou ja exposat, fa prop d'un any i mig, a l'*Almanac de Catalunya*. Aviat hi haurà ocasió de tornar més amplemment al tema. Ens cal coordinar la nostra política del llibre. La política espiritual i generosa, que ens plauria de veure adoptada per tots els interessats en l'increment i difusió de la nostra cultura.

No hem de defugir, però, dues constatacions prèvies essencials. Les solucions proposades han d'ésser per força parcials i tímides. Són vàlides només per a circumstàncies com les d'ara. El problema total del nostre llibre, de la seva publicació i difusió, és un problema d'instrucció pública. I d'instrucció pública primària. Mentre aquesta estigui en mans alienes, inútil d'illu-sionar-nos en la solució integral del problema.

Per aquest mateix motiu, i alguns altres, durant molt temps el lector català haurà d'ésser almenys un lector bilingüe o trilingüe. També seran, per temps, altre motiu de limitació, les exigües possibilitats del nostre mercat per a obres molt especialitzades. Una llibreria completa, com la de qual-sevol nació europea ben organitzada, la veig per ara impossible en la nostra sola llengua. Caldria una cultura molt més intensa, una extensió molt major de coneixements generals, un grau de riquesa i un benestar públic que som molt lluny de posseir. Començarien per mancar-nos els autors, car les autoritats en cada tècnica i en cada matèria no es creen artificialment; cal esperar que sorgeixin.

Insisteixo, però, a dir que aquesta constatació pessimista és només aplicable a la situació actual. No hipotequem el futur que és ple de possibilitats. No hi ha cap relació entre l'extensió d'una llengua i la seva importància editorial. El que determina en un poble la força de la seva edició és la interior densitat de cultura. Fa dos anys vaig publicar a *La Veu* unes estadístiques que ho provaven eloqüentment.

Observàvem llavors, respecte al nostre cas, el fet eloqüentíssim de la producció danesa. Dinamarca només té 2 milions i mig d'habitants, menys que les terres de parla catalana, per bé que els noruegs també llegeixen el danès; Dinamarca, com Catalunya, no posseeix una llengua nacional que tingui cap valor per a les relacions internacionals econòmiques i de cultura; els danesos han de servir-se d'altres llengües de relació, com nosaltres mateixos. Malgrat tot això, els danesos editen dues i tres vegades més que no s'edita ací en la llengua dels 80 milions; més que Suècia, més que Portugal, més que Espanya. Prova evident que no vol dir res el major nombre d'habitants, ni la major expansió del llenguatge, ni la major força territorial i política, ni la possessió d'una llengua internacional privilegiada. El fet únic que importa és la densitat interna de cultura. Densitat interna

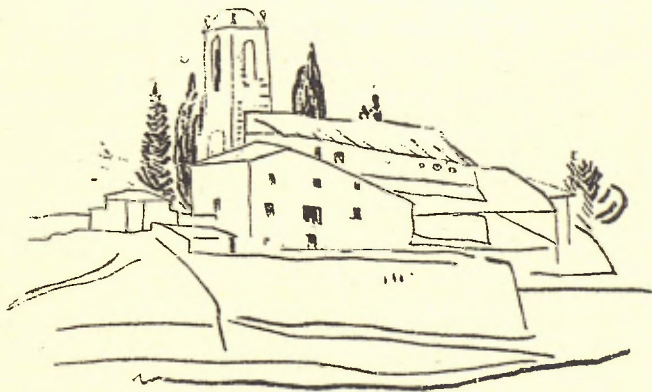
de cultura que ha d'ésser el nostre ideal bàsic, central, medullar, al qual hem de consagrar els esforços millors.

Hi ha un altre fet, al marge de la nostra edició, que cal no passar per alt.

Catalunya posseeix una forta indústria editora en castellà. Gran part de la producció espanyola surt de Barcelona. Aquesta indústria ha costat molts esforços, dóna treball considerable als intel·lectuals catalans especialitzats, i sosté una pila d'indústries inherents a l'art del llibre. Potser algunes d'aquestes grans cases es decidiran algun dia a fer també llibres en català. No hem d'esperar, però, que les altres pleguin, se'n vagin o s'esllangueixin. No és desitjable, ni ens convé. Una forta indústria del llibre castellà a Catalunya és, ultra un negoci, un bell testimoni de comprensió generosa, de força expansiva i d'imperialisme cultural. Hem de procurar, però, que es creï també una forta indústria editorial en català per al mercat interior, i per donar expressió adequada a les creacions peculiar del nostre geni.

Aquestes dues indústries no es poden perjudicar. El que pugui patir-ne la castellana no la pertorba en res, i té per explotar mercats importantíssims; l'una i l'altra tenen públic, clientela, camp d'expansió i àdhuc mètodes de venda distints. Cap competència; en tot cas, una emulació.

JOAN ESTELRICH

J.-P. RÀFOLS

EL TEATRE

LA SITUACIÓ DEL TEATRE A BARCELONA

IV

ELS AUTORS

II. — LA COMÈDIA URBANA O BURGESA

A tot arreu, el moll de la literatura dramàtica està constituït per la vida burgesa. Malgrat de les noves tendències que han posat de moda a l'Alemanya de la post-guerra els problemes de tesi social amb l'auxili de conflictes obrers, tot i l'interès que Shaw sap desvetllar envers Adam i Eva, Joana d'Arc i Androcles, malgrat l'excentricitat de certes obres angleses de Barrie i de Sutton Vane en què es plantegen afers d'ultratomba o de doble vida, la immensa majoria de les obres representades en els escenaris d'Europa i d'Amèrica, juguen amb personatges extrets de la classe mitjana, nervi de les ciutats.

El desequilibri que la post-guerra ha introduït en aquesta classe i les esllavissades que hi ha produït no han aconseguit llevar-li l'hegemonia. Repasseu els programes dels espectacles de París, de Londres i de Berlín i us en convencereu. Fullegeu, cosa encara més senzilla i semblantment instructiva, les revistes il·lustrades de les tres capitals i veureu que són persones vestides a l'estil burgès les que ocupen la major part dels escenaris.

Sens dubte, hi ha alguna raó poderosa — o potser més d'una i tot — perquè aquest fenomen es produeixi. Hi deu haver el fet que sigui la classe mitjana la que formi la clientela més constant dels teatres? Potser. Val a dir, però, que en teatres de clientela predominantment popular, hom serveix també cent comèdies burgeses per deu o dotze de caient obrer o rural. Tal vegada sigui una altra raó el fet que la majoria dels escriptors, en terres d'Europa, surtin de la burgesia i es decantin, per tant, a dramatitzar la gent i els conflictes de llur classe, que són els que més directament coneixen.

Hom podria dilatar enfadosament l'anàlisi d'aquestes raons. Ara com ara, només m'interesa de posar en evidència el fet universal. Com és que, universal i tot, a Catalunya no ha tingut sinó un pàl·lid reflex?

A mesura que un hom medita aquesta anomalia, descobreix que la seva explicació es complica de més en més. De primer, un hom troba les grans explicacions tradicionals: la nostra literatura, en desvetllar-se després d'un son secular, era de llei que comencés pel gènere èpico-històric. Això va molt bé per justificar l'existència de les tragèdia de Víctor Balaguer, per exemple. *El guant del degollat*, *Els Pirineus*, *Joan de Pròcida*, etc., són efectivament assaigs de tragèdia sobre temes de la nostra història. El mateix Frederic Soler va seguir en part aquesta veta amb els seus drames. Àngel Guimerà hi va assenyalar un moment de plenitud amb *Judith de Welf*, *Indibil i Mandoni*, *Gala Plàcidia*, etc.

Però, no simplifiquem massa per tal de fressar-nos un camí planer. Paral·lelament a aquesta correntia tràgica, va descabdellar-se una correntia còmica que de fet no havia nascut amb el romanticisme sinó que venia de més lluny, dels sainets de Robreño, de la farsa popular. A la primeria tenim, doncs, els dos extrems: l'alt coturn i, l'espanya. Ens mancava la sabata, la botina, el calçat polít, però de cada dia.

Crec que no podia ocórrer altra cosa. L'idioma que en la segona meitat del vuitcents no trobava obstacles per estergir el xerroteig del carrer, i que vencia amb relativa facilitat els que s'oposaven a l'expressió dels grans odís, les grans amors i els brillants heroïsmes, resultava impotent per dir, davant un públic de classe mitjana, les coses quotidianes en un llenguatge alhora planer i literari. Calia esperar que l'esforç de redreçament, iniciat en la lírica i proseguït en el periodisme, arribés a crear una nova expressió, realitzés el miracle de modificar el llenguatge de l'espectador o almenys de modificar el seu paladar lingüístic, abans de fer parlar correctament els comedians. Ara bé: amb aquesta hipòtesi, com deixo la fórmula: el teatre escola de bell parlar? No la deixo intacta, però tampoc crec que la dissolgui. Al meu entendre, el teatre tot sol és impotent per realitzar una revolució en la sintaxi i en el lèxic d'un idioma. Cal que els altres gèneres li aplanin el camí, llevant-ne els obstacles més imposants. Podrà afirmar un corrent, consolidar la seva victòria; no podrà crear-lo.

En la comèdia de ciutat que, al meu entendre, és el teatre més teatre, no és possible de fer parlar els personatges amb un vocabulari massa allunyat del que usen els espectadors, cosa, en canvi, força faedora en la tragèdia i en el drama rural. Un rei, vestit amb mantell d'hermini, un guerrer sota l'elm rutilant, una dama de la cort de Lluís XIV, poden en un drama modern dir mil coses sublimes, recargolades o estrambòtiques. El públic ho accepta. Els vestits i el decorat l'han col·locat en un terreny que no coneix sinó per referències i en el qual no pot mostrar-se gaire sever en matèria de versemblança expressiva.

En el teatre rural hi ha encara un ample marge de tolerància. L'espectador de ciutat, desconexedor o mal coneixedor del llenguatge dels pastors i dels pagesos, els deixa dir, sense sorprendre-se'n, un seguit de coses que no admetria en boca d'un veí del carrer de Claris. En un escenari pireneic o de Costa Brava, els amors encara poden vorejar l'ègloga i les venjances nodrir-se de retòrica.

L'evolució, doncs, del nostre teatre ha seguit les etapes que lògicament havia de seguir. La paradoxa de les seves predileccions no ha estat sinó aparent. Cal proclamar sense malignitat que la invasió del camp de la dramàtica per nombre d'homes que a penes sabien escriure i l'abstenció simultània dels escriptors que havien acreditat llur mestratge en altres gèneres, era un fenomen de creixença, la crisi inevitable que fa tota literatura en passar del dialectalisme a l'universalisme.

Avui les noses d'ordre social han gairebé desaparegut del tot. Hi ha un públic català no molt nombrós, però homogeni. És ja possible de fer un diàleg on la gent, sense deixar de parlar correctament un sol segon, encomani la sensació, tan de mal definir però tan de bon entendre, de la naturalitat. La comèdia normal, que he batejat amb el nom de burgesa no pas per vincular-la als interessos d'una classe, sinó per precisar-ne el to d'alguna manera, pot agafar embranzida (1).

Autors com Josep Pous i Pagès, al qual no es fa la justícia que caldria, li han preparat el camp. Moltes de les seves comèdies es descabdellen en escenaris urbans, entre éssers de grandària natural, sense la hipertròfia heroica o llegendària que és consubstancial del drama romàntic. En *Papallones*, en *Tardania*, veieu, no cal dir-ho, l'home de teatre, però no hi descobriu mai l'home que per escriure una comèdia creu que ha de desar la intel·ligència en un calaix. També Pompeu Crehuet ha realitzat en aquest sentit nombroses temptatives estimables.

La integració del nostre teatre, és a dir, l'existència amb vida plena de tots els gèneres i especialment de la comèdia urbana, és, al meu entendre, un afer de vida o mort. O bé aconseguim definitivament rompre els dics que incomuniquen la vida barcelonina amb el teatre barceloní i ens posem a parlar al públic de coses que l'interessin directament, o bé haurem de resignar-nos a veure emigrar vers altres escenes — la francesa, l'anglesa, en bona part l'espanyola — que, si més no, tenen el mèrit de situar els personatges a peu pla de l'espectador.

Ens hem de fer càrrec que el nostre renaixement es produeix entre civilitzacions madures i fins lleugerament pútrides; no tenim altre remei sinó *brûler les étapes*. No és possible que, invocant la tendríssima edat del nostre idioma literari, permetem que faci llargues becaines a l'ombra de cada arbre que

(1) Naturalment, doncs, que obres d'un poder revulsiu tan declarat com *La professió de Mistress Warren* i *Candida*, de Bernard Shaw, entren perfectament dins la meua classificació, puix que es descabdellen en medis burgesos.

trobi en el camí. L'idioma literari és novençà, però nosaltres no ho som pas. Aquesta és la realitat que no hem de perdre de vista.

I fet i fet, en els altres gèneres, no l'hem oblidada. El miracle de la re-creació de l'idioma, que és per als catalans una de les poques fonts de legítim orgull no enterbolida encara, no ha estat sinó això: la ràpida adaptació d'un vestit antiquat a una idea i una sensibilitat modernes. He dit: vestit? Retirem aquest mot que un dia va ésser pronunciat despectivament pel nostre il·lustre amic don Miguel de Unamuno. El que ha passat no ha estat res que tingui a veure amb la sastreria; ha estat quelcom més intens i greu. Una ànima adulta, però emmudida, que en pocs anys ha creat un finíssim òrgan d'expressió fonent meravellosament parles populars, mots arcaics i neologismes. Una sang oxigenada i calenta que ha reprès la circulació a través d'un organisme que hom creia definitivament obstruït per l'arterioesclerosi.

El procés de reviscolament no fóra complet si no tingués la virtut d'esbotzar els darrers embans, els del teatre.

III. — ELS POETES I EL TEATRE

Fixat en el nostre especialíssim problema, no voldria oblidar certes circumstàncies que hi són comunes a les d'altres literatures. L'avversió al teatre que han sentit durant trenta anys els nostres esperits més selectes, els nostres poetes més alts, ve segurament de la dificultat, que retreia adés, de parlar-hi un llenguatge alhora planer i literari. Però no fóra estrany que, en part, fos una repercussió del credo simbolista que tingué força adeptes a Catalunya. El simbolisme, votat a realitzar la famosa fórmula: "reprendre à la musique son bien", no tenia cap simpatia envers el teatre. El considerava un gènere inferior, totalment inconciliable amb el seu ideal poètic.

Val a dir que l'escola parnassiana, si fa no fa contemporània de la simbolista, no mostrà tampoc gaire veneració a la musa Talia. Anatole France, que hi va pertànyer a la primeria, va servir fins a la fi aquesta prevenció contra el teatre, a penes atenuada per la fervent admiració que li inspirava Racine. Paul Valéry, que ha heretat algun dels prejudicis simbolistes, no ama gens la comèdia ni el drama, per bé que també sigui un racinià entusiasta.

Joan Maragall no ens ha deixat sinó una tragèdia, bella, gairebé perfecta. Tal vegada si hagués viscut més anys hauria persistit en aquest camí que havia d'ésser temptador per a un devot de Goethe i dels grecs. La seva obra és plena de gèrmens dramàtics. *La Fi d'En Serrallonga*, *El Comte Arnau*, què són sinó tragèdies condensades?

La generació post-maragalliana (que hom anomena noucentista gairebé sempre que n'ha de dir algun penjament), va néixer d'esquena al teatre. Xenius, Josep Carner, Lòpez-Picó, etc., durant una colla d'anys no han sentit cap velleïtat d'escriure drames ni comèdies, farses ni tragèdies. Nosaltres,

els que no sé si som noucentistes, però que tenim vuit o deu o dotze anys menys que els que és costum de considerar fundadors d'aquest moviment, semblen força més interessats per l'escena. Josep M.ª de Sagarra temps ha que escriu drames i alguna comèdia; el meu germà Ferran ha escrit una tragèdia en alexandrins, que, si més no, és una perfromança única dins la nostra literatura i en *La Revista* en publicarà una altra que goso considerar més que viable escènicament; Josep Millàs-Raurell ha publicat *La Llotja*, drama originalíssim, que és una pena que no puguem veure representat. Agustí Escclasans no escriu per al teatre i no sabem si arribarà a escriure res en aquest gènere; però l'interès amb què se n'ocupa és prou significatiu perquè no el considerem mancat de sensibilitat dramàtica. Josep Pla qualsevol dia compareixerà amb un drama o una farsa; les seves darreres obres es trenquen sovint en diàlegs, té la passió d'ésser directe, ama la reacció immediata del públic.

Què direm de Joan Puig i Ferrater, després que ell mateix ens ha explicat el seu divorci de l'escena? Esperem, desitgem que el divorci no sigui definitiu. Hi ha un interès enorme a veure tornar al teatre un home que hi havia palesat dots extraordinàries i que, a través de les seves últimes novel·les, es mostra al caire d'una maduresa potser no assolida encara per cap novel·lista català.

I Carles Riba? L'autor de les *Estances* no sembla gens predisposat a seguir la petja de Sòfocles ni la d'Aristòfanes. Tanmateix és ben lluny d'affectar indiferència o menyspreu davant el camí que varen fressar aquests mestres inoblidables.

Encara, posat a carregar les tintes d'aquest panorama prometedor, diré que la represa del "Teatre Íntim" sota el cabdillatge d'Adrià Gual, les conferències donades sota l'ègida d'"El Teatre dels Poetes" que governa Josep Massó i Ventós, les belles realitzacions de Lluís Masriera i de la seva companyia Belluguet, demostren que els prejudicis antiteatralis són si fa no fa liquidats en totes les esferes.

Jo, almenys, em faig aquesta il·lusió. No desconec, tanmateix, que puc com un altre ésser víctima d'aquell clàssic miratge que obliga l'enamorat a creure que els seus contemporanis són especialment enamoradissos, el malalt a creure que el món és un vastíssim hospital i el comerciant en fallida a creure que tots els negocis van de mal borràs.

CARLES SOLDEVILA

EL ROL QUE JUGA LA NATURALESA EN LES OPERES PRE-ROMANTIQUES, ROMANTIQUES I POST-ROMANTIQUES

L'A representació del *Freischütz* al Liceu ha fet córrer, no el públic, desgraciadament, sinó la ploma dels cronistes musicals. Tots han estat d'acord a elogiar la seva immarcescible frescor que ni els anys ni l'evolució de la música teatral no han pogut minvar.

L'han anomenada primera òpera romàntica, perquè composta en ple romanticisme literari germànic, s'hi troben les dues principals deus d'inspiració d'aquell gènere literari. Retorn a la naturalesa, llogarret sense història, personatges senzills, sentiments primaris, introducció de l'element fantàstic que és el que veritablement complica l'acció i la dramatitza.

Òpera teutònica, el model per excel·lència, encara avui, després dels poemes germànics o germanitzants wagnerians, conserva encara brillantment aquella seva antiga supremacia. Però la creació d'aquesta nova modalitat en l'òpera, que és la de la correntment anomenada avui *òpera nacional*, ha estat portada a cap per Weber d'una manera tota intuïtiva i crec jo que no existia en ell el propòsit deliberat de fer-ho (com deliberadament ho va fer Wagner) sinó que l'assumpte mateix va portar-l'hi. Car les altres òperes que seguiren a aquesta, *Euryanthe*, *Oberon*, estan inspirades en faules estrangeres. I els seus biògrafs ens diuen que Weber, que ja havia escrit *Preciosa*, volia emprendre la composició d'unes òperes sobre uns assumptes espanyols com *Pizarro*, *Don Joan d'Àustria*, *Colomb* i un *Cid* del qual Kind (el llibretista del *Freischütz*) tenia ja escrit el llibret.

Això sí, l'element fantàstic no fou pas abandonat en les òperes següents, fins i tot els llibretistes l'intensificaren tant que caigueren en la incoherència. En aquest sentit, cal no oblidar el precedent il·lustre de *La Flauta màgica* de Mozart, que nombrosos comentadors citen amb raó, com essent aquesta la primera òpera romàntica. També podrien dir el mateix del *Don Giovanni*.

Mes l'indiscutible mèrit de Weber, a part de la creació de l'anomenada òpera nacional, ha estat el de trobar per mitjà de la seva orquestració, les sonoritats adequades per a descriure'ns el món fantàstic de les seves òperes; assoleix efectes terrorífics en les escenes infernals i una transparent lluminositat en les aparicions ultraterrenes. Tots els músics després d'ell han conti-

nuat observant aquests contrastos en els timbres orquestrals per a diferenciar els éssers sobrenaturals dels humans. Mendelssohn (en *Somni d'una nit d'estiu*), Berlioz (*Dansa dels Silfis, Scherzo de la reina Mab*), Schumann (en *Manfred*), Wagner (en el Relat de *Lohengrin* i en *l'Encantament del Foc*). (Wagner humanitzant els déus i dees de la mitologia germànica ha esborrat les fronteres que separaven el món irreal del món real i no arriba a donar consistència humana a aquests personatges perquè llur naturalesa deífica els en priva, i llur vehemència en les qüestions humanes els lleva aquella inalte-rabilitat específica de tota substància espiritual.)

Seríem injustos si no diguéssim que Mozart presentia a Weber escrivint la música que acompanya les paraules del Comendador en la penúltima escena del *Don Giovanni* i en la descripció musical del foc de les flames infernals. Àdhuc, creiem, que quan va escriure per soprán lleugera el rol d'*As-trifiammante*, la Reina de la Nit, devia trobar en el timbre cristallí d'aquesta veu i en la seva especial *coloratura* com una mena de resplendor estelar.

El món fantàstic dels contes germànics, fades, bruixes, elfs, gnoms, focs follets, esperits bons i malignes, forces demoniaques, són la cristallització en formes perceptibles a la imaginació popular de les forces benèfiques i noïbles de la naturalesa, que l'home no comprèn d'una manera raonada, emperò sentint-se fortament dominat per elles les tradueix en imatges apropiades a la impressió que en rep. Com també personifiquen aquestes forces, i de vegades fins la topografia de certs llocs, els déus menors i les divinitats subalternes de la mitologia grega. Però passant els anys aquestes poètiques abstraccions es tornen uns mers comparses. I en l'*òpera ballet* del segle XVIII sols serveixen de pretext perquè un ballarí o una ballarina, fantasiosament abillats, surtin a dansar una gavota o bé una *canarie*.

Però, arribat Gluck i per bé que va moure aquests personatges convencionals, els ha infós una nova vida. En això Monteverdi s'havia avançat a ell, a Itàlia. Però crec que és Gluck el primer que ha creat amb els sons de l'orquestra acompanyat l'atmosfera dintre la qual les situacions dramàtiques o els sentiments dels personatges, per consonància o per contrast, adquireixen major relleu. El seu exemple ha estat ben aprofitat pels músics alemanys del segle XIX, principalment per Weber i Wagner. Els altres, francesos i italians de la mateixa època, no se'n donaren prou compte. Fixeu-vos com en les òperes italianes tots els moments són bons per a cantar àries *di bravura*, tant si l'acció és descabdellada de nit, com de dia, en una casa o en un bosc. Això per ells són detalls que únicament han d'interessar al pintor escenògraf.

Noteu per exemple, en *Orfeo* de Gluck (representat també aquest any en el Liceu), en la primera ària *Chiamo il mio ben così*, com el compositor sap obtenir un bell efecte amb el procediment musical anomenat *eco*.

Des del començ de l'ària l'orquestra repeteix, en eco, és a dir afeblint els sons, el darrer incís melòdic de la frase musical que canta Orfeu, i així en totes les altres, àdhuc en el recitatiu, on obté un efecte patètic quan Orfeu,

clama per dues vegades el nom d'*Euridice*, l'eco repeteix els sons del nom; estimat. Demés aquesta prolongació sonora dóna una veritable impressió de solitud. I en l'escena hi ha efectivament una doble solitud. La del lloc, primer, i la d'Orfeu plorant la perduda companyia d'Eurídice.

I fixeu-vos (altre efecte admirable) com aclaparat pel dolor, Orfeu sembla no sentir l'eco, i solament en la segona repetició de l'ària, com si de prompte se'n donés compte, dolorosament exclama :

*Ma solo al mio dolor
perchè conobbe amor
l'Echo risponde.*

I l'escena dels Camps Elisis, tant transparentment sonora amb les seves clares tonalitats majors i els seus ritmes assossegats i graciosos. Tot allí sembla amarat d'una llum d'eterna primavera. I després, a l'arribada d'Orfeu, uns petits grupets, uns trets rapidíssims de notes, unes delicadíssimes tierces menors, sonen ocellívolament en l'orquestra, i Orfeu admirat canta :

*Che dolce lusinghiera armonia
formano insieme
il cantar degle augelli,
il correr de ruscelli,
dell'aure il susurrar!*

i el seu plany, car res no pot ser dolç ni amable a Orfeu separat d'Eurídice, sona més punyent en aquella atmosfera d'eterna felicitat.

En aquestes pàgines i en moltes altres de Gluck (en *Armide*, per exemple), hom pressent ja el concert ocellívol de la remorosa selva de Sigfrid, el tranquil encantament de la naturalesa en el dia del Divendres Sant (*Parsifal*), l'atmosfera voluptuosa i les violentes sentors de la naturalesa exuberant del jardí de Klingsor.

Mes aquest i altres meravellosos poemes simfònics wagnerians (impreables joiells del repertori de les nostres orquestres modernes) ofereixen un nou punt d'estudi relacionat amb l'harmonia que ha d'existir entre la representació escènica i la música.

Wagner, artífex musical de primer ordre, treballa aquests poemes, més ben dit aquests *passatges dels seus drames*, d'una manera exquisida, perfectament acabada; oint-los independentment del teatre, res no hi trobareu que hi faci taca, cap sonoritat inútil, cap frase musical sobrera, totes les valors musicals emprades en ells queden justificades per l'harmonia de composició que guarden entre elles. Entre elles he dit, i m'apresso d'afegir, prenen un valor intrínsec i unes proporcions independents del moment escènic que les ha suggerides i pel qual han estat escrites. Ara bé, per un compositor de

música de teatre, la música no existeix sinó en la mesura que ve a reforçar l'acció dramàtica.

Preneu, per exemple, l'escena del *Barranc del Llop* en *Der Freischütz*, i no se us acudirà pas de fer-ne tocar la música separada de la seva representació escènica. Això que totes les valors musicals esmerçades pel compositor són d'una immillorable qualitat, però llur efecte està en relació amb el gest, la frase i els sentiments exposats per l'actor, i en aquest cas amb el moviment escenogràfic. (La violent commoció de la natura a mesura que creix l'encantament infernal.)

Les dues errors cabdals del teatre wagnerià són les escenes desertes, o sense una acció verament essencial, i els gestos extàtics.

Molts són els wagnerians que no dissimulen llur preferència per l'audició de nombrosos passatges musicals dels drames wagnerians al concert damunt la mateixa audició al teatre.

Preneu, per exemple les *Remors de la selva* de *Sigfrid*, la vostra imaginació, en el concert, trobarà fàcilment la visió complementària d'aquella música, amb el remorós fullatge i l'harmonia ocellívola, el joc movedís del sol i de l'ombra; el vol deficiós dels insectes; els lleus estremiments de les plantes, que en llur multiplicitat neixen, viuen, agonitzen i moren en el mateix segon; el vol rapidíssim i entrecreuat dels ocells saltant d'un arbre a l'altre, d'una branca a una altra. Tot ho trobareu en les sonoritats continuament movents d'aquella impressió simfònica. En canvi en el teatre, els vostres ulls oberts es fixaran en una naturalesa inerta, en unes formes immòbils, rígides, en uns colors fixats, definitius, incanviabls. Tot plegat, tela pintada i armamenta de fusta.

Molts lectors creuran en aquest cas en la necessitat d'adoptar aquells decorats sintètics o bé aquella absència total de decorat, de què avui tant es parla.

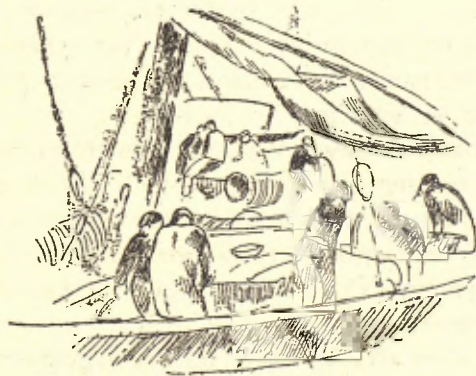
El cas que he citat del *Sigfrid*, com molts altres en Wagner, com *La Cavalcada de les Walkyries*, *l'Encantament del foc*, *l'Encís del dia de Divendres Sant*, etc., ve d'ésser aquesta música exclusivament simfònica. (D'altra part tots els drames wagnerians donen la impressió total d'uns grans poemes simfònics escenificats, o sigui, explicat a la inversa, d'una representació escènica ajustada sobre de la música.)

Si la música teatral, demés de servir amb el poder misteriós dels sons, els sentiments dels personatges i les situacions del drama, crea, en segon lloc, sonorament (sense apurar-ne l'acció dramàtica) en cada acte l'atmosfera dintre de la qual es mouen els personatges. L'escenografia té per missió, en el drama musical o en l'òpera, d'acabar de fixar, amb colors i formes, aquesta impressió d'ambient (aire lliure i domini de la naturalesa sobre els homes, en *Der Freischütz*). I de vegades, es pot arribar a assolir, entre la situació dramàtica, el caràcter de la música i el to del decorat, una harmonia de conjunt d'un sorprenent efecte. Recordo d'una de les primeres representa-

cions del *Boris* de Mussorgsky, una decoració representant un bosc nevat, amb els troncs dels arbres, altíssims, espectrals, destacant-se sobre un cel de plom, i movent-se en l'escena una multitud miserable i unes criatures espellifades turmenten un pobre i barbotejant idiota. I en una escena del *Pélléas* de Debussy (l'escena de la font), un cel pàllid, una gama de grisos argent, uns verds atenuats.

No dic que la nova manera de concebre el decorat no pugui ésser adoptada per a certes modernes obres escènico-musicals (ja coneixem les estilitzacions cubistes per algunes produccions ultramodernes). Tots recordem que un esquema de paisatge en la tela de fons, era el decorat de Picasso per al *Sombrero de tres picos* de Falla. Per a l'*Amor brujo* del mateix autor, imagino jo un decorat sintètic de color bru, on destaquessin els tons violents dels vestits de les gitanes i les contorsions rítmiques del grotesc i allucinant espectre. Però per aquella *Nausicaa* que jo somio, voldria per fons (amb una música de vena pura i noble com els versos de Maragall) el blau del nostre cel i el blau de la nostra mar, el verd dels nostres pins i la verdor de les nostres vinyes damunt de la nostra terra roja; i lleugera, flotant, la blancor d'una túnica de lli que mig cobris la nuditat perfecta de Nausicaa.

MARIA CARRATALÀ

J. SUNYER

LA CATALUNYA INTEL·LECTUAL A L'ESTRANGER

VISIÓ GENERAL

D'UNS anys ençà l'empenta donada per tal d'internacionalitzar les nostres coses, i d'una faisó especial el nostre moviment pro una cultura autòctona, ha estat incontestablement ben grossa. No fa massa anys—l'any 1920—que un home tan significatiu i tan despert com Joan Estelrich deia en una conferència: “El tema que anem a encetar és gairebé una novetat a Catalunya”.

I més avall:

“Havem furgat Catalunya endins per a treure'n antics i novells tresors a la llum del dia; oblidàvem, però, que també era un deure nostre, l'esplendor, l'exuberància, l'expansió de la intel·lectualitat pròpia.

“Temença del ridícul i prudència excessiva, ens podrien portar sense adonar-nos-en a un exclusivisme passiu que fóra la trava més forta posada a l'expansió intel·lectual de Catalunya i que produiria una minva sistemàtica de la nostra vitalitat. Cal ímpetu i coratge per aspirar a aquesta expansió, que en nosaltres no és, certament, imposició particularista sinó més aviat adaptació al medi internacional: l'audàcia de posar a prova la intel·ligència catalana al costat de les intel·ligències forasteres.”

Ara, però, l'audàcia de posar a prova la intel·ligència catalana al costat de les intel·ligències forasteres ha sobrepassat els càlculs més optimistes. Ha estat un veritable èxit. Cada dia són més i més els amics que Catalunya té a l'estranger, que s'interessen per les seves coses, que segueixen punt per punt tot el seu desenvolupament. Per tot home que llegeix només les publicacions de fora Catalunya, aquesta veritat és de les que no necessiten demostració.

El camí, doncs, ja és fressat. Ara només cal seguir amb la tasca empresa.

* * *

En iniciar aquesta secció de *La Catalunya intel·lectual a l'estranger* ens proposem d'analitzar i estudiar monogràficament les facetes de tot aquest moviment d'expansió, sempre i quan tinguin una valor o internacionalitat incontestable.

La nota volandera que sobre homes, obres, institucions o coses de la

nostra terra es publiquin en periòdics estrangers, no serà del tot menyspreada. Procurarem reportar-la, donant-li un cert cos, una certa unitat, estimulant-la amb dades precises o comparant-la amb el que hom ha fet en casos similars.

De totes maneres les nostres notes no seran mai un reportatge de l'última hora com han fet, d'una manera apropiada i escaient, alguns quotidians catalans. El nostre desig és més aviat donar en cada un dels nostres articles una visió fragmentària de tot el que ja havem fet i anem fent en aquest aspecte.

Així, doncs, la nostra tasca serà de desglossament i de síntesi alhora, per tal de facilitar-ne alhora la comprensió i l'estudi. En els números successius de LA NOVA REVISTA anirem analitzant temes monogràfics, com per exemple, els de la cultura i de la literatura catalanes, els de la "Fundació Bernat Metge" i l'"Editorial Barcino", el dels catalans a Amèrica o el de les antologies que a fora de Catalunya s'han publicat.

* * *

Més amunt afirmàvem que la tasca d'expansió intel·lectual realitzada en aquests anys darrers ha sobrepasat els càlculs més optimistes. La visió una mica ràpida dels principals aspectes de la qüestió creiem que bastarà. Per altra part, res tan a propòsit per una secció que comença, com donar de bell antuvi una visió general de les matèries a tractar, molt més quan compta amb tan pocs precedents.

* * *

D'ençà que el periodisme existeix, que el nom de Catalunya va pels periòdics d'arreu, quan un fet amb prou importància així ho imposava a tota la premsa que volia ésser ben informada. Per molt de temps això sol fou l'única manera possible perquè els noms i les coses nostres prenguessin una certa importància internacional.

No cal dir com tot l'aspecte d'espiritualitat o d'intel·ligència ocupava un lloc ben migrat, per no dir nul, en aquesta classe d'informacions. Com que no es facilitaven les dades necessàries, va passar desapercebut pel públic internacional un moviment tan interessant com el que ha estat anomenat "període constructiu". A ben segur que una campanya d'expansió feta amb prou encert ens hauria guanyat, en aquell temps, força simpaties.

Aquest cas ja és per ell sol una prova de com poden ésser aprofitats els fets i les circumstàncies de cada moment per a informar bé als periòdics i fer que els més indiferents parlin de les nostres coses. L'actualitat és un dels millors puntals per una tasca d'informació ben feta.

Dintre aquesta classe d'expansió que es fa sola, les visites que escriptors o artistes estrangers ens fan és un dels factors que més es poden utilitzar i que tenen una valor més positiva. Aquells seus escrits o conferències, i fins

converses particulars, manifesten les impressions que han deduït de nosaltres. No fa pas gaires mesos que un bon periodista francès, des de *Comædia* de París, feia una descripció de les nits barcelonines completament rocambolesca i desenfocada...

Tenim bona sort, però, de tenir una bona munió de catalanòfils il·lustres que d'una manera seriosa i força convincent, de tant en tant, reporten dades i fets que ens posen intel·lectualment en molt bon lloc. No caldria dir com haurien d'ésser ajudats en aquesta tasca, tant els que podríem dir-ne erudits o diletants de les nostres coses, com els que en són tan sols simpatitzants. Sortosament en aquest punt hom ja fa quelcom, encara que es podria fer molt més.

Cal fer menció a part, per la simpatia que ens han manifestat, de certs països o certes tendències particulars. La germanor d'origen i la proximitat dels pobles llatins fan que siguin ells els que manifestin una atenció més continuada per la nostra Catalunya intel·lectual. Moviments d'opinió, com el Felibrisme provençal, també han fet molt. Aquestes correnties haurien d'ésser tingudes en una gran consideració i seguides amb força deteniment per tal d'aprofitar-les d'una manera escaient.

Són bastantes les publicacions que amb una certa continuïtat parlen de les més interessants novetats del nostre moviment literari. La literatura és ja per ella mateixa una de les manifestacions culturals que desperta una atenció més universal; a més, entre nosaltres és l'activitat intel·lectual que fa més temps que és cultivada i que es conrea amb més empena. No és estrany, doncs, que a l'estranger es dediqui una principal atenció a la nostra literatura.

No escau fer ara un estudi detallat de cada una de les modalitats emprades per a donar a conèixer les nostres lletres, i les característiques de cada una. De totes maneres no serà de més apuntar-ne algunes per tal de fer-ne veure la complexitat.

Les traduccions foren per molt temps gairebé l'única classe d'expansió que les nostres lletres coneixien. Les obres i els autors que obtenien una anomenada, a la curta o a la llarga eren traduïts a les parles neollatines; poques eren les obres que aconseguien ésser traduïdes a llengües germàniques o eslaves. Guimerà és l'autor, de tot el renaixement català, que pot comptar amb una major difusió de la seva obra en llenguatges allunyats del llatí.

Les notes i informacions sobre la nostra literatura fa molt temps que es fan; però abans no eren fetes d'una manera coordinada i seguida, sinó per qui tenia a bé fer-ho i de la manera que millor li semblava. No cal escarrassar-se massa per a demostrar que d'un quant temps ençà hom ha aconseguit avenços evidents. Ara són força nombroses les revistes que tenen una secció fixa dedicada a les lletres catalanes, o que hi presten una atenció ben constant. Abans eren només homes d'ací els que donaven a conèixer en revistes estrangeres el nostre moviment literari; ara són molts els estrangers que escriuen amb certa periodicitat sobre la nostra literatura.

És ben cert que hom ha aconseguit molts d'aquests guanys gràcies a una major i més bona organització de la nostra expansió intel·lectual, però sense cap dubte bona part d'aquestes conquestes és deguda a altres factors, com són el major grau d'europèitzaçió que ha aconseguit la nostra literatura o els guanys superliteraris com els que representen la "Fundació Bernat Metge" o les publicacions de l'"Editorial Barcino", posem per cas.

Els nostre autors, personalment, tampoc són tan localistes com abans. Tots, qui més qui menys, compten amb amistats estrangeres; així, doncs, no és estrany que veiem traduïts més sovint contes, articles i altres treballs en revistes de primer ordre. Abans hom podia notar, en aquestes traduccions de revista literària, un cert predomini de la poesia sobre la prosa; però d'un quant de temps ençà la prosa guanya terreny a passos agegantats, i tot fa creure que aquesta tendència no s'estrancarà pas.

Sense apartar-nos del camp exclusivament literari, és ben digne d'esment el guany obtingut amb la publicació d'antologies de literatura catalana en llengües forasteres. Fa pocs anys que s'han iniciat de manera seriosa i els guanys obtinguts no són pas gens menyspreables, certament.

Tant o més del que havem anotat fent referència a la literatura podríem dir respecte de l'art. Aquest és, d'una manera especial en aquests últims lustres, un bon corrent d'iniciació de les nostres coses.

L'art català actual, influït principalment per l'art contemporani francès, troba en les galeries parisenques, benèvols i amigues, un lloc on mostrar-se als intel·ligents de tot el món. Val a dir, però, que el nostre art no es mostra, pres en conjunt, gaire inferior al dels millors pobles contemporanis. Potser li manca una personalitat col·lectiva ben definida; però, en valors individuals, és sota tots conceptes remarcable. Així, doncs, no són d'estranyar els èxits que ben sovint obtenen els nostres artistes quan fan alguna exposició a l'estranger, d'una manera particular a París; ni tampoc cal mostrar-nos sorpresos de l'atenció que des dels periòdics especialitzats forasters es presta al moviment artístic català, prou interessant per ell sol per desvetllar la curiositat dels cercles artístics que procuren esar ben informats.

L'assaig de reconstituir una cultura per alguns segles soterrada, que poc a poc anem acomplint, és també una de les principals causes que fan que eminents personalitats foranes es fixin en nosaltres. Són força els esperits desperts d'arreu del món que per aquest motiu posen atenció a les nostres coses. De tant en tant trobem articles i estudis sobre la gestació interna del nostre moviment cultural, plens de comprensió i de simpatia.

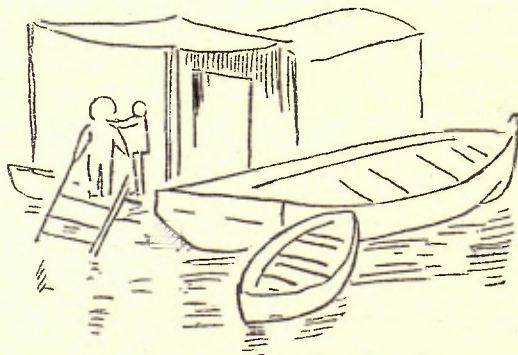
Per últim, per més breuetat que creguem donar a aquestes notes, no podem menys que esmentar l'obra d'expansió intel·lectual que pel seu propi compte realitzen algunes de les colònies de catalans escampades arreu del món. Les d'Amèrica, especialment, són ben dignes de lloança i de consideració.

* * *

Després d'aquesta ràpida visió general del que hom fa perquè la Catalunya intel·lectual sigui coneguda arreu, no creiem que ningú s'estranyi si ens mostrem conformes amb els següents paràgrafs apareguts a la secció "Catalunya a l'estranger" que publicava uns mesos enrera *La Publicitat*:

"El català que llegeix diaris estrangers, no pot menys de sentir, d'un cert temps ençà, una satisfacció tan íntima com profunda, tan honesta com justificada. És un espectacle encoratjador, gairebé diríem enorgullidor. Ens referim al creixent ressò que les nostres coses tenen arreu del món. A França, Anglaterra, Alemanya, Itàlia, Estats Units, Amèrica del Sud, la nostra vida és registrada minuciosament, al dia, per mitjà dels grans rotatius de difusió mundial. Tot hi passa, de les nostres activitats; res del que és nostre no sembla indiferent als ulls del món. Petits com som geogràficament, és sorprenent aquest interès que el món demostra per les nostres coses. És que ha corregut la veu que avui hi ha un poble intel·ligent i sensible amb una ànima oberta a totes les nobles disciplines de l'esperit..."

Només cal passar els ulls pels diaris estrangers i la nostra afirmació es farà ben palesa. Les nostres exposicions d'art, l'aparició de llibres catalans, les estrenes de comèdies, la mort d'un poeta nostre, la nostra música, tot ho veureu cordialment comentat per la premsa estrangera. No ens cal dir com aquesta opinió d'altri corrobora les nostres pròpies observacions que anirem apuntant, en números successius, en aquestes mateixes pàgines.

J. M.ª BORONAT

E.-C. RICART

ELS NOSTRES GRAVATS

PL. N.º I. — *Pintura xinesa antiga.*

Aquestes síntesis fràgils — (aparentment fràgils) — extrem-orientals, pintades amb aigua i tinta, tenen una profunditat i una densitat incomparables.

I és que la pasta, la matèria, el gruix no fan pas el volum.

Aquestes obres en grisalla contenen, a més a més, tota la gama de l'arc-en-cel.

Un crític xinès antic, Xang-Yen-Yuan, en un dels seus tractats de pintura, ho ha dit bé prou explícitament:

“Quan hom sap manejar bé la tinta negra damunt el paper blanc, totes les colors ens són donades per afegidura.”

(Regraciem l'illustre colleccionista i espiritual comentarista M. Vignier i el nostre admirat i volguéssim Pere Inglada per haver-nos proporcionat el goig de reproduir una obra tan bella i representativa.)

PL. N.ºs II i III. — F. DOMINGO: *Plafons laterals de la decoració “Caldes” i “Bretona”.*

La pintura d'En Francesc Domingo no té, certament, la sensualitat de forma dels uns, ni el cerebralisme de concepte des altres.

Té una alta qualitat, però.

Té un to pregon, inconfusible, de pura humanitat en un estat constant d'identificació i de fervor.

La seva obra recent — llevat d'algunes excepcions d'equilibri definitiu — es mostra, sens dubte, amb un excés de despreocupació envers la qualitat de la matèria pictòrica pròpiament dita. Tot un pany de paret de la seva exposició — torrat com una fulla seca — el compromet massa en aquest sentit. Les seves possibilitats de reacció, però — en la mateixa exposició, d'una manera simultània, el propi artista ens en dona proves ben paleses —, són indiscutibles...

L'exposició d'En Francesc Domingo ha estat, al meu entendre, una de les exposicions més nobles i delicades que en aquests últims temps s'han celebrat a casa nostra.

PL. N.º IV. — J. SERRA: *Peixos.*

Tot és en aquesta pintura lluentor, biologia i realitat joioses en estat de gràcia — gosaríem a dir.

VÀRIA

CONFESSIONS D'UN VICTIMARI

Nae iste magno conatu magnas nugas dixerit.
TERENCI, *Heautontimoroumenos*, acte III, esc. 5, v. 8.

RES no hauria dit de la conferència que aquests dies ha expandit el senyor Sarrà Serravinyals — amb una generositat que haurien d'imitar tots els autors que aspirin a tenir alguna probabilitat d'ésser llegits — si el meu car amic López-Picó no s'hagués dolgut, damunt d'aquestes planes, que el líder autèntic de la nova promoció catalana deixés inconcretades les seves increpacions. Com el català del conie, no m'agrada que la gent es pensi que vull donar-me importància.

I bé; com que per més que maldessin, patollessin i rumiessin, els que em coneixen no ho endevinarien, abans que no s'hagin de "donar", plau-me declarar que l'home madur, matusser, maligne i injuriador innoble, perseguidor de l'Ors, no és En Favila — com algú podria suposar de bell antuvi — sinó que, en la intenció de l'autor, *sóc jo*. Tal com sona.

No caldria dir res més.

Com a bon deixeble del Mestre, en la seva segona època, el senyor Sarrà Serravinyals pren peu d'una conversa real — que no va costar-li el joc de cartes que suposa i molt menys la dramàtica espera d'hora i mitja (que més que la meva ineducació provaria el seu *caletisme* bàsic) —, pren peu d'una conversa real, com dic, per atribuir-me una rastellera de penjaments de discutible solta. Però el senyor Sarrà Serravinyals oblida alguna de les coses que certament vaig dir-li, pasmat del seu "defassatge", amb l'intent mal agraït d'estalviar-li, per exemple, el lluit paper que ha vingut a representar "dans cette galère". Sempre ho veureu així. I si li vaig indicar els noms d'alguns amics que no cita (Nicolau d'Olwer, Albert de Quintana, Fronjosà, Riba, Jardí, J. M. Capdevila, Farran i Mayoral, Estelrich i d'altres), poc li hauria costat assabentar-se honestament de les coses de què volia parlar. Pel que es veu, però, quan crèiem que l'època havia passat per sempre, tornem, amb la nova promoció, als temps benaurats dels "intuïtius".

Per què no va voler seguir el meu noble consell? Ara li costarà una mica treure's del damunt la glòria d'unes pàgines *ex cathedra* del més pur estil "noucentista", la petulant incoherència del qual haurà fet avergonyir mant home madur amb la recordança de l'abisme de ridícul on estiguérem a punt de caure quan teniem el bec groc, com avui el senyor Sarrà Serravinyals. Si no fos el testimoni fefaent dels cabells blancs, ens hauríem cregut que el temps havia deturat la seva inexorable cursa. Ara sortim amb aquestes?

No en fa pocs d'anys que pels "homes madurs" el cas Xenius és definitivament liquidat, dat i beneït! Ho saben els diaris de Madrid. Ho sap tothom. I si algun dubte en tenia el senyor Sarrà Serravinyals, hauria pogut esvair-li el simple fet que, a desgrat de les lletres de convit circulades, vuit persones justes formàrem el públic de la seva conferència. El tema, doncs, no acabava d'apassionar extraordinàriament.

És clar. De molts anys ençà, la campanya de descrèdit de l'obra de Xenius està exclusivament reservada al propi senyor Ors, que, en aquest aspecte, cal reconèixer que ha superat les esperances dels més optimistes.

Sembla però — com en una d'aquelles rares aberracions que es troben en alguns personatges cars a Francis Carco — que l'autor de la "filosofia de l'home que treballa i que juga" enyori les fibladetes amb què alguna volta, fent-li honor, contestàvem abans els vells amics les seves grotesques fulminacions. I és que, en aquelles capes tèrboles on la consciència s'esborra, *encara no ens havíem sabut desvesar d'estimar-lo.*

L'error fonamental del senyor Sarrà Serravinyals li pervé de no haver volgut desglossar els dos aspectes de la personalitat d'aquest Ídol que tota una generació li ha traspassat graciosament: l'humà i el literari.

La valor literària de Xenius, que quan la seva enfonsada cívica fou potser rebaixada per algú dessota de l'alt nivell que li correspon, ara que les coses poden ésser jutjades en fred, veiem també que fou exaltada al principi encara amb major ultramesura. Però tot s'explica: quan un poble — en una tràgica posició pirandelliana — es posa a la recerca d'un Geni, en fa unes com a coves.

Pensi el senyor Sarrà Serravinyals, que si s'admira que els homes que varen viure amb dolor inoblidable aquelles hores del desencantament, no surtin ara a esbombar pels carrers misères vulgars, indicadores de la mesura moral d'un home, no fa més que mostar que Déu no l'ha cridat per psicòleg. Coneguda la dita valor, els altres caires de la personalitat extraordinària de Xenius perdien absolutament tot l'interès pels homes d'una generació que no cercava en els escrits d'ell les filigranes ni les deliquescències de cap suggestiva literatura — per "enorme i delicada" que fos —, sinó la filosofia d'un ideal, l'exemple d'una austeritat, la norma d'una cultura, el mestratge d'una ciutadania.

Malauradament, les circumstàncies donaren massa aviat ocasió a l'estol de *sicarios a sueldo* (com diu amb innegable gràcia el senyor Amador Revilla) confabulats un dia per enfonsar el senyor Ors, de mostrar amb quina austera noblesa savien servir els ideals. Les estructures morals d'un i altres eren, doncs, incompatibles.

Ho pot ben creure el senyor Sarrà Serravinyals, per més que pugui semblar paradoxal a les ments senzilles: Aquests misers perseguidors (!) de Xenius — a qui tant havíem estimat sense noble correspondència — des de la nostra total obscuritat sentim una pietat immensa per la feixuga glòria de l'home que acaba d'ésser acollit en un cenacle d'immortals, per gràcia irònica d'aquesta dolça Catalunya, generosa com l'arbre que deixa caure pròdigament la fruita madura sobre el mateix que el bastoneja.

I em sembla que ja he parlat massa.

R. CAMPALANS

NOTES I COMENTARIS

■■■■■ EL TEATRE DELS "COMPAGNONS DE NOTRE - DAME"

Pel febrer de l'any 1925 al Vieux-Colombier, "Les Compagnons de Notre-Dame" debutaven amb La parade du Pont-au-diable. No era pas una temptativa, una improvisació d'última hora. Era el fruit madurat de molts anys d'estudi, de molts dies de pensar. "Les Compagnons de Notre-Dame", amb Henri Ghéon al davant, volien portar una cosa nova al teatre. "Ce que nous apportons de neuf, deien, ce n'est pas la technique mais l'esprit". L'esperit del cristianisme.

Al teatre modern massa materialista, massa sexualista, al teatre de centre catòlic, de col·legi de monges, calia oposar-li un teatre cristià. El teatre occidental havia sortit de l'Església i ara calia tornar-l'hi amb tot l'esperit de l'art modern. Però ben entesa una cosa: generalment quan hom feia teatre religiós de primer buscava l'edificació, després l'art i per fi el divertiment. I ben sovint l'art i el divertiment sucumbien sota les ganes d'edificar.

Res d'això, doncs Els "Compagnons" el que primer volen és divertir, car el teatre no és pas la càtedra ni el sermó; el teatre és un plaer, hom hi va per divertir-se. Després cerquen l'art, l'art pur, perquè Déu vol les coses ben fetes. I per fi, si poden, volen edificar. L'edificació depèn del qui escolta. Els "Compagnons de Notre-Dame" no treballen pas per fer un públic determinat, volen davant seu l'incrèdul, el mitja fe i el convençut.

A més, el teatre dels "Compagnons" vol atènyer l'ideal de Copeau quan deia: "no hi haurà drama fins que el públic pugui murmurar, al mateix temps que l'actor les diu, les paraules del drama".

Tot això és el que ells diuen en el seus programes, tot això és el que explica Henri Ghéon en els seus pròlegs i en les seves conferències. Ara a nosaltres ens toca posar en ordre les impressions que haguérem de les representacions que els "Compagnons de Notre-Dame" donaren a Barcelona els dies 19, 20 i 21 del mes d'abril passat.

La primera impressió, la més evident, és que si abans d'obrir-se la cortina no haguéssim llegit res dels seus programes, que si Henri Ghéon, admirable "causeur", no ens hagués donat la seva interessant conferència, en tornar a cloure's la cortina, qualsevol dels que hi havia al públic, per mica conscient i sincer que fos, hauria pogut dir i explicar punt per punt totes les coses ací damunt dites. Brev, aquestes sessions de teatre catòlic francès diverteixen, són belles obres d'art, i oi més, edifiquen. Edifiquen si hom és sensible, si hom no hi va amb un prejudici, si hom sap donar-se.

Cinc són les obres que representaren: Saint Félix et ses pommes de terre, d'Henri Brochet; Le bon voyage ou le mort à cheval, La parade du pont-au-diable, La farce du pendu dependu i La bergère au pays des loups, totes quatre d'Henri Ghéon.

PL. N.º III. — F. DOMINGO: BRETONA

Saint Félix et ses pommes de terre és una obra en un sol acte, amb molts pocs tripijocs, resolta amb molta gràcia, dita amb molta elegància. Félix el jardiner, amb els seus dubtes de si deixarà o no deixarà les patates fora el camp, per mor de la pluja, i tement d'ofendre a Déu amb les seves desconfiances, queda molt ben dibuixat.

Le bon voyage ou le mort à cheval és treta de la Llegendra Daurada. Ací hi ha gràcia, humanitat bategant, ironia punxadora, lliçó que colpeix. L'escena del tercer acte entre els pelegrins i l'hostalera, així com tot el primer acte, és d'una gràcia, personalíssima de l'autor, que la fa molt entretinguda. La narració que fa Norbert del viatge fet a cavall amb Sant Jaume és d'una gran bellesa literària, és d'una gran força lírica. Però el que més es fa estimar de tota l'obra és la profunda humanitat dels personatges. Aquells pelegrins que han jurat de no abandonar-se i que després, per tal d'abandonar-ne un d'ells que està morint-se, busquen subterfugis i s'emparen en una moral de conveniència, diríeu que són persones tretes del carrer, persones de les que trobem cada dia ofegant-se el "cuc" de la consciència. I Norbert, vertader alcalloide del cristianisme, l'home que no vol jurar, no perquè un manament ho prohibeixi, sinó perquè no sap si Déu li donarà força per mantenir el jurament, i no es refia d'ell tot sol, aquell Norbert que quan es troba sol, amb l'única companyia d'un mort, té por de tenir por, aquell Norbert que fa la feina que no volen fer els altres, aquell Norbert que sempre troba una part bona a totes les calamitats, a tots els contratemps, és un personatge humaníssim, d'una humanitat que només pot passar desapercebuda a aquells que creuen que la humanitat comença allí on acaba l'home i treu el nas la bèstia.

La bergère au pays des loups, treta de la història miraculosa de Santa Germana de Pibrac, és, de totes les obres que els "Compagnons" han representat entre nosaltres, la que té més valor cristià, és allí on tota la intenció edificadora neix més bellament. El contrast entre la santa i les altres persones és admirablement sobrehumà. Al costat d'una marastra reganyaire, cridanera, que no sap aturar la mà, i d'un pare feble, dominat per la dona, pusillànim, al costat del bover Rousseau, que encarna la veu del poble, i del pastor Jeannot, entusiasta, ingenu, rialler, al costat de la dida representant de la dona amb bons sentiments però una mica gallofolia, i de Madame Cartillon, la quinta essència de les comares i les veïnes, Germaine la santa que va a missa caminant damunt les aigües del riu i que els llops la temen, amb la seva humilitat, amb la seva sofrència, amb el seu amor, esdevé d'un sobrenaturalisme colpidor. I quan després del miracle dels pans que es tornen roses, resc l'Angelus que les campanes de Pibrac assenyalen, encomana la devoció a tots aquells que tenen la sort de ser creients. Per això després d'aquesta escena que fineix el tercer acte, creiem que l'epíleg podria ser suprimit en favor de tota l'obra. En aquesta obra hi ha escenes d'un interès molt gran, com per exemple l'escena del pròleg en què la mare espera la filleta que han dut a batejar, el diàleg meravellós entre el pastor Jeannot i el llop, i sobretot les escenes del segon acte quan la marastra avalota i amenaça i fa anar la casa en doina. Quin encant més gran cloure aquest acte, després de tant soroll, amb l'escena muda en la qual Germaine recull els rosegons de pa de la taula per donar-los als pobres!

La farce du pendu dependu, la més humana, la més interessant, de totes aquestes obres, diríeu que és escrita de Molière. La malícia més gran en la dona que en l'home a l'hora de fer el mal, i la malícia més gran en l'home que en la dona a l'hora dels remordiments, és d'una humanitat bategant. Quan l'hostalera, per tal d'haver els diners del sac dels pelegrins, hi fica la seva copa volent-los fer passar per lladres i després diu: "Nosaltres no robem, som robats", és altra vegada aquella moral acomodaticia que assenyàvem en Le mort à cheval. Però en aquesta

obra el que és més sorprenent, el que és més fort, el que és més colpidor és la gran sàtira que es fa de la justícia humana, i així el judici del jutge, el discurs del gendarme fent de fiscal i les acusacions dels hostalers són d'un grotesc enorme enfront de la innocència dels pobres pelegrins acusats de lladres. I sobretot és terriblement grotesca la situació de la justícia humana enfront del miracle de Sant Jaume salvant la vida del pelegrí penjat. Literàriament aquesta farsa té moments sublims com el diàleg entre el pare que torna de Galícia i el fill que roman penjat a l'arbre i li diu: "Jo he après moltes coses des que visc amb els ocells i a la nit dormo o bé em banyo amb la lluna".

I per un moment deixant d'ésser objectius, hem de dir que, per la seva gràcia que raja abundosa, el seu atreviment moderníssim, per la seva "mise-en-scène", per la manera com fou representada, La parade du pont-au-diable és la que més ens ha plagut, és la que més ens ha deixat ganes de tornar-hi, és la que més ens ha obligat a rendir-nos davant dels "Compagnons de Notre-Dame".

¿Cal recordar durant les representacions dels "Compagnons" que es tracta d'una companyia d'aficionats? Una sola contesta. La bergère au pays des loups arreu on és representada té un gran èxit i aquesta obra en algunes de les seves escenes se n'aniria en orris si fos representada per una companyia de professionals mediocres. I ens sembla que això ja és prou.

I bé, el treball dels "Compagnons" és una cosa excel·lent. Ells han portat al teatre un esperit nou i per tant el seu treball és humil, natural, defuig l'èxit personal, és ingenu, però tan ple d'entusiasme, tan ple d'intel·ligència que els porta a interpretacions inoblidables, a interpretacions justíssimes. Recordem i recordarem molt temps, el treball d'un dels actors que feia els papers de diable i d'home tímid, de bergant coix i borni i de jutge, i sempre d'una manera diferent i insuperable. Recordem la diàlisi exquisida del noi penjat a l'arbre. L'embriaguesa del pelegrí en el primer acte de La farce du pendu dependu, el llop esplèndid de La bergère au pays des loups, el gat inoblidable, deliciosament graciós, de La parade du pont-au-diable; la marastra cridanera de La bergère, l'hostalera gemegaire de Le mort à cheval.

I és que no cal oblidar que entre ells hi ha el treball conscient, la direcció intel·ligent d'homes de primer ordre com Ghéon, Brochet, Reynaud.

I potser el més sorprenent, el que més conquereix dels "Compagnons" és la "mise-en-scène". Màxima simplicitat, defugir els realismes falsos de les decoracions llampants, i fins algunes vegades unes decoracions gairebé sintètiques. Hem de fer, però, una observació. Ghéon en els seus drames ha mesurat tots els mots, no ha dit ni una paraula de més ni una de menys, no ha negligit ni un sol detall. Això també ho voldríem en els vestits i en els decorats. Alguna vegada, molt poques, hi ha algun detall que de no negligir-lo hauria estat millor i no res menys ni la ingenuïtat ni la simplicitat no hi haurien patit gens.

Cal que esmentem totes les decoracions, tots els detalls de La farce du pendu dependu. La de Saint Félix et ses pommes de terre, amb un drap blau i una careta pintada al mig amb unes estrelles al damunt i res més. La decoració del pròleg de La bergère au pays des loups, amb aquell llit i aquell rellotge tan bells. El moviment esplèndid de tots els personatges en el segon acte d'aquesta mateixa obra i l'admirable harmonia dels colors dels vestits damunt la simplicitat d'una cortina color d'oliva. Aquelles escenes han estat una de les millors representacions que hem vist a Barcelona.

I per damunt de tot, més que cap altra, La parade du pont-au-diable, amb tots els seus atreviments, amb tot el seu sintetisme, amb els vestits, la barana del pont i la cortina del fons, úniques coses que componen l'escena. I encara cal esmentar

d'una manera especial el gat de l'ermità. Un gat que parlava com hauria parlat un gat, un gat que evocava tot el que d'home té el gat i tot el que de gat té l'home.

I el teatre d'Henri Ghéon i els seus amics té encara alguna cosa més en la seva "mise-en-scène". La representació de fets sobrenaturals. Aquí és on més arrefarà el nas l'espectador incrèdul, perquè ara cal estar ple de tota la ingenuïtat del teatre dels "Compagnons". Ingenuïtat que ningú no pot tirar-los en cara, car és el que ells més estimen. I no és pas que aquesta ingenuïtat, estèticament, sigui cap mal; per entrar en el regne de l'estètica, com per entrar en el regne de Déu, cal ésser una mica infant, un bon tros infant. I Ghéon diu: "El teatre materialista, el teatre realista podrà ser-ho tant com vulgui, però serà sempre una cosa convencional", i si el teatre és convencional, cal reconèixer que el miracle pot ser-hi representat igual o millor que qualsevulla altra cosa.

En les representacions dels "Compagnons" a Romea, veïrem en *Le mort à cheval l'aparició de Sant Jaume*. De moment ens sobtà que fos una noia. Però no és potser aquesta la millor faiso de representar d'una manera inhumana, per no dir sobrenatural, aquesta cosa tan difícil de comprendre pels ulls de la carn, que és l'aparició d'un Sant? En canvi, els àngels del pròleg de *La bergère au pays des loups*, tant pel seu parlar com pel seu abillament sense cabells daurats ni ales esteses amb plomalls d'oques, ens semblaren perfectes. En aquesta mateixa obra el miracle dels pans que es converteixen en roses pren una veritable força emotiva i una veritable sentor sobrehumana del tot estimables.

Breu, els "Compagnons" ens han mostrat uns drames admirables, unes interpretacions perfectes i unes presentacions inoblidables. Cal que el nostre públic, especialment el públic catòlic, es desveilli una mica, es posi a to i faci possible que no massa tard puguem tornar a sentir entre nosaltres la simpatia dels "Compagnons de Notre-Dame". — JERONI MORAGAS.

■■■■■ CLEMENTINA ARDERIU

Encara no fa quinze dies, en la sessió recent dels "Amics de la Poesia", repassàvem aquesta floració sorprenent, nova tothora, que és l'obra de Clementina Arderiu.

Ens soïtava de bell nou la riquesa, la força sense embranzida aparent que va passant, escolant-se en un món que fóra sense densitat si no s'hi atapeïssin tots els motius biològics. Un món cristallí, eteri, on les coses viuen sense presència ni color, només per llurs virtuts actives. Clementina Arderiu hi entra imperceptiblement, diríem per una esclatxa, com qui no se n'adona o no pensa que els altres se n'adonin. S'hi mou tan àgilment, hi passa, hi dansa, hi refila, fins i tot, a estones, ens somriu una mica. És un joc net, perfecte, un maneig lúcida de coses impalpables.

Però a cada instant, per sobre de la música i del fi enjogassament, quina aguda consciència, quina mesura rigorosa i generosa dels aspectes essencials! Per les giragonses de la seva drecera, amb un vol de pardal o de merla, Clementina Arderiu ha arribat a perspectives que d'altres entrelluquen a penes, carregats d'un enbalum d'actituds retorçades o encarcerats, eixarreïts d'abstracció.

Sembla que res no s'hagi esbravat de la dona, de la fina mestressa de casa, en doblar-se de poeta europeu. La mateixa ardida arbitrarietat se li esborra amb una agilitat natural de caminar saltironejant, de conversa intuïtiva.

Entre tantes qualitats admirables, que no sabriem quina ens en dóna la clau—tant Clementina Arderiu és sense clau, alhora oberta i irreductible—, potser la dominant a primer cop d'ull, tot i ésser externa, és aquesta rara aliança

de gràcia, de pura delícia immaterial, amb un llast invisible de volum i de densitat. Sembla que tot fruit encara hi sigui en flor, com en una miraculosa primavera. — ANNA MARIA DE SAAVEDRA.

■■■■■ EL SENYOR D'ESCORNALBOU

Sembla el títol d'una rondalla o la capçalera d'una cançó de festa. Amb aquesta denominació designem, tanmateix, un home i una obra ben reals. Una obra que podeu veure amb els vostres ulls; un home — un sever però bondadós *gentleman*, Don Eduard Toda — al qual podeu estrènyer cordialíssimament la mà.

El que escriu aquestes línies ha tingut l'honor i la satisfacció de conèixer el senyor d'Escornalbou, sense haver vist encara, però, l'obra magnífica i intel·ligent de reconstrucció del seu castell.

L'ànima d'En Toda és sens dubte una ànima digna d'aquell lloc nobilíssim i d'aquelles pedres nobilíssimes.

Acabem de tenir, precisament, a les mans un llibre o monografia — una *Història d'Escornalbou* —, on amb l'erudició i amb el fervor pairals que el caracteritzen, l'eminent autor d'*Estudis Pobletans* ens mostra el màxim de documentació i d'evocació, sobre aquest tema que li és i que ens és a tots tan i tan car. — JOSEP MARIA JUNOY.

■■■■■ DAVANT L'EXPOSICIÓ D'HERÀLDICA. EVOCACIÓ SECULAR

Plau a la humanitat girar els ulls enrera i evocar aquelles temporades de follia col·lectiva en què sembla suspena la servitud de la lògica i les més formidables accions queden a l'abast de la mà.

Pels grecs, l'alegre follia era la convivència amb els déus, quan els immortals prenien amistançades de carn i ossos i es metamorfosejaven a cada moment per a ficar-se en les trifulgues humanes, en les baralles de veïnat. L'Edat Mitjana somià la guerra de Troia i la prengué com a model de grans fets bèl·lics, tigué una predilecció especial pels herois de l'altra banda de l'estret, és a dir, per la gent d'Àsia, gesticuladora i apassionada, en contraposició amb els grecs, malgrat que resultessin finalment vencedors. El Renaixement cregué veure sortir de les tombes excavades a Itàlia, dels antics monuments trossejats, una mena de bacanal, on les dones exaltades tenien atacs d'histerisme amb un ritme de ball; era l'hora de plaer material sense fre i l'art refinat barrejant-se a totes les formes de la vida.

I el Romanticisme va anar a cercar al cor de l'Edat Mitjana la disbauxa sublim de les Croades, onades intermitents que anaven a estrellar-se sense fruit contra un món exòtic, incomprensible i per això mateix invencible.

El que s'ha escrit, pintat, dibuixat i estampat sobre les Croades no té fi ni compte. Vénen a resultar com una nova guerra de Troia desenterrada per una nova renaixença i mai exhaurida. Tan poc exhaurida que cada cinquanta anys s'hauria d'obrir un cicle croat i s'hauria de fer passar pels ulls de la gent d'ara, apaivagada i digestiva, una visió, almenys, d'aquella temporada èpica: navegació insensata, guerres incoherents, esforços catastròfics.

I si es poguessin reconstruir els vestits de guerra dels croats, es veuria néixer l'heràldica. És a dir, la manifestació indumentària de les jerarquies i les nissagues.

De primer antuvi, el cavaller que prenia el determini de sumar-se a l'expe-

dició que lentament s'anava preparant, començava per marcar-se ell mateix amb una creu, que feia repujar a la cuirassa, brodar als vestits, pintar a l'escut. Sembla natural que cada encontrada prengués un dibuix de creu uniforme; diu que els catalans tenien la creu *pomea*, és a dir, amb els braços arrodonits en triple lòbul, i jo em permeto d'opinar que els francesos els acabaven en forma de flor, que després va separar-se de la creu i donà lloc al dibuix de la flor de lis; els cavallers teutònics o portaespasa tenien un altre distintiu cruciforme especial, i així totes les altres llengües, com es deia aleshores alludint a les nacionalitats i no als reialmes.

El grau immediat de variació està representat per la creu de Sant Eduard, que es troba en certs monuments anglesos, acompanyada de cinc ocells; és de mitjans del segle XIII, entre les dues darreres Croades, totes dues dirigides per Sant Lluís, que envestia primer Egipte i després Tunis, mentre queia l'últim baluard de l'efímer reialme cristià de Jerusalem.

La creu, en una o altra forma, és a la base de l'heràldica i les seves varietats de forma, de color i de material són tan abundoses, que donarien tema per un llibre ben voluminós, i, diguem-ho també, ben interessant.

Però en la pràctica, aquest distintiu no fou suficient per a caracteritzar els caps dels diferents escamots que amb prou feines arribaven a formar un exèrcit. Cada senyor feudal menava els seus homes i calia que, un cop tapat el cap amb l'elm, fos fàcilment reconegut per la gent fidel que es feia matar al costat d'ell; d'aquesta necessitat nasqueren els vestits de coloració fixa i després l'adopció de certes figuracions complementàries, entre les quals principalment l'àliga i el lleó, de dibuix igual que a les teles, que ara diem sassànides, usades pels enemics dels croats, per aquells mahometans que s'havien ensenyorit del sepulcre de Crist i que amenaçaven continuament Europa com una allau difícil de contenir.

Des de França, i amb el prestigi del seu origen, s'anà escampant, ja acabades les Croades, el costum d'associar els cognoms familiars, que aleshores es formaven, amb un senyal característic, allusiu a un episodi militar, al sentit literal de tot el nom o d'una part d'ell i a voltes fill d'una senzilla convenció sense justificament ni anècdota. Era una forma de recordança de la Croada pels descendents dels que hi havien pres part, i a falta d'això, d'altres mèrits de guerra.

Els vestits cerimonials, els de torneigs i de cort anaven tots sembrats d'aquestes figuracions grandioses i significatives. Coneixem els retrats de Felip el Bell i de Joana, sa esposa, la filla dels Reis Catòlics, titllada de Boja, amb vestidures d'aquest caràcter, que potser foren les darreres que s'usaren; després els senyals heràldics es limitaren a les "flocadures" dels vestits, com veiem en dues sepultures femenines del Museu Arqueològic Episcopal de Tarragona, i finalment foren eliminats del tot i sols els portaren els heralds o emissaris oficials de prínceps i magnats. Aquests funcionaris de la cort, protegits per una certa immunitat, anaven i venien per exemple entre dos monarques que es feien la guerra, portant els documents relatius a una possible conciliació, anunciaven les visites, treien actes dels torneigs i dels desafiaments, sabien de memòria els entroncaments i genealogies i venien a constituir un arxiu vivent dels usos i costums referents a escuts, usos i costums que s'intentava codificar quan ja eren morts, quan la Renaixença, amb la seva forta inspiració pagana, bufava sobre totes les idees medievals, per dispersar-les o transformar-les.

Els heralds, vestits d'or i de brodats, passen d'una època a l'altra, per afaïllar la vanitat dels poderosos i donen nom a les temptatives de sistematitzar l'escut, o blasó (de l'arrel germànica *blasen*, bufar el corn, i també publicar, proclamar), que per això és dita heràldica, per bé que no tingui ni hagi tingut mai res

de ciència, perquè cada interessat ha arreglat, modificat, embellit o canviat l'escut com li ha donat la gana, sense tenir mai en compte ni els més elementals preceptes, sabuts de tothom, començant els monarques per donar l'exemple d'aquesta llicència.

Avui en dia l'heràldica sols pot considerar-se com un auxiliar de l'arqueologia, i no pot tractar-se més que per acumulació de fets, de dades autèntiques, en un mot, fent el que ha intentat el "Foment de les Arts Decoratives" amb la seva Exposició d'Heràldica, que si té algun interès és per la munició de materials que en un moment poden estudiar-se i que tradueixen a totes les tècniques imaginables els senyals heràldics de personatges de les més diverses categories, de comunitats, municipis, prelats, capítols, convents i ordres militars des del segle XIII fins als nostres mateixos dies, puix que hi són representats els darrers ennobliments concedits pel rei d'Espanya a servidors d'ell o de l'Estat que regenta.

I com que allò que un jorn ha estat inflammat per l'alè de la vida conserva indefinidament un rastre de vitalitat, l'Exposició d'Heràldica l'ha volguda veure tot Barcelona, sensible a l'encís de les coses belles, fins quan són dites en aquest llenguatge cabalístic, evocador de centúries, que marcava unes diferències cada jorn més esblaimades en l'ordre dels fets. — VÍCTOR OLIVA.

■■■■■ A LA MEMÒRIA D'ALFREDO DE VILLACIÀN

Plaça de Catalunya virant carrer de Pelayo: aquí el trobarem potser per última vegada. A les acaballes de l'abril el seu record se'ns reïnfla de patètic. Ell va ésser, com nosaltres, un fervorós embriagat de la bellesa. L'abril i la fragància de les roses de l'abril li van pujar al cap: amb tota la trepidació fina de les roses que deambulen pel carrer de Pelayo o que baixen Rambla avall seguides d'un "carroussel" de mirades. Ell en fou un esclau del "Rambla avall" fins a la mort, fins a la mort terrible, capaç d'encabritar els nervis. Però el tòxic que li llevà la vida va ésser sobretot el tòxic diví de la bellesa: com al poeta Joan Maragall.

Si ell no sabé distingir la perversió sota els miratges de bellesa, podem nosaltres, en fer comparacions, creure'ns millors? El seu fet és, en el fons, el nostre fet exacte: les llàgrimes que vessa la impotència davant la resplendor del món. I és per això que apadrinem amb tot el nostre entusiasme la "plaquette" imminent de sensacions barcelonines del noble i adolorit Villacià, a qui nosaltres, tots plegats, no sabérem redimir, amb la nostra bona voluntat, de la seva manca de voluntat endèmica. — JOSEP F. FÀFOLS.

■■■■■ JOSEP M. CAPDEVILA I BALANZÓ. CONFERÈNCIA D'AFIRMACIÓ FRANCISCANA

El culte director de *La Paraula Cristiana* ha pres part en el cicle de conferències donades entorn de la personalitat santa de Francesc d'Assís. El senyor Capdevila remarcà com era viva en tot el nostre poble la tradició de l'estada del pobríssim riquíssim a Catalunya, fins al punt que considerem Sant Francesc com de casa nostra. Val més, digué el conferenciant, la vitalitat d'aquesta tradició, que no pas una certitud històrica que nosaltres haguéssim oblidat.

Exposà el contrast entre l'ànima noble i gloriosa de Francesc i la d'un tipus representatiu, de Catalunya: Serrallonga. En termes plens de poesia evocà el pai-

satge i l'ambient humà en mig del qual Serrallonga es movia, i féu notar com l'esperit del mal personificat en Serrallonga era copsat cabalment per Maragall, que era un antípoda seu. I és que Maragall era un home contemplatiu, més destriador i amb una capacitat de percepció més ampla i més fina, per tant, que no pas aquells que tenen els sentits esmussats per les passions. El mateix passà amb Mistral i amb Manzoni, per exemple. Així els bandits, els criminals, els opressors, entren, amb un marc de llum llegendari, en el camp poètic, gràcies als esperits seletcs, de sensibilitat correcta, de finor cordial.

Després Josep M. Capdevila posà al viu el contrast entre l'orgull pedant, l'ambició rabiosa i el despit impotent de Serrallonga, amb la humilitat serena i l'humorisme dolç, comprensiu, de Sant Francesc; i en fer-ho comentà els versos maragallians on hom descriu aquella confessió, esfereïdora de brutal, de Serrallonga, moments abans de la seva execució.

Aquest acte, acabà dient el conferenciant, no té altra transcendència que la d'haver estès uns minuts més, l'evocació i el record de Sant Francesc. Jo voldria que aquests minuts anessin lligant-se amb altres i altres, a fi de fer perdurable, en nosaltres, la presència ideal del Sant d'Assís, amb la simpatia que inspira i el profit espiritual que comporta. — R. NEGRE-BALET.

■■■■■ EL PRESTIGI DE JOSEP M.ª ROCA

Josep M.ª Roca ha obtingut el premi Patxot de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, concurs de 1925, amb una *Monografia de Johan I d'Aragó*, i l'adjudicació d'aquest premi ha coincidit amb la publicació de *L'Estudi General de Lleyda*, altra interessant monografia deguda al mateix Roca. Així va augmentant el cabal bibliogràfic d'aquest cronista benemèrit, autor de *La Medicina Catalana en temps del Rei Martí*, de les *Ordinacions de l'Hospital de la Santa Creu*, dels estudis dels *Hospitals migevals d'En Colom i de Sant Macià*, de *Mestre Colteller, metge dels Reis d'Aragó*, de *L'heraldista català del segle XVII Jaume Ramon Vila*, i de tants discursos ateneístics o acadèmics, on alternen el tècnic i el psicòleg, dissertant amb tant de seny com d'erudició sobre *Els malalts pàries*, descobrint-nos *Una monja metgessa*, comentant el *Per què Molière es befà dels metges*, escatint de *Feminisme*, etc.

Podrà disreparar-se de Josep M.ª Roca en punts de vista polítics; però Josep M.ª Roca polític, Josep M.ª Roca metge, Josep M.ª Roca ateneïsta, Josep M.ª Roca acadèmic, Josep M.ª Roca historiador, és sempre un caràcter, i té una gran autoritat perquè té una gran probitat.

L'actual joventut, per causes que no cal assenyalar, no ha pogut ésser pairalista militant d'una manera tan ostensible com les seves immediates predecessores. No ha aconseguit aquelles èpoques de lluita, durant les quals Josep M.ª Roca — que ara freqüenta els arxius — freqüentava redaccions, assistia a mítings i era guia de joves i de vells, d'individus i de multituds. Una gran voluntat, al servei d'una gran convicció, fou la característica d'En Roca, al qual va menar sempre un sentiment, més que una teoria política o ideològica. D'aquest sentiment va fer-ne un apostolat, i en exercir-lo, no es mostrà ni acomodaticí ni vacillant, ni reculà davant el dictat d'intransigent quan cregué defensar principis de moralitat i de justícia. Homes del seu tremp i de la seva significació social, mentre actuen són cabdills; quan deixen d'actuar, són un exemple. I a ells acudim, i si els imaginàvem inflexibles els trobem cordials, quan tractem d'enaltir quelcom que honora la raça i és consubstancial amb ella, o quan hem de palesar la nostra equanimitat davant les valors alienes. Així els metges barcelonins feren de Josep M.ª Roca liur

portaveu per les noces d'or científiques del Dr. Cardenal; així l'Ateneu Barcelonès va reclamar-lo per a la sessió necrològica de Guimerà; així l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya el designà pel panegíric del Dr. Ramón y Cajal, i ell acceptà la comanda amb tanta indulgència per la incomprensió pairalista de l'eminent històleg, com admiració per la seva ciència... I és que en tot acte cívic, enaltidor de valors de la intel·ligència o consagrador d'austeritats professionals, hi escau el concurs d'aquells ciutadans integèrrims als quals deurien fer chor tots els cenacles, sense distinció d'opinions ni de matisos, apilant-se a llur entorn si es tractés de decidir la sort d'un poble.

El prestigi de Josep M.ª Roca s'ha provat, tant en les seves abnegades tasques de metge, com en les seves desinteressades actuacions de la Unió Catalanista, de l'Ateneu Barcelonès, dels Congressos de Metges de Llengua Catalana, dels Jocs Florals, de tots els nuclis dels quals ha estat l'obligat capdavanter, i dintre d'ells s'ha caracteritzat per una gran energia i, alhora, per una gran distinció. Així en els temps de la Unió Catalanista, en èpoques de forta agitació, mai les sessions de la Junta Permanent no havien resultat tan diàfanos, ni al mateix temps tan breus i ben aprofitades, com quan ell les presidia; car Josep M.ª Roca té el do de presidir, exposant amb senzillesa i precisió, aturant divagacions, aclarint dubtes, resumint opinions i fixant criteris. Valdria la pena de fer un estudi de *Josep M.ª Roca, President*.

LA NOVA REVISTA troba, certament, grans afinitats espirituals amb l'expert facultatiu, amb el fervent patrici, amb l'home d'ideals. Ara que entorn dels Jocs Florals esclaten les roses de Sant Jordi, cal no oblidar-nos dels vers prestigis, retre'ls els deguts honors, i saludar l'aparició d'aquelles obres que, com *L'Estudi General de Lleyda*, ens compensen de forçats retraïments en altres camps d'actuació. — Lluís VIA.

■■■■■ JOSEP BURGAS: *FLORIDA D'ESTELS*. (Llibreria Bonavia), Barcelona, 1927.

Hi ha una estrella, al firmament,
que és la nostra bona estrella.

J. B.

Totes les estrelles, altrament, són unes bones estrelles. Les dolentes, són les falses estrelles. Les estrelles de simulacre, de pirotècnia.

Els estels són, han estat i seran sempre un gran tema de poesia.

Una rosa a la terra, una estrella al cel, són dues coses meravelloses.

El poeta Josep Burgas ha tingut, doncs, un encert d'oferir-nos el seu llibret recent, que és com una mena de panera plena d'estels.

*Somni d'infant: volia collir estrelles;
i, a tall de boletaire vilatà,
cel amunt me n'aní amb dues cistelles,
una a cada mà.*

Poques obres poètiques catalanes són tan riques de poesia com algunes de les que figuren en aquest volum. Es tracta d'una poesia directa, senzilla, elemental, però que té una franca emoció, una delicadesa natural, un sentiment veritat.

Josep Burgas és alhora un home bo i un deliciós poeta. En la seva obra els sentiments gèrmens de l'amor i de la mort són tractats amb una dignitat i amb una modèstia impressionants. Cada batec del seu cor és posat sota la invocació d'un estel i és correspost, gairebé sempre, pel brill més pur d'aquest estel. — J.-M. J.

■■■■■ A LA MEMÒRIA DE FRANCESC FLOR

Qui coneixia Francesc Flor? Pocs. Ex-secretari del Centre Autonomista de Dependents, reelegit diverses vegades, tenia una altra activitat que escau més de retreure en aquestes plans. Assidu concurrent a la classe de dibuix del Círcol Artístic de Sant Lluç, havent exposat en la darrera Exposició de Primavera i havent estat triats dibuixos seus entre les obres catalanes que s'exhibiren a Amsterdam, no per això havia sortit — ni ell volia sortir-ne — del seu retraïment: un pudor gairebé excessiu el retenia: considerava el que feia com un assaig tot just, com una preparació a obres de més volada. Dibuint, poava en Ingres; sense, però, que cap artista li fos estrany. Quan és creié prou preparat, començà de pintar. Aquestes primeres i escasses pintures, no les han vist ni mitja dotzena de persones al món. Dintre uns anys — comptava ell —, podria donar a conèixer el que llavors fes. L'escrupolositat de consciència que posava en tot el seu, es reflectia una vegada més en aquesta tasca oculta d'estudi i de perfeccionament, portada amb una voluntat i una constància que el seu precari estat de salut no minvava en res. Afeblit més encara per sotragades morals del temps que ací ara vivim, entestat a complir deures que ningú no li imposava, gairebé res més no podia fer, de l'estiu darrer ençà, que algun que altre dibuix i dedicar-se a la lectura, fins que, el passat març, morí als 28 anys, quan calia esperar més d'ell.

Un grup d'amics seus té el projecte de fer una Exposició de les obres d'En Flor, És, ara, l'única manera de servir la memòria d'aquest pur artista; és un deure moral que cal complir. Joan Sacs, que va dedicar-li una *Pampalluga*, prepara un article, consciencios com tots els seus, per al *D'ací d'allà*. Suara aparegut, un número de *Lluita* és en gran part dedicat a Francesc Flor. LA NOVA REVISTA prestarà, en un número pròxim, l'atenció deguda a l'artista que hem perdut. — JUST CABOT.

■■■■■ NATURA I ART

El dia 15 del passat abril s'inaugurava, a la Galeria Bing de París, una exposició que, sota el nom de *Les Fauves*, aplegava les obres més importants que produïren, de 1904 a 1908, els més famosos artistes afiliats al *fauvisme*. Amb motiu d'aquesta exhibició han abundat els comentaris escrits i, unànimement, hom ha convingut que un dels trets essencials del *fauvisme* és l'haver pres amb l'assumpte llibertats que ningú, abans, no havia gosat. "Els *fauves* foren els primers a pintar cels groc-llimona i arbres d'un vermell intens" — ha escrit Waldemar George, conegut crític franco-polonès i l'autor dels articles més densos i més feixucs de sana doctrina que s'han escrit a França de molt temps ençà.

Prenent peu d'aquesta exposició, que ens porta invenciblement a encetar un tema que ens és molt car, posarem unes lleugeres anotacions al marge de les relacions entre la Natura i l'Art.

Alguns comentaristes d'art han acusat algunes tendències de l'art modern de naufragar en l'abstracció absoluta. No desmentirem aquestes afirmacions. Algun moviment artístic col·lectiu d'ara, en efecte (algunes degeneracions del cubisme, sobretot), ha arribat, tot reaccionant contra els excessos d'un passat curull de realisme a ultrança, a posar únicament en joc formes i colors primàries òrfenes de qualitats representatives, bo i engendrant així un art completament abstracte, d'essència purament decorativa, que apunta únicament a l'estricta satisfacció visual. A

desgrat de l'auriola de divagacions pseudo-esteticistes que l'ha acompanyat, aquest art abstracte no és en el fons, purament i simplement, altra cosa que la decoració geomètrica de la qual va plena la Història de l'Art: des de les realitzacions dels pobladors primitius de l'Oceania i de l'Àfrica Central, fins a les modernes obres de P. Mondrian, Theo van Doesburg i tots els artistes afiliats al grup holandès *De Stijl*, promotors del neo-plasticisme.

L'art, però, no ha de preocupar-se únicament de la sola fruïció visual i ha de tendir necessàriament a la producció d'una fruïció de Bellesa més total. D'altra part, no hem d'oblidar la nostra condició d'humans i no hem de trencar rotundament amb el fet natural. Recordem en aquest moment una frase d'Aristòtil que ilustra meravellosament la nostra tesi. "Si algú escampés les més belles colors en abundància — deia l'Estagirita en alguna part de la seva *Poètica* — no produiria tant de goig com si dibuixés amb el guix una figura." I és que, sempre, la Natura ha estat acceptada, pels millors artistes, com a punt de partida de llurs obres.

Aquesta Natura, però, no ha estat mai copiada servilment. Ja que hem citat Aristòtil, recordem que el filòsof grec, que fa anar la imitació a dojo, que afirma diverses vegades que l'art és imitació, i que és considerat per molts com l'exaltador de l'art imitatiu a ultrança, afirma netament en el capítol IX de la *Poètica* que "l'obra del poeta no és de referir les coses esdevingudes, sinó coses de mena que haurien pogut esdevenir-se, és a dir, les possibles segons probabilitat o necessitat"; i més endavant, en el capítol XXV, constata clarament que "l'obra ha d'ultrapassar el model". I és que, sempre, menys en les èpoques de decadència, la Natura ha estat subordinada a imperatius determinats. Sempre la Natura ha estat deformada tot obeint a determinades intencions. De l'estudi de l'obra dels grans mestres, es desprèn que les deformacions que generalment ha sofert la Natura han estat de dues menes: plàstica i expressiva.

La primera, atenta únicament a les condicions materials de la Bellesa: proporció, ordre, harmonia, sotmet la Natura a un ritme essencialment arquitectònic. És a dir, en primer lloc selecció dels elements naturals per llurs qualitats plàstiques; o sia tria dels objectes que més s'acostin a les formes primàries, les formes purament geomètriques de les quals ja Plató, en el seu *Filebos*, deia que eren les més belles i les úniques "que tenen una bellesa eterna i absoluta". Per exemple, escollir la poma perquè s'assembla a l'esfera, l'arbre perquè es relaciona amb el cilindre, etc. Seleccionats els elements naturals per llurs afinitats amb les formes primeres, l'artista afiliat a la tendència que comentem, els uneix i els ordena, no tal com se'ns apareixen en els espectacles naturals, sinó com ho exigeix la composició del quadro, i tot obeint als cànons de producció i d'equilibri que han regit sempre tota vertadera manifestació artística.

Fins aquí per la deformació plàstica. Examinem ara l'altra mena de deformació que hem anomenat expressiva. És a dir, la deformació de la realitat que obeeix a les injuncions de la fantasia, de la imaginació, del lirisme, o — per dir-ho amb una paraula cara als moderns escriptors d'art — del somni, o sia la realitat *vista* de certa manera en moments d'inspiració, deformada o desenfocada per la fantasia o la imaginació.

Tot artista que vulgui realitzar una obra centrada ha de fusionar necessàriament aquestes dues deformacions. La submissió absoluta a l'una d'elles amb el menyspreu de l'altra, porta fatalment a una obra parcial i incompleta. Cada una d'aquestes deformacions, aplicada estrictament, produeix un art forçosament parcial, incomplet a la base. No oblidem, com exemple de la primera, les malifetes de tots els falsos classicismes, en el fons vers academismes, i — cenyint-nos a la nostra època — no oblidem sobretot les malifetes del lamentable neoclassicisme, fill del

cubisme, que tantes obres fredes i acartronades ha engendrat. No oblidem tampoc com exemple de la segona, les malifetes de totes les tendències estrictament sentimentals i, en particular, les malifetes del superrealisme. Les il·lustracions d'un luxós catàleg que acabem de rebre de l'exposició que ha celebrat darrerament el superrealista Max Ernst a la Galeria Van Leer de París, confirmen la nostra tesi; obres que cauen dins la literatura i més pròpies d'il·lustrador que no de pintor.

I és que cal fusionar les dues tendències citades, fer-ne un feix compacte, convertir-les en un tot que sabrà satisfer exactament la nostra intel·ligència i la nostra sensibilitat, la nostra raó i el nostre instint. Els millors artistes ho han intentat. Pocs ho han aconseguit. Una vegada més, ens cal girar-nos vers l'home que, modernament, ha realitzat plenament aquesta fusió, vers l'home que ha faisonat l'art contemporani a cops de destrat del seu talent meravellós: una vegada més ens cal alludir al geni magnífic i imponderable de Pau Picasso. — SEBASTIÀ GASCH.

||||| J. THARRATS: *AL MARGE DE LA VIDA*

Bella sorpresa la publicació d'aquest petit llibre de J. Tharrats. Coneixíem l'autor com a poeta brillant i acurat, entusiasta fervorós de Gabriel Alomar, Rubén Darío, Gabriel d'Annunzio... Coneixíem les seves preocupacions estètiques, exposades sovint amb una exageració desconcertant. No havíem oblidat el director de la revista gironina *Cultura*, de començaments de la guerra, que feia bonic de veure i de llegir. Però no sabíem, tanmateix, qu'el seu esguard s'adreçés, pensés, vers els grans problemes de la vida i que ell reeixís a plasmar les seves reflexions en el motllo breu d'una màxima o un aforisme. La cura de la seva llar — amb la seva "candorosa teoria filial", a la qual va dedicat el seu llibre — i una creixent activitat comercial, que, de primer antuvi, sembla renyida amb les altes especulacions ideològiques, no li han pas impedit d'anar conreant exquisidament el seu esperit, com acaben de palesar-ho aqueixes meditacions "al marge de la vida".

Aquest gènere literari ha estat cultivat especialment per esperits solitaris, en una mena de voluntari exili espiritual del medi en què s'han produït. Solitari, certament, és el gironí Tharrats, amb els seus blasmes contra la vulgaritat ambient, amb la qual mai no podria pactar ni transigir, i amb el seu constant anhel de perfecció i refinament. De vegades aquesta actitud és d'un egoisme quintaessenciat i, per tant, perfectament discutible; però, en el cas d'En Tharrats, no ens atreviríem pas a discutir-la. Aquest és el seu tarannà, i el respectem. D'altra banda, el seu llibre ens revela quelcom més que "boutades" fàcils de solitari malhumorat.

Al marge de la vida és una mena de petit *Jardí d'Epicur*, sense que això vulgui dir que s'hi noti la influència d'Anatole France. La sensació que se'n treu és d'amargor. La que podríem dir-ne filosofia de J. Tharrats no és pas gaire conhortadora. L'optimisme fàcil de la gent superficial no s'ha pas fet per a ell. La seva manera desolada de veure les coses sembla més aviat produïda per una bondat fonamental que per un estudi afany de "snobisme". Si no fos així, no vibraria pas en aquest llibre la protesta contra la maldat humana. Heus-en ací alguns exemples: La pena de mort li inspira aquestes paraules: "Després de vint centúries de claror cristiana, l'ànima nostra, humanitzada i entenedrida per la benedicció d'una fecunda paternitat, s'horroritza en el fet de la penalitat de mort. I la presència i l'assentiment sacerdotal del ministre de Déu en l'acte d'execució del reu, delinqüent o innocent, no és un contrasentit monstruós i desconhortador i un greuge a la Llei divina?" La guerra li fa pensar que les seves grans horrors "poden anorrear, algun dia, el sagrat sentiment de la maternitat". En canvi, el seu amor

a la pau li dicta aquests bells mots: "Jamai no podrem parlar de fraternitat humana si la pau no esdevé universal i el desarmament de les nacions no es converteix en una veritat tangible. Quan el pacifisme deixi d'ésser una teoria, la Història, tan plena de huidors, podrà escriure la seva pàgina més gloriosa. Avui com avui, els preludis d'aquesta glòria corresponen a Dinamarca. Ah!, que una branca sagrada d'olivera cenyeixi, com una bella remembrança de Pallas Atenea, el front d'aqueixa idíllica nació, minúscula geogràficament, però gran en nobles enenyaments i en humanitaris idealismes."

J. Tharrats diu altres coses molt encertades i les diu bé, amb un estil lapidari algunes vegades. p. e.: "Certes gestes de la Història, a través dels segles, assoleixen un relleu extraordinàriament hiperbòlic, de tal faisó que ni els mateixos supervivents podrien somniar-ho; ço que vol dir que la Veritat i la Història no sempre són bones germanes." L'observació no pot ésser més justa. Altres cops, amb l'esguard amorosívol damunt els infants, reacciona de sobtades defallences i escriu: "En les lentes hores del més cruel escepticisme, la veu filial, seràfica i prometedora d'un infant sembla adquirir una oculta i càlida força per fer esclatar la flor de la nostra ànima turmentada, als més dilatats horitzons de l'esperança. Si, segons l'alt poeta D'Annunzio, res no enterneix i aconsola com una vida humana que es desclou i, en descloure's, fins pallideix, vençut, el bell espectacle de l'aurora; no ens ha de sorprendre, doncs, que quan l'infant comença a articular els primers mots, endevinem en alguna d'aquelles paraules puríssimes, la nostra salvació."

L'autor, però, hauria pogut ésser més exigent amb ell mateix, suprimint alguns pensaments que no assoleixen la distinció ni l'originalitat necessàries per a figurar al costat dels altres: per bé que més reduït, el llibre hi hauria guanyat. A part això, nosaltres creiem que J. Tharrats ens ha donat a conèixer el millor del seu esperit i ha enriquit amb un nou matís la literatura catalana dels nostres dies. *Al marge de la vida* és com un petit joiell d'orfebre, que reflecteix la llum d'un pensament exquisit i del qual no sabríem separar-nos sense una profunda recança. — CARLES RAHOLA.

■■■■■ ANDRÉ GIDE: *NUMQUID ET TU?*... Editions de la Pléiade. J. Schiffrin. Paris, 1926.

Després de *Si le grain ne meurt*, en edició assequible fins que l'especulació dels llibreters parisiencs l'ha convertida en gairebé inassequible, André Gide ha publicat, en edició de mig luxe, *Numquid et tu?*..., inaugurant la col·lecció d'"Écrits Intimes" dirigida per Ch. du Bos.

Res del que escriu Gide no pot ésser-nos indiferent. Ni les seves confessions — ben mirat, què altra cosa són la majoria dels seus llibres —, en les quals la sinceritat és portada a un extrem on no ha arribat potser ningú.

Pàgines extretes d'uns quaderns íntims, escrites en 1916 i 1917, les de la darrera obra de Gide són cogitacions sobre punts de l'Evangeli.

Del pròleg, escrit arran de la publicació del llibre, retallem:

"S'il m'arrivait de me "convertir", je ne souffrirais pas que cette conversion fût publique. Peut-être en apparaîtrait-il quelque chose dans ma conduite; mais seuls quelques intimes et un prêtre la connaîtraient. Et, viendrait-elle à s'ébruiter, ce serait contre mon gré, froissant et meurtrissant ma pudeur. J'estime qu'il n'y a pas là matière à s'étonner ou s'ébaudir. C'est affaire entre Dieu et moi. Tel est du moins mon sentiment personnel; et je ne prétends point, par ces mots, jeter un blâme sur quelques conversions retentissantes."

No caurem en la inèpcia d'estranyar-nos que l'autor de *Si le grain ne meurt* parli de com fóra desagradable al seu pudor que s'escampés la notícia de la seva conversió. Però un home com Gide, que sembla haver fet un deure de la introspecció més lúcida i implacable, i més encara, de lliurar-ne els resultats al públic — reduït si es vol, però públic al cap i a la fi —, no arribem a comprendre per què voldria mantenir secret un acte tan important com la conversió.

No gens menys, afegeix:

“Converti, je ne parlerais sans doute pas ainsi. Converti, je chercherais à convertir, par mes écrits et mon exemple, tout comme nos convertis célèbres. Mais je ne suis pas converti. Je ne suis ni protestant ni catholique; je suis chrétien tout simplement.”

El convertit, no solament no s'amaga d'haver-se convertit, sinó que un generós impuls el porta al proselitisme — de vegades, amb una imprudència papiniana i tot. Si és escriptor ja no escriu per guanyar una glòria humana, sinó per portar cors a Déu, com acaba d'escriure Robert Honnert a les darreres *Chroniques* del “Roseau d'Or. — J. C.

EXPOSICIÓ DE COFRETS I ART DECORATIU DE N'ADOLF FARGNOLI. — *Societat Artística i Literària de Mataró*, abril de 1927.

Transcrivim, íntegre, el pròleg que el nostre volgut i admirat mestre Joaquim Ruyra ha escrit per al catàleg de l'esmentada exposició:

La bellesa de les coses íntimes és la que més influeix a imprimir elegància en el nostre esperit, perquè està en contacte amb nosaltres des de la més tendra infantesa. El poble grec excel·lí en l'embelliment d'aquestes petites coses familiars. Entre la seva gent, per exemple, un Eumeu qualsevol, pastor de porcs o d'ovelles, bevia l'aigua clara del torrent amb un vas de fusta, però en aquell vas havia gravat a punta de ganivet uns gentils figures, i, en emprar-lo, les contemplava, saciant així, ensems que la set, una altra necessitat més noble de l'esperit. I si un simple pastor amava aquestes minúcies artístiques, no les amaven menys els plutòcrates i els ciutadans de tota mena d'estaments, i era entre ells objecte d'emulació l'elegància de línies d'un escambell o d'un triclini, l'efecte ornamental d'una llàntia i la formosor dels relleus d'una arqueta, d'una cràtera o d'un lacrimatori, arribant llur refinament fins al punt d'exigir certa exquisidesa artística àdhuc en els més humils utensilis de taula o de cuina. Fundant-se en això els crítics moderns han considerat tan meravellósament educat aquell poble que alguns s'han atrevit a suposar-lo capaç d'haver produït per labor col·lectiva els admirables poemes homèrics: tanta eficàcia educadora concedeixen a l'art de les petites coses usuals.

Aquest art, conreat també pels romans, bé que no pas amb la ingènua frescor i puresa hellèniques, caigué força en desús a l'edat mitjana. En el segle XVI tornà a pendre increment, i Benvenuto Cellini, Coradoso Fopa, Vitelino, Lluís el Moro i els germans Sarachi l'acreditaren a Itàlia, especialment en el ram de joieria, mentre Caldoré l'introduïa a França i alguns artistes flamencs i alemanys, amb llurs treballs de bronzes i arams reputats, l'estenien per llurs respectives nacions. Afeshores reis, prínceps i magnats s'hi aficionaren i el protegiren. Hi hagueren objectes d'aquell art que obtingueren preus fabulosos: una copa cisellada s'adjudicà en sis mil escuts d'or, una arqueta en dos mil.

Entre nosaltres està força preterit. Els nostres bibelots, copes, arquetes, joiers... etc., ja no són, en general, productes d'individual manufactura que portin la inspiració i l'estilització de l'artista que els ha fet néixer a cops de martell o d'enformador. Han estat emmotllats i produïts a centenes i milers per una màquina que els ha comunicat aquell ritme fred i antipàtic que rep la música interpretada per un piano elèctric o de manubri. L'exemplar que tenim el trobem reproduït exactament a les cases dels nostres amics; no cal que l'ensenyem com a cosa ben nostra, i cada dia que passa li lleva un bon xic del seu valor primitiu.

Que diferentment ha d'esdevenir-se amb les obres de l'artista gironí, Adolfo Fargnoli, que tenim l'honor de presentar al públic de Mataró! Cada una d'elles és filla d'un moment concret d'inspiració individual i guarda l'escalf d'aquesta flama i el del cop de martell que

l'ha impresa sobre la matèria, espiritualitzant-la en certa manera i marcant-la amb un segell d'estilització que ha d'acreditar-la a través dels segles. Aquestes obres pertanyen exclusivament a qui les posseeix; no pot ensenyar-ne d'altres d'iguals ningú més; i si són verament belles, com jo crec, cada dia augmentaran de preu, no sols en raó de llur escassetat, sinó també de l'honor que representaran per a Catalunya com a models d'un art tan estimable com poc conreat entre nosaltres. — J. RUYRA.

■■■■■ SANTIAGO RUSIÑOL: *LA "NIÑA GORDA"* (nova edició). A. López. editor. Barcelona.

El nostre Santiago Rusiñol de les barbes patriarcals és el cas més genuí d'artista intuïtiu i que ha sabut treure més partit de la gràcia. Rusiñol treballa amb una facilitat meravellosa — superposició del temperament damunt la forma —; s'encara amb el paper i escriu les obres sense el menor esforç, "tal com ragen". Cal estar dotat d'unes qualitats enormes, cal ésser un artista sense atenuants, perquè produint d'aital faisó, la seva obra tingui la gran valor que té. Humorista per damunt de tot, Santiago Rusiñol aboca les pensades, les facècies, els acudits, els jocs de paraules, a mesura que se li ocorren, gairebé estalonant-se, i rares, raríssimes, vegades la seva gràcia baixa del nivell escaient a la qualitat literària—i aquests descensos, encara, no són pas més pronunciats que els que trobem en l'obra de Mark Twain o en la de Jerome K. Jerome, per exemple.

En aquestes condicions, Santiago Rusiñol ens ha donat, entre la seva nombrosa producció, unes quantes de les obres més importants de la literatura catalana moderna. Per no citar-ne d'altres, prou conegudes de tothom, recordem només *L'auca del Senyor Esteve* — també coneguda a bastament —, que encarna a la perfecció, glòria d'una literatura, un dels tipus més característics del nostre poble i un dels ambients més aguts i romàntics dins el materialisme.

La "*Niña gorda*", sense tenir la importància de les obres com *L'auca del Senyor Esteve*, conté totes les rares qualitats de l'art del nostre Santiago Rusiñol. — J. ROURE I TORENT.

■■■■■ DIBUIXOS DE JOAN COLOM. (Galerías Areñas).

El pintor Colom — com tots els que han derivat el seu art de l'impressionisme — cerca amb passió la naturalitat i és refractari a tota composició artificiosa. Per aquesta recerca no hi ha millor exercici que el dibuix. Les teles del pintor Colom són més ben compreses quan un hom s'ha mirat els seus dibuixos, en els quals la naturalitat hi és exaltada com a essencial condició de la bellesa. Per a aquesta recerca, quin domini més ample i més pur que el de les escenes populars? Colom, pintor catalaníssim, s'encanta amb les fontades, amb les fires, els aplecs i les festes majors. La gràcia i el caient de la nostra terra i de la nostra gent s'hi descobreixen, com ho descobrim en l'aigua tranquil·la d'un riu, la corba d'un rierol i l'entrellat d'unes branques, en reflectir-s'hi. Els espectacles de la vida popular reclamen un ull viu i una ratlla lleugera. La rapidesa dels moviments, la fugitiva harmonia de les actituds, la composició veritable de les figures en el paisatge, tenen en els dibuixos de Colom una imatge exacta i purificada, és a dir, una imatge que és una tria i una síntesi. Les veles dels carros, el bestiar, el fum de les cassoles, els flancs femenins i els braços que aixequen un porró, l'ombra dels arbres i les parets assofollades, no són copiats en aquests dibuixos, sinó que hi són elements triats i disposats segons una llei d'harmonia, per tal que la neutralitat de què neixen sigui encara més embellida del que ho era a la llum del sol. — ALEXANDRE PLANA.

■■■■■ UN CURS EXEMPLAR DE FILOSOFIA A MATARÓ

La ciutat veïna de Mataró esdevé per moments un fogar selectíssim d'alta cultura. Un nucli escollit d'homes joves s'ha emprès aquesta tasca magnífica amb un entusiasme i amb una luciditat perfectes. Conferències — (allí fou, a la mateixa Societat Artística i Literària, que és el nom col·lectiu del nucli esmentat, on Amadeu Vives pronuncià la seva conferència magna sobre *l'Entusiasme com a sal de l'esperit*)—conferències, lectures de poesies, exposicions, es van succeir amb un ritme seguit molt encoratjador.

Ara ha començat Farran i Mayoral un curs de Filosofia, amb un èxit i una transcendència insospitats.

Tot això és molt significatiu.

El deure de superació de tots plegats cada dia es va precisant, cada dia es va realitzant, i no com en altres temps — (faig, naturalment, les serioses excepcions pretèrites que calgui) — més o menys decoració enfora, sinó ànima endins, consciència depurada endins, sentiment de responsabilitat intel·lectual i moral endins. — J.-M. J.

■■■■■ EL RETORN DEL PINTOR FRANCESC DOMINGO

Ningú no dubta que Domingo és un pintor de temperament. Això, demostrat en diverses exposicions remotes, i l'haver estat absent uns quants anys d'entre nosaltres, feien esperar amb interès la seva darrera exposició als Establiments Maragall. En ella Domingo ens ha mostrat alguna cosa nova en la seva manera, que potser pocs esperaven. Ha desmaterialitzat el seu art fins al límit més apurat. Ha volgut pintar amb tota plàstica i tota matèria completament eliminades, almenys tan eliminades com puguin ésser-ho.

Domingo s'ha llançat a una experiència dramàtica: la de contenir la seva emotivitat dins una realització volgudament despullada, d'un ascetisme de renunciament. En algunes teles, però, els rastres del Domingo d'abans s'entreveuen a despit de la fórmula lineal i estalviadora del color.

Considerem Domingo, com tots els pintors de la seva edat, a la recerca d'ell mateix, maldant per trobar l'expressió del seu talent, — camí que no és cap "chemin de velours".

És cosa de preguntar-se si Domingo amb el temps canviarà d'orientació, o si creu haver trobat el camí definitiu. (La resposta, perquè fos una resposta amb solta, ens portaria a discutir les arrels mateixes de la pintura.) Si en el fons de la crítica hi ha sempre un factor subjectiu (el del crític), diríem que el pintor es troba en un camí que només ha de menar-lo a un estèril atzucac. — J. C.

■■■■■ FRANCESC ROSSETTI: *L'ESPERIT DE LES COL·LECTIVITATS*. Conferència donada a la Societat Iris de Mataró. (Març de 1927).

Francesc Rossetti, el jove escriptor mataroní, ha ocupat la tribuna de la Societat Iris, en la tanda de conferències d'aquest any, per a parlar del tema suggerit *L'esperit de les col·lectivitats*. Després de justificar amb breus paraules la seva inexperiència com a conferenciant, Rossetti diu que cal fer constar "l'absència de molts conceptes imprescindibles de tractar sota aquest tema, que pel temor que poguessin ésser prejulgats erròniament, malgrat el desig d'exposar-los amb

tota honradesa", es veu obligat a eliminar. "Hi ha un foc, però — segueix — dins la nostra ànima, que crema fraternalment al peu d'un mateix altar i aquest foc sí que es podria contaminar, i aleshores, aquestes parets podrien illuminar-se com les parets d'un temple en jorn de comunió i podríem sortir d'ell encara més germans que no érem abans d'entrar-hi." Defineix primerament *Les manifestacions de l'esperit*. Així com cada home té un esperit ben seu, cada collectivitat, cada poble, cada raça i àdhuc la Humanitat en pes, tenen i escampen també una diversa i contínua manifestació del seu esperit, que personifica les puixances i les decadències temporals de la seva existència.

A voltes aquest esperit cau de genolls davant d'un Moisés qui va marcant a cops de dardell, en el viu guspirejant de la roca viva, els deu principis que esdevindran l'origen d'una legislació perpetua. A voltes aquest esperit segueix meravellat el nimbe de claror que va deixant Jesús pels camins de la terra. A voltes és Carlemany, a voltes Napoleó, que se l'emporta pels camps de l'heroisme, i l'escomesa, per arrabassar al destí la bandera d'una glòria.

Veurem collectivitats abrاندades pel fanatisme de la fe en la religió; veurem pobles servant les tradicions racials del seu passat; veurem races empeses per la follia de la conquesta i de la guerra, i veurem la Humanitat vestint-se i despullant-se de virtut, de modisme, de vici, de costums, però en mig de la seva grandesa o baixesa, l'esperit que la guia o la transforma.

Creu Rossetti que l'ardidesa espiritual de les selectes minories pot salvar a la collectivitat de caure en moltes degradacions.

Parla de *l'esperit de les races*, amb una suggestiva imatge simbòlica per a distingir-lo: les races que corren, lluiten i cerquen el seu destí, com un genet intrèpid impellit per l'ardidesa de la seva sang, i les que esperen el seu destí impassibles, patriarcals, amb la muda immobilitat d'un espectador en mig de la vida que passa, virolada i encesa. Les unes, empeses per l'inquietud i l'heroisme; les altres, impassibles, lliurades a la inevitable successió dels esdeveniments.

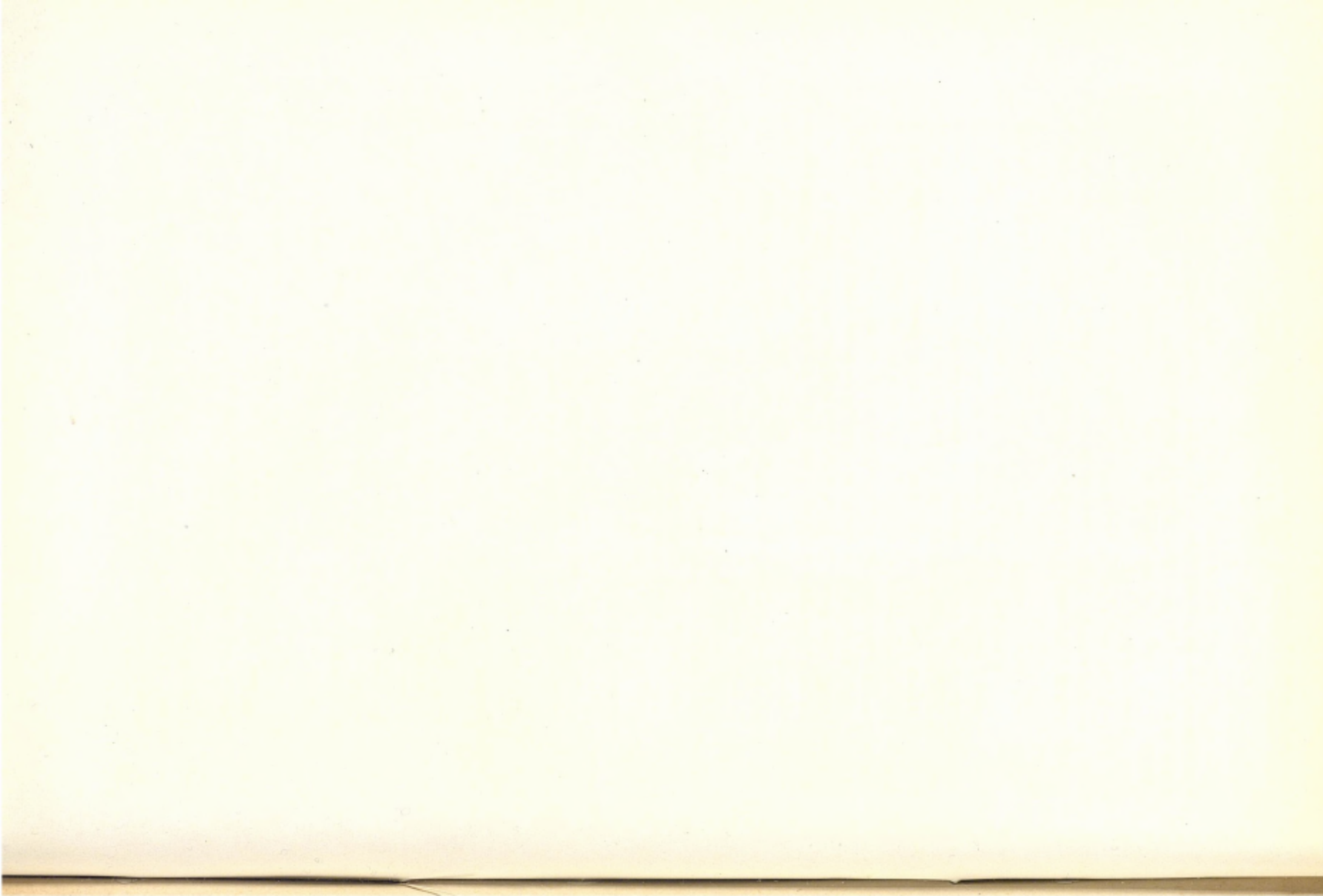
Parla de *la història i la tradició* que defineixen la personalitat de les races. El present es sosté sempre en el passat. Les adversitats són les que han trempat la nostra ànima; les seves grandeses les que han enriquit el nostre pensament; les seves glòries han sembrat en el nostre cor esperances triomfals de l'avenir. "Els pobles que no obliden les lliçons — afegeix — que els ha deixat la història podran apreciar d'una manera tan profunda els defectes i qualitats d'origen que porten dins, que amb elles podran, àdhuc, desviar el fat malastruc, amb què podrà sobtarlos un jorn la cruesa del destí..." Diu que els *grans pensadors universals*, essent la consciència viva de la humanitat, ho són també de cada poble, i per això cal no deixar mai la seva companyia.

L'orador canta el *sentiment de Pàtria*, amb fogsitat i noblesa, preguntant-se "sota quins dolors materials pot haver nascut l'home que és indiferent a la presència de la seva pàtria, a l'exaltació del seu amor." Diu que el patriotisme no és un modisme circumstancial, ni un tòpic fatxender, sinó una conseqüència natural, com una noble virtualitat, sublim, desinteressada, capaç d'abrandar els nostres sentiments fins a l'ara immortal del sacrifici!

Segueix definint *la grandesa del moment*, dient que tots els moments tenen la seva grandesa i responsabilitat. En un moment naixem i en un moment morim. En un moment els pobles s'embruteixen i en un moment es cobreixen de grandesa. Diu que tenim una peresa innata en deixar les coses per demà, i que tots tenim la responsabilitat de no deixar-les-hi. "Qui sap — diu — si l'instant més insignificant és el moment més aprofitat per a fer més palpitant la grandesa del moment."

PL. N.º IV. — J. SERRA: PEIXOS

Cal retornar *el romanticisme* cap al poble, no com escola literària, sinó que faci sentir-li la fe en la idea, l'exaltació de l'ànima, passió incontinguda per la causa que compregui i que defensi. Sense aquest romanticisme el poble sent fondre el seu esperit en la buidor de totes les indiferències i turpituds embrutidores de l'escepticisme.

Diu que en el cas de la literatura catalana, tot el que s'ha guanyat de depuració i elegància, s'ha perdut de grandiositat arboradora que feia un poble, i que aquest es sent abandonat. Diu que ni l'escriptor ha d'ésser solament estilista, ni el polític ha de mostrar la lleugeresa del seu *maquiavelisme*. Rossetti parla de la *consciència popular* retraient una frase de Víctor Hugo: "Mireu a través del poble i descobrireu la veritat". Quan la consciència popular, la vibració del poble resta dorment, la collectivitat es lliura fàcilment a l'obediència dels més forts; quan aquesta es deixonda, aleshores la multitud és poble que es redreça, que sent, que s'apassiona, i que triomfa.

Descriu *la visió de l'avenir*, dient que la fe, el poder, la intelligència, el dolor han de portar-se en una sola idea perquè aquesta esclati triomfadora. I conclou dient que la *personalitat dels pobles* es troba en totes aquestes manifestacions de l'esperit. Fa consideracions sobre les característiques definides dels pobles: conclou dient que "cal, doncs, que la nostra vida material i la nostra vida espiritual es fonguin en el gresol d'aquesta fornall collectiva, perquè quan tanquem els ulls, per a submergir-nos a l'incògnit de l'eternitat, quedi un alè immortal del nostre ésser, bategant eternament damunt del nostre poble, per a perpetuar la vida de la raça".

Francès Rossetti fou molt aplaudit en la seva dissertació, a la qual assistí un selecte auditori. — JULIÀ GUAL.

II EXPOSICIÓ D'ART DEL PENEDÈS. (Impremta Josep Ramon Vendrell.)

Hem tingut la satisfacció de contemplar i resseguir amb tota l'amor que ens mereixen totes les valors comarcals que avui ja comencen a treure el nas per tot arreu, i sobretot per aquesta terra clapada de vinya i de cases de pagès, de mar, muntanya i terra trencada que és el Penedès. Gosariem a dir que amb la celebració d'aquestes Exposicions d'Art anuals que vénen a ésser veritables congressos comarcals on tenen cabuda l'art antic, l'art modern, la geografia, història, literatura, música, folklore, etc., del Penedès, amb la glorificació al terreny nadiu dels seus fills il·lustres, com aquest any es farà en la II Exposició d'Art del Penedès, que s'aplegarà al Vendrell amb Pau Casals, el gran penedesenc universal que tant estima la seva comarca, el Penedès dona un bell exemple a seguir i es posa, en el moment actual, al capdavant del moviment per al ressorgiment comarcal tan demanat i esperat.

Tanta de valor com la mateixa celebració d'aquest congrés anual penedesenc que l'any passat començà a Vilafranca i segueix aquest any al Vendrell i els anys que ve seguirà si a Déu plau a altres poblacions penedesenques, té la publicació d'aquest llibre que ha sortit suara, on queda estampat per a tots els que se'n vulguin assabentar, per a les generacions a venir, la feina espessa i saludable que en tots sentits sortí a lluir en els quinze dies que va durar la I Exposició d'Art del Penedès.

Esplèndida a tota ponderació la conferència inaugural del Dr. Josep Estal·lella anomenada: *Avantprojecte d'uns Estudis Penedesencs*. L'enunciat, ja d'ell mateix, és una llaminadura i una promesa. El contingut de la conferència fa

honor al títol; el Dr. Estalella és un home que té tres dons: sap de tot, ho lliga tot i ho explica tot. La seva intel·ligència és com un tub d'assaig on es plasmen encantadores reaccions; hi entren les primeres matèries científiques, literàries o històriques i amb el segon do de la *liaison* les barreja i lliga amb gràcia perfecta, i amb el tercer do les ofereix pròdigament convertides i seleccionades en conclusions i projectes interessantíssims completament assimilables per al deixeble més rebec. Ara, doncs, aquests dons tan preciosos els ha ofert el Dr. Estalella al servei de la seva comarca. Ell serà un gran element orientador per aquest Institut d'Estudis Penedesencs.

Valero i Ribes ens ofereix amb la segona conferència una veritable excursió pels límits o confins geogràfics per ell altres vegades ja estudiats.

En la tercera, és la paraula docta de l'arqueòleg Mn. Trens i Ribes la que ens serveix un altre tema interessantíssim: *Els factors de la producció artística*. Analitza amb els seu estil deliciós les causes de la poca producció artística vilafranca comparada amb l'esplet de gent d'art sortida de les seves germanes Vilanova i Sitges; de l'anàlisi dona una raó: el Museu Balaguer a Vilanova i el Cau Ferrat a Sitges. Una escola de bells oficis, diu, faria reflorir l'art social de Vilafranca; bell projecte que la seva activitat ha realitzat sense fer-lo esperar gaire: aquesta conferència es donava al 2 de setembre, i el primer de gener s'obria a Vilafranca l'"Escola d'Art". Quatre mesos de l'enunciat del projecte a la realitat del fet.

Clou el cicle de conferències la de Francesc Pujols sobre *Influència de Vilafranca del Penedès en la Catalunya moderna*. Tota ella és una demostració amb proves palpables de com han pesat en la resurrecció i formació de la nostra Catalunya els fills d'aquesta Vilafranca històrica. Les figures de Milà i Fontanals, Llorens i Barba, els Vidal i Valenciano i els bisbes Morgades i Torras i Bages es presenten bellament analitzades com a testimonis de la seva tesi.

Acaba el volum amb extractes de la premsa general, un recull dels impresos, alguns interessantíssims i de gran valor, i periòdics que han vist la llum a Vilafranca esplèndidament catalogats i explicats per Pere Bohigas, unes planes amb excel·lents gravats de les sales de l'Exposició i la reproducció del catàleg de les obres presentades, el comentari de les quals mereixeria molt més espai del que tenim. Cal dir que n'hi ha 164 d'art modern i 227 d'art antic.

Unes escaients cobertes en les quals domina el blau del mar penedesenc, degudes al Sr. Busquets, director de l'"Escola d'Art", ceneixen aquest tresor de lletres. — V.

■■■■■ L'ANCIANITAT EXEMPLAR DE MORERA I GALÍCIA.

Cas malauradament no massa estès, aquí a Catalunya. Morera i Galícia, el noble poeta, sap portar els seus anys amb la gravetat digna i escaient, conservant ensens l'esperit àgil com si el temps, en el que té de corrosiu, hagués passat en va damunt seu.

Potser costa arribar a vell; costa, però, molt més saber ésser-ne. Hem hagut de veure tantes vegades com en arribar a certa edat de molts dels nostres homes se n'apoderava un encarcarament, un eixerreïment, que el cas de Morera i Galícia pot ésser posat com a viu exemple, en contraposició a d'altres ancianitats la causa del respecte a les quals no ha estat altra que la mateixa ancianitat.

El poeta lleidatà ha sabut servir el seu esperit tan obert, tan al dia, com el que més. No, enquistament en un motlle invariable; ni, tampoc, l'extrem contrari, la versalitat volandera.

En el canvi d'expressió idiomàtica, varen ser dos a guanyar-hi: Catalunya i ell. Catalunya encara va guanyar una altra cosa: una aportació shakespeariana que ens poden envejar altres literatures. El geni poètic de Stratford-on-Avon ha trobat un intèrpret que no esbrava les qualitats de l'original, i la literatura catalana un enriquiment amb pocs altres comparable. — J. C.

■■■■■ DELS LLIBRES DE PRÒXIMA PUBLICACIÓ: *POEMES D'AMOR I DE CAMÍ*
per JOSEP MARIA ROVIRA ARTIGUES.

A LA MEVA ARBREDA

Aquest any he tornat per veure't sola
dins de la soledat del teu llinç,
perquè em prenguéssis ta veu que m'aconsola
i retorna a ma pensa el temps llunyà.

Arbreda santa que de tantes vides
al davant meu ets recordança ardent,
i fas viure els amors en les cenyides
branques que envolten nostre pensament.

Sedent d'amor jo cerco la teva ombra
per sentir-hi l'escalf del temps passat,
i veig els sers amats en la penombra
de la teva amorosa soledat!

Arbreda meva, sota ta mirada
la imatge amada dels absents reviu,
amb el delit de l'hora benaurada
quan ens parlaven sota el teu caliu.

I sento vora meu la companyia
de les vides que havíem estimat,
i dels anhels que l'esperit nodria
i dels amors que havia somniat.

I ara vaig caminant a la ventura
enfonsant-me en la fosca de la nit,
com qui cerqués entre la nit obscura
els sers que dins la mort s'han esvaït.

J. M. ROVIRA ARTIGUES

■■■■■ M. LLAVANERA, PINTOR D'EMPENTA

Hem dit pintor d'empenta davant *Les Noces de Canà*; davant el conjunt de l'exposició oberta el mes passat a les Galeries Laietanes, el qualificatiu pintor de raça és l'escaient. De no ésser un formidable temperament de pintor, la suggestió de la magnitud porta a la "grosse machine" lamentable, de la qual a Barcelona tenim, de no fa gaire temps, uns quants exemplars més. Llavanera s'ha llençat a la gran aventura de pintar una tela de grans dimensions, com en pintaven els mestres. Honradíssim esforç, altíssim esforç, el premi del qual ningú no pot regatejar-li. Només d'haver-se'l proposat, i d'haver-lo portat al punt d'ara, Llavanera és un pintor que compta i pesa molt en l'art català contemporani, sigui com sigui que acabi aquestes *Noces de Canà*, en gestació encara, però alguns trossos de la qual poden ésser tinguts per definitius.

Llavanera haurà pogut vacillar, influït, com tothom, per un o altre dels mestres de la pintura. Però en el fons, ha romàs intacta i puixant la seva individualitat inconfusible. La lluita entre el que es porta a dintre i la seva expressió es reflecteix millor en la resta de l'exposició: paisatges, figures i bodegons. Aquesta lluita no és sense dolor, tribut obligat de l'artista; únicament allò que és concebut amb dolors és durador. I aquesta és la recompensa: l'obra que roman. I encara més quan l'obra és honorada de cap a peus; puix Llavanera no defuig les dificultats ni rebaixa la qualitat de la pintura: s'encara amb elles i les resol lleialment. — J. C.

■■■■■ JOSEP PALAHÍ: L'HOME, LA SEVA OBRA.

Si alguna vegada, amic lector, havem sentit gravitar damunt nostres espatlles el pes aplanador, feixuc, humiliant de la nostra poquesa, és avui en el precís moment que anem a parlar-te d'un home, l'amistat del qual ens és molt cara, i de la seva obra, que només ens desperta admiracions. Aquest home i la seva tasca, sincera, madura, radiant com un estel, gemada com una flor, et seran, a ben segur, desconeguts. Palahí ha passat pel món sense fer soroll: la seva obra artística no ha conegut ni coneix les presses. D'ací que que el poc que ha produït tingui una rara olor que colpeix i que encisa tot d'un cop.

Palahí pertany a aquella fornada intel·lectual que començà a obrir-se pas una trentena d'anys enrera. Privava Nietzsche, llavors, i els grans romàntics de l'anarquia. Aquell xarampió filosòfico-social varen patir-lo tots els inquiets d'aquells temps a Catalunya: els homes solitaris i les masses obreres. Recordem Palahí, entafurat a la biblioteca del Casino Menestral, de Figueres (nostre comú poble nadiu), empassant-se, millor dit, devorant tots els llibres de teories noves, flamants o avençades que eren peculiars en aquells temps.

Minyó plantós, ben musculat; cabell abundant, encrespat i rull; front esbandit; mirada clara, intel·ligent i foguejant. Aquell cabell estufat i rebel, aquells ulls blaus i clars, emmarcaven una faç netament ariana. Veure'l, de colzes a la taula, llegint amb concentrada atenció, francament, imposava, feia respecte.

Al cap d'uns anys, pels volts de 1905, el nom del bon amic perdí com un toc de clarí d'un cap a l'altre de l'Empordà. Era en ocasió de celebrar-se a Palafrugell la "Festa de la Bellesa". Palahí, instal·lat a Guíxols, feia ja una tongada, sortia del seu mutisme i enviava al noble Concurs una bellíssima poesia retolada *El primer fill*. Aquell treball sincer, mascle, sense postissos, ni eufemismes, colpí el Jurat des del primer moment. Vegeu què en digué, en la seva Memòria, el malaguanyat Joan Vergés i Barris, líric de primera magnitud, qui, junt amb l'excels Joan Maragall i amb l'erudit Jaume Massó i Torrents, integraven el Jurat literari: "*El primer fill* representa la veritable, la gran poesia. Una passió sincera l'engendra en el cor humà i en brolla dolçament, sense esforç, amb una espontaneïtat encisadora; i així arriba també de ple al nostre cor i el fa bategar al mateix ritme i ens impressiona fonament i ens fa sentir d'una manera punyent, suprema, la força vibrant de l'emoció inicial del creador".

Guanyà el premi de poesia un altre dilectíssim amic nostre, l'egregi Gabriel Alomar, amb el seu treball *Les cabelleres*; però el nom de Josep Palahí percutia de bell nou a Figueres — la seva pàtria —, i *El primer fill* guanyà el premi d'honor i cortesia en la segona Festa de la Bellesa celebrada l'any 1906, a la capital de l'Empordà.

L'any 1907, Agustí Cases i Vinyas — altre gran valor guixolenc digne d'ésser més conegut — publicava una acurada traducció catalana de *Les dues germanes*,

de Jordi Ebers. Exornen la pulcra edició unes vinyetes singulars, uns dibuixos sobre motius egipcis, que sobreïxen de gràcia i de fermesa. Palahí, que no ha passat per cap acadèmia, és l'autor afortunat de la il·lustradora proesa. Així mateix excel·leix en pintura: entre altres coses sobresortints, posseeix un auto-retrat, tan just, tan ensopegat de tons, que el signarien — no en dubtem pas — més de quatre pintors de cap de brot, i que mereix l'elogi unànime de tots aquells que tenen l'avinentesa d'admirar-lo.

Heus aquí un autodidacte que escriu, dibuixa i pinta; que discuteix de música, no sabent una nota, amb un encert i una finesa d'observació que els tècnics li envejarien. Abassegat, absorbit per la tasca quotidiana, Palahí ha escrit, ha pintat poc. Abella àuria del bon gust, la seva escassa producció té, però, regust de mel de l'Himet. Costà qui-sap-lo, reunir una pàgina de poesies reves per tal d'incloure'l en una antologia de poetes empordanesos que publicà l'any 1925 un periòdic guixolenc. No podem resistir la temptació de reproduir els mots escassos, però precisos, que capçalaren aquells versos: "Allunyat de penyes i cenacles, les seves esparses de rosinyol solitari tenen la sòbria senzillesa i la càlida emoció que degué colpir al primer home en sentir-se guanyat pel goig de viure i per les gràcies de la Natura. Els seus versos són la deu que brolla espontània i que, generosa, forma el xaragall qui s'escola per les verdes prades fent salts i bots com un cabrit. No busquet en ells reforçaments ni preciosismes, ans encara senzilles i un reflex de benestar interior. Les estrofes de Palahí, despullades de tot artifici d'escola, són, per la puresa de la seva inspiració, divinament humanes".

Actualment escriu — espaiosament, això sí — un llibre sobre costums guixolencs que és un model d'observació, tot ell ple d'una riquesa psicològica i un humorisme tan fi que, en llengua vernacular, difícilment li trobaríem parell. Té acabat altre treball, *Elogi de la dona*, que, segons notícies, és una cabal meravella. Amb l'escassa importància que el nostre amic dóna a les seves coses, aquest "elogi" passa perill de restar inèdit a perpetuïtat.

Palahí mena una vida totalment casolana: de casa al treball i, de tant en tant, es permet de fer una escapada al cafè, on es reuneix amb els companys de sempre, que són pocs i ben triats. És un goig sentir-lo en amical conversa. Al principi, seguir el diàleg, sembla que li costa, que baluceja. Però, ai, amics meus, una vegada ha romput el glaç! Ell es fa l'amo absolut de la conversa; un hom apar no voler contradir-lo per poder escoltar-lo més a pleret. Sigui quin sigui el tema, els qui l'observen i escolten, palesen de seguida que Palahí ha estat un llegidor formidable i que ha paït ben bé les seves lectures. Ell, que no ha passat per universitats ni acadèmies, quan aventura una opinió, una dada, o un dubte, sempre està cert del que diu. La seva conversa, alligadora sempre, flueix sense petulàncies ni poses encarcerades. És complexament senzill: aquesta és la seva força i ensem la seva més alta qualitat.

L'amic de la primera joventut — els anys no passen en va —, és totalment un altre del que fou, en el seu doble aspecte físic i moral. El seu cap és grisenc del tot; la seva barba, hirsuta, té quelcom de sant primitiu; la mirada interrogant i dolça, inquietat i comprensiva, és tanmateix igual. La cara de bonhomia, l'esguard curull de placidesa, us enganyarien, però. Aquells arrauxaments de juvenesa, les utopies, les quimeres d'un jorn, han fet pas a unes altres inquietuds. La pau que flueix de la seva mirada, no és pas el reflex fidel del seu estat d'ànim. Furguen en l'interior de Palahí, com rusc d'abelles fressejants, munió d'interrogacions. Els vells camins fressats han estat negligits — tots menaven allà mateix —, pel nostre amic. Ara coneix el cilici, tal vegada la joia, del camí únic que condueix a la veritat suprema.

Palahí paga el tribut de reversió, de conversió al catolicisme, fenomen que pren proporcions dignes d'ésser tingudes en compte, en tot el que va de segle. Com Estanislau Przybyszewski a Polònia, Chesterton a Anglaterra, Pierre Réverdy i Francis Jammes a França, com ePre Corominas, entre nosaltres, l'amic Palahí, seguint el ritme del temps, o en formalíssima conversió, percaça la veritat única pel camí de la humilitat i d'una sana, simplicíssima esperançadora resignació cristiana... — ENRIC BOSCH I VIOLA.

■■■■■ EL PINTOR DEL CAMP DE TARRAGONA

Si algun pintor mereix que al darrera del seu nom s'afegeixi el títol de "pintor de tal país", aquest pintor és Jaume Mercader. Diguem-ho ben alt: Jaume Mercader, pintor del Camp de Tarragona.

Certament, ara i sempre, però cada vegada més, trobar-se enfront d'un paisatge d'En Mercader és igual que sentir l'olor de la terra, l'escalforeta del sol, el fregadís dels avellaners que hom sent al Camp de Tarragona.

Jaume Mercader, fill de Valls, pinta aquell tros del Camp que ja comença a deixar la plana i s'arredossa a les muntanyes que li fan de termenal amb la Conca de Barbarà. Dirieu que allí, la terra, lassa de tanta planura, s'abelleix amb tosalets i pujols que encara la fan més graciosa.

I allí en el xaragall d'un marge amb una pendent al davant clavetejada de ceps, o bé des d'un planell mirant els fruiterars i les pinedes, Mercader busca els motius, els colors, les llums de les seves pintures.

A nosaltres, que entre aquells tocoms ens hem ensunyat sota d'un pi a l'hora que més fort criden les cigales, i ens hem enfilat vinyes amunt quan el sol fa la davallada, ens sembla que Jaume Mercader pren els colors de la mateixa terra de tan plenes com estan les seves teles d'aquella quietud densa, d'aquella quietud benaurada, d'aquella quietud romana del Camp de Tarragona.

Per això cada vegada que veiem un quadro seu, ens vénen als llavis aquestes paraules: Jaume Mercader, pintor del Camp de Tarragona. — J. M.

■■■■■ MN. JOAN UGAS: *IDEARI DEL DOCTOR SARDÀ I SALVANY*. Volum I. Pòrtic del Dr. Mn. Lluís Carreras, Prev. "Biblioteca Sabadellenca".

Bona part de l'obra del Doctor Sardà no s'hauria produït fora de les circumstàncies en què va generar-se. I, així com aquelles circumstàncies expliquen i justifiquen aquesta part de la seva obra — la de polèmica i de combat i, una mica tal volta també la de propaganda i de proselitisme catòlic — ella constitueix un document històric de primer ordre per a reviu mentalment una de les èpoques de més forta agitació política i religiosa de la història d'Espanya. El Doctor Sardà es devia a l'Església, de la qual era sacerdot, i no podia, d'altra banda, sostreure's a les exigències del seu temps. Així, responent a aquestes exigències i obeint els imperatius del seu sacerdoci, comprengué tot seguis que ell era soldat militant d'una causa seriosament amenaçada per tots costats, i la ploma fou en les seves mans, més que no pas una eina de treball literari, una arma de combat. Amb tot i tenir veritables condicions literàries, el Dr. Sardà no fou un literat pròpiament, sinó un gran periodista, o un polemista formidable, com ho foren a França Lluís Veuillot i Monsenyor de Ségur, que lluitaren per una mateixa causa en un mateix temps i

amb procediments semblants. Cal un grau extraordinari de convicció, d'esperit apostòlic i de combativitat per ésser periodista catòlic en les circumstàncies i en la forma en què varen ser-ho aquests homes, atrinxerats en un punt fix i inexpugnable de dogmatisme intransigent i de maximalisme doctrinal. Època complicadíssima de lluites polítiques i religioses fou per Espanya el passat segle. En aquest període accidentat i tèrbol lluiten republicans i legitimistes, liberals i conservadors, catòlics integristes i catòlics liberals... Els principis del Cristianisme, l'autoritat de l'Església i la fe del poble s'ofeguen sota una atmosfera saturada de totes les idees de l'Enciclopèdia, passades per la Revolució francesa. De la reforma ençà, i, reculant més encara, d'ençà del Renaixement, que donà al món occidental un concepte pagà de la vida, bufava un vent advers contra totes aquelles coses que una llarga tradició manté arrelades a través dels temps. En aquestes circumstàncies, doncs, arran de la revolució de setembre, el doctor Sardà, nodrit d'una densa cultura i posseint qualitats personals verament admirables, comença el seu apostolat, per no interrompre'l ja ni un sol moment durant la seva llarga vida. La seva obra, copiosíssima, es pot trobar aplegada en els dotze volums de *Propaganda catòlica*, aquesta considerable enciclopèdia catòlica — diu el seu il·lustre prologuista Doctor Carreras, en el pròtic, comprensiu i lúcid, que ha posat al present llibre — on durant cinquanta anys s'han anat aplegant els escrits volanders del Doctor Sardà. Per raons d'època, i pel caràcter general dels problemes que movien la ploma del gran propagandista, aquests escrits ho foren en espanyol — llevat d'alguns treballs dels seus darrers temps, en què mostrà una creixent simpatia per la nostra llengua — i en ells pot admirar-se el seu estil clar, sobri, elegant, begut directament dels clàssics castellans. La gràcia de Cervantes i la vivacitat de la Santa Doctora d'Àvila animen les seves millors pàgines; pocs són els catalans que han sabut imitar tan bé com ell la llengua d'aquells autors. La part polèmica d'aquesta obra, l'aspecte purament combatiu, d'actualitat anecdòtica, donà al Doctor Sardà una popularitat extraordinària entre tots els catòlics d'Espanya i d'Amèrica. Si avui la seva obra és negligida per les noves generacions i si el seu nom sona escassament és degut a la facilitat amb què passen i s'obliden les qüestions purament accidentals, amb tot i ésser les que més apassionen. En canvi, la part apologètica, doctrinal, aquella que té un valor intrínsec, essencial, restarà. Recollir aquesta obra, seleccionar-la i tornar-la a l'idioma en què fou pensada, heus aquí l'objecte que s'ha proposat de realitzar la "Biblioteca Sabadellenca", a cura de Mn. Joan Ugas, compatrici del Dr. Sardà. Aquesta obra ha estat compendiada sota aquest aspecte en quatre parts: I. Fonaments de la Religió; II. Defensa de la fe contra els errors; III. Defensa de les institucions, i IV. Acció Cristiana. Les dues primeres parts són les que formen aquest volum, traduïdes per Mn. Ugas d'una manera poc menys que perfecta. Cal lloar sense reserves l'encert i l'oportunitat d'aquesta tasca. Sempre és convenient fer eixir enfora les doctrines de l'Església perquè donin el seu fruit; sempre és necessari, dissortadament, fer un esforç per socialitzar la veritat i el bé, però ho és d'una manera especial avui; perquè, malgrat d'una visible reacció catòlica en els medis intel·lectuals, ja constatada per Agathon poc abans de la guerra, i de la qual és una prova recent l'actuació pública dels "Compagnons de Notre Dame", gran part del nostre poble, i no precisament la menys cultivada, viu en una completa indiferència davant dels problemes capitalíssims de la religió. La immensa majoria poden fer-se seva aquella confessió de Claudel, d'abans de convertir-se al catolicisme: són tan ignorant de la meua religió com pugué ésser-ho del budisme. Hi ha una manera especial i equivocada de considerar la fe religiosa: com una actitud pròpia només d'un cert temps de la història — l'Edat Mitjana — o d'una època determinada de la vida personal: simple afer d'ingenuïtat, en fi. Com si la veritat avui no hagués d'ésser-ho neces-

sàriament demà, de la mateixa manera que ho fou ahir! A repetir aquesta veritat, a proclamar-la de nou en mig de les errades ideologies i de les passions desviadores del nostre temps tendeix de fet la publicació d'aquests volums d'apologètica catòlica. Per això n'hem remarcat l'oportunitat i en prevenim ara l'eficàcia segura. Els principis fonamentals de la Religió Catòlica són exposats en aquest primer volum amb un llenguatge planer, franc i persuasiu, com en conversa amical on es barregen les imatges expressives i els símils demostratius, en un diàleg suggestiu i amable, forma que el Doctor Sardà empra sovint amb gran destresa. En aquest llibre les veritats més elevades es fan assequibles a l'enteniment dels més simples, com en les paràboles de Jesús, la qual cosa és un mèrit més a afegir sobre els altres que conté.

La publicació d'aquest volum actualitza de nou la figura dolça i enèrgica del savi i virtuós apologeta que nosaltres encara coneguérem personalment en el crepuscle de la seva vida i que aconseguí de transcendir per tot el món catòlic sense haver-se a penes mogut del marc reduït i modest de la vida local. — JOAN ARÚS.

■■■■■ PERE GUILANYÀ: *VOLUPTAT*.

Tot just conegut el seu nom com a publicista, Pere Guilanyà ens ofereix des del París acollidor un remarcable llibre de versos: *Voluptat*. Veritable poesia, densa de sensibilitat i de delicadesa, *Voluptat* és un dels primers llibres més interessants que han aparegut en els darrers anys, a Catalunya.

L'empenta passional dels romàntics, sense el seu desbordament dubtós, ans bé mesurada pel bon gust. Tria intelligent de la influència dels poetes moderns de primera fila — amb Paul Valéry sobresortint d'entre ells. Tènue superrealisme com element ponderador de les imatges. I la sana catalanitat ajustant aquesta mescla triomfal.

Voluptat és essencialment una obra voluptuosa — millor, sensual

Pere Guilanyà canta la sensualitat de l'amor, i les més riques i felices imatges assadollades d'aquesta mateixa sensualitat emplen en els versos de l'inquiet poeta. Guilanyà se sent afuat per l'aspror del plaer, i és sempre el neguit qui l'emmena; per això

Amb el desig de devorar la fruita
més càlida d'amor, fóra'm solaç
que el Sol m'omplis les venes per la lluita
del seu or viu, ignífer i voraç.

Ara s'encén el temps, i amb turbulència
en mi rebrota aquell neguit agut
que atia i esperona, foll, l'essència
del cos, frisós corser de joventut.

Els plaers intensos, turbulents a voltes, profundament sensuals sempre, és el que Pere Guilanyà cerca en l'amor. I quan s'allunya de la dona — amb la dolçor del bes i escolant-se "pel càlid esvoranc intern", — i esguarda objectivament la natura, la voluptat encara és la seva caríssima companya i la trobem en les imatges i en les paraules que adreça a "l'arbre del temps" i a la lluna que

...amb un coltell d'argent tallava
una gran nau ventruda que passava
arreu seu, lentament,
plena d'argent.

Cap feblesa no entela els seus versos; si alguna fallida hi ha, en *Voluptat*, és precisament la mateixa passió qui la porta. — J. R. I T.

■■■■■ DEL SILENCI

“Per a la premsa catalana, per a la crítica catalana, jo no existeixo”, hem sentit dir més d’una vegada a algun autor. I hem pensat que potser també la premsa, la crítica catalana no existien per ells. Que el que potser passava era només que una mútua desconsideració. L’altre dia, però, un amic ens reportava un plany semblant de Lluís Capdevila. “Per això, afegia aquest, no em feu retret si, de vegades, no escric en català.”

Però és que realment pot existir, encara, entre nosaltres, una conspiració del silenci? Per la nostra banda mai, davant de cap obra ni de cap home, se’ns ocórrerà d’emprar aquesta innoble arma enmetzinada. Quedi el silenci per als olímpics. Per als que es creuen posseir, en tot, la veritat absoluta. Els altres, els demòcrates — i qui que sigui català no és demòcrata? — no ens resta altre remei que discutir-ho tot, que entaular francament i obertament el diàleg. Podem condemnar una obra en nom d’una ètica o d’una estètica. El que no podem fer és voltar-la del glaç del silenci.

Aquest silenci fóra, per a la nostra producció intel·lectual, completament suïcida. El nostre arbre de la ciència té de donar tota mena de fruits, si no volem que sigui una planta parasitària, ridícula i raquítica. Ja s’ha dit que per tenir un públic integral, cal tenir una producció integral també. El lector que no trobi un gènere determinat en la nostra literatura, el buscarà en la literatura aliena. Des d’un punt de vista pairal, fóra, doncs, perillós que determinades branques de la nostra producció esdevinguessin estèrils. I, encara, que se’ns permeti en aquest sentit una altra remarca. A voltes, l’obra lleugera és, per als lectors, el camí de l’obra difícil. Molts no llegirien la *Divina Comèdia*, si la rialla grassa de Boccaccio no els hagués acostumat abans a llegir.

Això, tanmateix, no és una defensa de la pornografia. La pornografia pròpiament, més que una qüestió de crítica literària, és, però, abans que tot, una qüestió de simple policia. La policia ens faria, en efecte, un gran bé si despullés els quioscos de certes fulles intel·lectualment i moralment degradadores.

Però això és una qüestió a part. El silenci dels crítics sobre determinats gèneres literaris no farà que aquests gèneres deixin de cultivar-se. Potser només fan que es degradin en no tenir, amb ells, cap atenció intel·lectual. Potser també els fan desviar cap a una altra literatura. Per això sempre ens sembla que, en tot cas, el millor fóra combatre’ls. Combatre’ls equivaldria, potser, a ennoblir-los, en obligar-los a superar-se. Combatre’ls, sobretot, no els allunyarà del nostre camp. El combat té, sovint, més força d’atracció que la lloança. I, altrament, l’ofici dels bons no és el de callar, sinó el de combatre. La bondat passiva no és verament bondat, sinó indiferència o dissimulada covardia. — DOMÈNEC GUANSÉ.

■■■■■ ENTORN DE L’ESCOLA D’ITA D’OLOT

Hom ha retret a propòsit de l’exposició de pintures de Marian Llavanera el seu sentit de raça. L’aire que respiren les seves teles és inconfusiblement nostre. Aquesta qualitat que tingueren els vells mestres olotins, la perderen els pintors catalans en incorporar-se al moviment general impressionista. La pruija de plasmar tots els cromatismes de la llum, els dugué sovint lluny del seu propi desig d’objectivitat, a fantasies i desvaris imaginatius poc fidels a la realitat de la terra que pintaven.

En Llavanera, fill d’una terra catalanament característica, es deixa dur no sols de les seves conviccions estètiques, sinó que les sotmet a l’aspecte lluminós i

formal del seus celatges, la seva mar i les seves muntanyes. No sabem en quin grau de consciència s'ha proposat el que realitza. És probable que no s'hagi proposat res més que pintar el que tenia davant dels ulls, la seva vila de Lladó, terra forta, clapada d'oliveres, suaument ondulada, transició del pla a la muntanya. Així doncs, la resultant de la seva honradesa és una pintura on es resol la gradació dels dos paisatges, amb les dades que el pintor intueix directament de l'Empordà, que troba en ell el seu primer plasmador, i les dades apreses de la vella escola.

Al primer aspecte correspon una arquitecturació de les llunyanies; la plana vista des de la primera gradació de la muntanya estant, es fa sentir com una sèrie d'elements de decoració de fons. La profunditat espaiada limita el dit fons amb la mateixa limitació de l'esguard. Aquesta idea l'expressa En Llanerera mitjançant la seva preferència en l'ús de solucions horitzontals per a fixar el terme posterior dels seus quadros.

Els primers termes, en canvi, revelen en el pintor garrotxí, una afinitat objectiva amb l'anomenada Escola d'Olot; i si és personal en el que en els seus temes hi ha d'empordanès, en el que tenen de la muntanya es suma a la tradició de bona gana.

Això val tant com la renúncia a les recerques de l'última innovació que es pugui produir, al mot d'ordre o de desordre que acabi de sonar, per acceptar la contemplació del paisatge pairal com a mestre suprem, i les lliçons contingudes en les obres dels vells olotins, la més eficaç de les quals és la conformitat amb la terra que plasmaren, aquella terra tan catalaníssima ensems que típicament comarcana.

No contorben la seva diafanitat ni el vel de les boires, ni l'esmoreïment de les altes neus, ni les fragmentacions geològiques, ni l'enormitat de les vegetacions tropicals, sinó que apareix com una massa orgànica, ponderada, vivent, on el batre de la llum no enlluerna amb miratges reflexius, sinó que dona a totes les coses i a l'espai la seva vibració normalíssima.

Profunditzant la qüestió, trobaríem que hi ha raons més pregones que les d'una eventual preferència que determinen aquesta fidelitat dels pintors de la terra. D'una part se'ns acut aquell màgic, abassegador encís de la Fageda d'En Jordà, que serví a Maragall per a revelar-nos un dels seus millors moments d'extàtic i ver panteisme. Vegi's doncs quines dades més diverses i suggestives dona de si mateix el paisatge olotí a l'artista que sap especular amb elles: naturalisme, tipicisme, racialitat, abstracció metafísica i místic enlairament. I unificant els dos extrems, pastant-los amb la paleta, una tradició formal ben fundada i condicionada.

Suara era un altre jove intelligent i documentat, M. A. Espinal, que en recollir del oblit i recrear el paisatgisme de Martí i Alsina renovava la tradicional manera de centrar i valorar amb una figurina, més aviat suggerida que detallada, que representés un pols d'anecdòtica humanitat oposada com un deliciós condiment a la grandiositat de la natura.

Recents exposicions d'Iu Pascual, Rafel Llimona, Ramon Barnadas, entre altres, demostren que la soca no és morta.

I fóra cosa de bell veure que després de les febrades de llum de l'impressionisme — nascut en l'esponjament de les bromes entelades — pel seu contacte amb l'Empordà i el Vallès, terres de claredat — que vol dir llum ja sentada i distribuïda damunt les formes —, cobrés nova saba la tradició muntanyenca. Qui sap si l'eficàcia d'una gloriosa transcendència li és reservada encara pel destí... —
C. FAGES DE CLIMENT.

■■■■■ DOMÈNEC DE BELLMUNT: *UNA ÀNIMA VENÇUDA* Novella
(Llibreria Catalònia.)

Els noms de certs carrers de certs *squares* i de certes places de París, pels que hi hem viscut i somiat, tenen sempre com una mena de resò evocatiu agre-dolç. Llur nom, per ell tot sol, ens fa batre el cor. De vegades ens fa espurnejar i tot els ulls.

Una novella breu, però plena de nervi i de nostàlgia — característica stendhaliana de bona raça — que ens ha ofert Domènec de Bellmunt, si no tingués altres qualitats — (i té, certament, altres qualitats) — tindria sempre per a nosaltres el valor d'ésser una bona pedra de toc de recordança.

Una ànima vençuda té, encara, el valor documental de representar el moment ben característic de l'estat d'esperit, diguem millor, de l'estat de sensibilitat d'un jove home de lletres català actual exiliat, voluntàriament o involuntàriament, de la seva pàtria. — J.-M. J.

■■■■■ LA GRÀCIA EN LA NOVEL·LA

La gràcia no és pas de tothom qui la vol. Hi ha autors qui van adalerats en recerca d'ella i construeixen i destrueixen, amunteguen i destrien, desbrossen camins o els exornen per tal que ella passi, però la gràcia es mostra esquiva i, al seu lloc, roman la pedant erudició, l'anàlisi prolix o la narració baldera.

Amb cent-quaranta-sis pàgines breus, dites *L'amour et le bonheur*, Bordeaux basteix en canvi un món on res no hi manca i on res no hi sobra; no pas un món convencional d'irs un ambient casolà, sinó un món al gran aire qui abraça París, Montmorency, Cannes, Alsàcia, Monte-Carlo, Txecoslovàquia, Polònia, Amsterdam i on hi té a veure la "Compagnie Franco-Roumaine de Navigation Aérienne" i hi diuen la seva Joseph de Maistre i Marcel Proust. Tots els elements de composició hi col·laboren adequadament i hi són portats a temps. És per això que esguardem els paisatges sense enlluernament i aneu penetrant-hi sense fatiga.

L'amada té l'amic a la presó i, bon punt se n'assabenta, a Cannes, concep el projecte de deslliurar-lo. No hi havia, però, altre tren que el tren de les flors qui cada nit, en primavera, transporta, a plena marxa, vers la metròpoli, totes les flors descloses en els jardins i en les serres del país blau. És carregat de lilàs i de roses, de clavells i de narcisos, de mimoses, jonquilles, violetes, gardènies, vares de gessè... "Doncs — diu, — he comprat el tren de les flors, a fi de poder-hi pujar aquella nit i arribar més aviat a l'ergàstula. Em trobava amb vestit de ball i abric de pells. He viatjat sobre un llit de perfums."

I encara: "Les he fetes portar a la presó en uns quants autòmnbis. La presó n'era submergida. N'hi havia als passadissos, als patis, a les celles. Els presos han cregut, tot d'una, que eren a la processó".

A simple esguard potser semblarà tot això un truc ingenu embolcallat d'excèssiu romanticisme, però l'armadura de la novella ho aguanta escaientment i li va com l'anell al dit; una anell de precioses gemmes.

Aquest aspecte de la gràcia voldríem que anés junyit ara i adés a la novella catalana, no eixida encara totalment del seu clos poc assolellat. Si descomptem Josep Pla i Joan Santamaria que li han esbatanat les finestres amb una empenta vorejant l'escomesa, i Prudenci Bertrana i Puig i Ferrater, realistes suculents, la resta és encara a la penombra. I qui sap si manca a uns i altres aquell "savoir-faire" subtil que fa possible l'adveniment de la gràcia.

Una pura constatació, sense mica de dany, voldríem donar a aquestes ratlles, perquè sabem prou bé que no tot s'assoleix amb un dia i que, per tal d'heure aquesta cosa gairebé divina que és la gràcia, cal passar abans per les proves que han endurit les grans literatures, envellides en els secrets de l'ofici.—SALVADOR SOLER I FORMENT.

■■■■■ HOMENATGE A APEL·LES MESTRES

El dia 10 d'aquest passat mes d'abril, l'Orfeó Pàtria, de Sant Sadurní de Noia, celebrà un homenatge a honor de N'Apelles Mestres, insigne en triple categoria de disciplines artístiques.

L'acte de l'homenatge va tenir lloc a la sala de l'Ateneu Agrícola, on concorregué un nombrós públic d'admiradors, qui, ja en entrar a la sala el venerable artista homenatjat, s'associà a la festa amb una llarga i càlida ovació reiterada diverses vegades.

N'Apelles Mestres, acompanyat de la Junta de l'Ateneu, del novellista Alexandre Font, de Joan Massià, de Frederic Lliurat, del mestre Francesc Bové de Vilafranca, i d'altres, ocupà una llotja que havia estat agençada amb simbòliques branques d'olivera i de llorer.

Tractarem de donar una idea material del curs de l'homenatge. Començà el Sr. J. Torras i Llopart, qui llegí unes fèrvides paraules d'ofrena. A continuació, el mestre Bové donà lectura al treball de l'Apelles, *Clavé, poeta*, que merescué vives mostres de simpatia. Després, l'Orfeó Pàtria, dirigit pel seu mestre Lluís Rosal, cantà mantes composicions que foren molt aplaudides, entre elles *Senyera nostra!* (Bové), *El pardal* (Pérez Moya), *Sota de l'olm* (Morera), *Sol solet* i *Obriu que volem entrar* (Cumellas-Ribó). Darrera les quals composicions i com a final de la primera part, l'orquestra "Els Escolans", també de Sant Sadurní, executà *Cants de la terra* (Gironella).

L'Orfeó Pàtria es presentava per primera vegada al públic convilatà. Cal dir que guanyà tot seguit la confiança i el millor afecte dels oients, i li fou atorgat el més ample crèdit d'assistència cordial que necessita per dur endavant la seva actuació artística.

S'inicià la segona part amb la recitació d'*Els sardinalers*, els llorejats versos de l'Apelles, que digué bellament el senyor Antoni Raventós. Després, la secció de soprans de l'Orfeó interpretà, acompanyades al piano pel mestre Bové, *Mimuet*, *La non-non de la mareta*, *La vella* i *Bosc endins*; i les tres seccions *La Birondom* i *Cançó de Taverna*, totes del poeta-músic homenatjat.

El públic, davant d'aquesta meravella de gràcia exquisida i de frescor delicada que són les cançons de l'Apelles, hagué d'exterioritzar, allò que es diu engrescat de bo de bo, els seus sentiments d'admiració i estima envers l'home emèrit que tenia tan a prop.

A la tercera part, l'orquestra féu oir l'"andante" de la Cinquena Simfonia, de Beethoven, que vingué a ésser, alhora, una oportuna rememoració i una galana aportació local al centenari del músic egregi que el món celebra aquests dies amb tant d'esclat.

L'Orfeó, finalment, cantà *La Balanguera* (Vives) i *La Sardana de les monges* (Morera), amb abrivada valentia, que fou premiada amb xardorosos aplaudiments.

En J. Torras parlà, encara, per pregar l'auditori que anés a acomiadar el poeta, hoste, aquells moments, de Sant Sadurní. I, efectivament, el públic que

s'havia aplegat a la sala de l'Ateneu, en sortir de l'acte, formà entorn de l'artista i acompanyants al lloc de pertinença, en, quan els autos començaren d'arrencar, s'oïren victors ablamats i unes ovacions que llançaven a l'aire com a guspires d'entusiasme.

Un homenatge popular a l'Apelles Mestres no vol ésser, ara, una consagració ni un reconeixement. És, més aviat, manifestació de gratitud de la terra envers una de les seves valors més arrelades. És, ensems, l'expressió d'una voluntat que aspira a traduir-se en fets, és el deixondiment, el retrobament d'una consciència que, malgrat tot, no sap deixar d'obeir l'imperatiu categòric, raó de la seva vida.
— JOSEP ROIG.

■■■■■ MOSSÈN GAIETA VIAPLANA, Rector de l'Arbós: *NOTES HISTÒRIQUES DE LA PARRÒQUIA I VILA D'ARBÓS*. — Edició "Badalota". Arbós, 1927.

Formen aquesta interessant obra un enfilall d'apuntacions referents a la Vila de l'Arbós, recollides personalment per l'autor regirant més d'un arxiu i escoltant la tradició. Estan disposades en ordre cronològic, i en elles l'autor es complau diverses vegades a reproduir el text que motiva una nota copiant-lo fidelment amb totes les seves incorreccions, ço que ajuda a posar-se dintre la modalitat de cada època i dóna valor documental al llibre.

El nombre de dades que hi són recollides és abundant i no acostumat: n'hi ha prou amb dir que agafen 312 pàgines de les 400 que té el volum. El seu conjunt és força curiós; notes que aïllades semblarien sense interès, prenen dintre l'aplec un valor positiu i el total d'elles permet de seguir pas a pas la vida interna d'una vila penedesenca des de l'any 991 al 1926 i copia íntegrament la seva manera d'ésser; puix que escauria de comparar aquest recull de notes històriques al dietari íntim que ens revela la psicologia d'un autobiografiat, que en aquest cas, manllevant paraules al Rev. Viaplana, és la "d'un poble que sabé agermanar una fe viva amb una energia ferma, i que si a voltes apareix de faisó dura, altres se'ns presenta de manera simpàtica: dura quan tractava de fer valer el seus drets i corregir abusos, i simpàtica quan vestida amb el ropatge de la caritat abrigava amb son mantell el pobre i li allargava la mà en ses necessitats".

Ens congratulem de l'aparició d'obres d'aquesta mena, reveladores d'humils vides de la nostra terra, que aplegades ajuden a donar cos a la història catalana.
— FRANCESC DE P. BOVÉ.

■■■■■ L'EMPORDÀ, EN LLENGUA FRANCESA

El *Vient de paraître* que signa Jean Royère, poeta subtil, director que fou de *La Phalange*, situa amb justesa i comprensió, aquesta aportació: Isern i Dalmau, el de *Sol de posta* i *Solada de contes*, és ofert per l'editor parisenc Albert Messein al públic de llengua francesa, en un volum titulat *A l'ombre des Oliviers*. El vehicle ha estat la prosa fidelíssima i ponderada de Mme. Luce Meyer, escriptora suïssa, la qual ha posat al servei del nostre autor i del nostre paisatge la seva sensibilitat femenina i la seva admiració i coneixença de les nostres lletres.

És cert que hi ha un element en la prosa de l'Isern que s'ha de perdre per força en una versió, a no ésser que la fidelitat de les interpretacions pogués ésser con-

siderablement alterada. Aquest element és aquell ritme de línia, que surt a flor de les narracions de l'Isern, i que els dóna aquell magnífic sentit poemàtic, que en ell, i en pocs més que ell, és una superació, i no una feblesa, del prosista. Traduir la prosa de l'Isern resulta més difícil, així, que traduir els versos d'un poeta. Les equivalències d'accents, en els períodes de la narració, essent forçosament inadaptables, a voltes les terminacions agudes del francès desfan els bells efectes musicals de la prosa catalana, on la cadència verbal de les evocacions té un especial poder de suggestió artística. Però, en canvi, els elements del nostre paisatge, les designacions de llocs, guanyen als nostres ulls, en la versió de Mme. Meyer, un sobrepuig rellevant, de gràcies íntimes, una valoració sentimental suprema, un ver orgull terral.

Jean Royère veu en aquest testimoni literari una demostració més de les afinitats profundes que uneixen el geni català al Migdia de França, i que agermanen l'específic matis literari de l'Isern, amb Jasmin i Mistral. Puresa i complexitat, diu Royère, en són les característiques; "una mena d'entremig entre el riure i el plor, com el sol a través de la rosada", sense que la tendresa hi faci immancable "un gra de sàtira", meridional. De tot plegat, el comentarista en conclou per al llibre una "valor humana". I, certament, en la prosa de l'Isern, sense cap aparent filosofia, el paisatge hi és vist amb una matisació psicològica tan profundament delicada, que els mateixos tipus vivents que s'hi mouen en semblen només que una emanació harmònica i fluent.

Cal celebrar aquest honor atorgat a la nostra llengua, amb veritable complaença. El nom de Luce Meyer ens ha d'ésser des d'ara especialment car.
— OCTAVI SALTOR.

■■■■■ BELLAFILA: *TRES ESTELS I UN RÔSSEC*. — Edicions "La Mirada". Sabadell.

"Si aquests escrits voleiadissos han contribuït que una minoria sigui més eixuta, més terminant, més exigent... creuré d'haver fet prou el meu fet." Així Bellafila, en una nota que capita aquest auri recull d'articles que ens dóna la col·lecció "La Mirada", posa d'una manera sòbria i segura tot l'abast del seu llibre. No un dispers, acolorit i frívol aplec de "potins"; no una divertida, efímera conglomeració de notes d'intenció destriable, ni un gratuït recull d'humor periodístic, com algú ha dit, sinó una de les estructures més cenyides, i més orgulloses, un dels baluards més sòlids de la nostra fe, dintre temps. D'una mobilitat quotidiana de veritable document històric, té a la vegada una energia apremiant de proclama i una dura força de definició.

No parlem, ja, de la prosa d'aquest llibre, la prosa més àgil, més insinuant, més dúctil, que mai s'hagi escrit en català. Sota aquesta prosa egèrgia, hi ha, en els moments més purs, una deu profundíssima de doctrina estrictament nostra. De tots els obrers i artesans, que tradueixen sobre una matèria encara amorfa, infinitament malleable, la idea viva i suprema de Catalunya, no és potser Bellafila el d'eficàcia més immediata, pintoresca i urgent. Però és dels que posen els carreus més gràvids, no les superestructures, és dels que treballen la part més profunda, viva i panteixant del nostre esperit, i, indubtablement, el que la treballa amb més exigència.

Tres estels i un ròssec és un llibre de dos plans. Cal arribar el segon, al profund, per penetrar l'esperit d'aquestes notes que és el que dóna al llibre una estructura tancada i sòlida. En dies de desercions, de febleses, d'incomprensió, no dels altres sinó dels nostres, *Tres estels i un ròssec* és una dura lliçó que

hauria d'entendre tothom. En una època que les nostres coses s'aparellen sota aixoplucs de silenci, Bellafila ha començat la revisió desencisada de les més cares, i ha fet d'una impacient arma adversa una eina pacient de treball amb un gest que el proclama per sempre moralista egregi de la nostra fe.

Voldria el nostre desig que *Tres estels i un ròssec* esdevingut llibre clandestí, nodris les hores vagarívoles de cada dia, de tots aquells que saben que el nostre fet no és un castell de retòrica. Amb el front meditabund i la boca closa aprendrien el que Bellafila ens demana: l'exigència, aquella exigència tan optimista i obstinada, que li ha fet escriure: "Allò que no ha viscut no té dret a viure sinó per a revelar un nou secret de vida". — ARMAND OBIOLS.

MEMENTO

D'un quant temps ençà s'han multiplicat les revistes d'arts i lletres que veuen la llum en diferents indrets de Catalunya. La majoria d'elles superen l'interès local i donen generosa acollida en llurs planes, no sols a produccions catalanes, més també a aportacions estrangeres.

Ciutat, de Manresa; *Revista d'Olot*, *Gasetta de Vilafranca*, *L'Amic de les Arts*, de Sitges, revista d'alt to literari i artístic, d'avantguarda; la *Revista del Centre de Lectura de Reus*, un dels nuclis més interessants de Catalunya; al costat d'altres revistes de Barcelona mateix, com *Art i Novell* i *Arts i lletres*, seran regularment esmentades en aquesta secció.

Una mica improvisat, el curt índex d'articles que publiquem en aquest número no exhaureix la matèria; moltes revistes que, sens dubte, oferien en el seu sumari treballs dignes d'assenyalar, no hi figuren.

En números a venir procurarem que aquesta secció sigui, dintre una rigorosa selecció, molt més completa que en el número present.

REVISTA DE CATALUNYA (abril). — Josep Pla: *Notes d'Anglaterra*.

REVISTA DE OCCIDENTE (març). — Pedro Sáinz y Rodríguez: *El problema històrico del misticismo español*. — Cristóbal Hall: *La pintura española, depósito del tiempo perenne*.

LE MANUSCRIT AUTOGRAPHE (gener-febrer). — A. Rimbaud: *Poèmes avec variantes*. — Paul Valéry: *La Brodeuse*. — Albert Thibaudet: *Lettre à André Gide*. — Valéry-Larbaud: *Lettre sur les périodiques littéraires*.

LA REVUE DES VIVANTS (abril). — Victor Hugo: *Pages inédites*. — André Suarès: *L'ombre sur l'Europe*. — Roland Dorgelès: *En Indochine*.

LA REVUE UNIVERSELLE (1 de maig). — Léon Daudet: *Études et milieux littéraires*. — N. Brian-Chaminov: *La Troisième Rome ou la religion russe*.

LA NOUVELLE REVUE FRANÇAISE (maig). — Paul Valéry: *Sur la simulation*. — T. S. Eliot: *Le roman anglais contemporain*.

LES DERNIERS JOURS (20 de març). — P. Drieu la Rochelle: *Consolation à Maurras*.

REVUE DES ARTS ASIATIQUES (març). — Dr. Pierre Rousseau: *L'art du Thibet. Les peintures*. — Jean Grimot: *Pages de la littérature chinoise. Kou-Wei et Fou*.

MERCURE DE FRANCE (1 de maig). — Charensol: *État du cinéma*.

REVUE DE MÉTAPHYSIQUE ET DE MORALE (gener-març). — R. Berthelot: *La sagesse de Goethe et la civilisation de l'Europe moderne*.

COMMERCE (núm. XI, primavera). — Paul Valéry: *Essai sur Stendhal*. — Bernard Groethuysen: *Essai sur la pensée de Saint Augustin*.

LA REVUE EUROPÉENNE (abril). — Blaise Cendrars: *Les Négriers*. — Henry Dacles: *Tchekhov et la médecine*.

■ NECROLÒGICA

En el present número publiquem, precisament, una nota sobre el noble senyor de les lletres que fou en vida, don Magí Morera i Galícia, redactada abans d'innovar-nos de la seva mort.

En el número que ve ens ocuparem, però, de l'home i de l'obra, novament.

Aquesta primera impressió nostra és una pura impressió de dol, que no escau sinó de cloure amb els breus mots funeraris de consuetud:

Descansi en pau l'illustre poeta, — el nostrador de Shakespeare exemplar, — et venerable i bondadós amic. — L. N. R.

F. DOMINGO